

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**PANDEMİ SÜRECİNİN OKUL ÖNCESİ DÖNEM
ÇOCUKLARININ SOSYAL DAVRANIŞ İLE
PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK ÖZELLİKLERİNE
YANSIMALARININ ÖĞRETMEN VE EBEVEYN
GÖZÜYLE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yahya ATEŞPOLAT

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Müdriye YILDIZ BIÇAKÇI

ANKARA

2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

PANDEMİ SÜRECİNİN OKUL ÖNCESİ DÖNEM
SOSYAL DAVRANIŞ İLE PSİKOLOJİK
DAYANIKLILIK ÖZELLİKLERİNE
YANSIMALARININ ÖĞRETMEN VE EBEVEYN
GÖZÜYLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yahya ATEŞPOLAT

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Müdriye YILDIZ BIÇAKÇI

ANKARA

2022

Etik Beyan

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlayıp sunduğum "Pandemi Sürecinin Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Davranış İle Psikolojik Dayanıklılık Özelliklerine Yansımalarının Öğretmen Ve Ebeveyn Gözüyle Değerlendirilmesi" başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir. Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin;

Adı soyadı: Yahya ATEŞPOLAT

Tarih:

İmza:

KABUL VE ONAY

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Anabilim Dalında, Yahya ATEŞPOLAT tarafından hazırlanan “Pandemi Sürecinin Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Davranış ile Psikolojik Dayanıklılık Özelliklerine Yansımalarının Öğretmen ve Ebeveyn Gözüyle Değerlendirilmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından Doktora Tezi olarak OY BİRLİĞİ/~~OY ÇOĞLUK~~ ile kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 06.01.2022

Doç. Dr. Fatma ELİBOL

Sağlık Bilimleri Üniversitesi

Jüri Başkanı

Prof. Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL

Ankara Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Müdriye ~~YILDIZ~~ BIÇAKÇI

Ankara Üniversitesi

Danışman

Tez hakkında alınan jüri kararı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Prof. Dr. Fügen AKTAN

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan	i
Kabul ve Onay	ii
İçindekiler	iii
Önsöz	vi
Şekiller	vii
Çizelgeler	viii
1.GİRİŞ	1
1.1.Covid 19 Pandemisi ve Çocuk	3
1.1.1.Sosyal Duygusal Gelişime Etkileri	4
1.1.2.Fiziksel Gelişime Etkileri	5
1.1.3.Öğrenmeye Etkileri	6
1.2.Sosyal Davranış	6
1.2.1.Sosyal Davranış Tanımı ve Önemi	7
1.2.2.Sosyal Davranışı Etkileyen Faktörler	8
1.2.2.1.Bireysel Faktörler	8
1.2.2.2.Ailesel Faktörler	8
1.2.2.3.Öğretmen ve Okul	9
1.2.2.4.Akran İlişkileri	10
1.2.2.5.Medya Araçları	11
1.3.Psikolojik Sağlık	11
1.3.1.Psikolojik Sağlık Tanımı ve Önemi	11
1.3.2.Psikolojik Sağlamlığı Etkileyen Faktörler	12
1.3.2.1.Bireysel Faktörler	13
1.3.2.2.Ailesel Faktörler	13
1.3.2.3.Öğretmen ve Okul	14
1.3.2.4.Akran İlişkileri	15
1.3.2.5.Medya Araçları	15
1.4.Yapılmış Araştırmalar	15

1.4.1.Pandemi Süreciyle İlgili Yapılan Araştırmalar	16
1.4.2.Sosyal Davranışla İlgili Yapılan Araştırmalar	18
1.4.3.Psikolojik Sağlamlıkla İlgili Yapılan Araştırmalar	21
1.5.Araştırmanın amacı	24
2.MATERYAL YÖNTEM	26
2.1.Araştırmanın deseni	26
2.2.Araştırmanın çalışma grubu	27
2.3.Veritoplama Araçları	30
2.4.1.Genel Bilgi Formu	31
2.4.2. Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu	31
2.4.2.1. Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu Ölçeği Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışmaları	31
2.4.3. Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği	33
2.4.3.1. Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışmaları	33
2.4.4.Görüşme Formu	35
2.4.Veritoplama Yöntemi	36
2.6. Verilerin Analizi	37
3.BULGULAR	39
3.1. Çalışmanın Nicel Bulgular	39
3.2. Çalışmanın Nitel Bulguları	60
4.TARTIŞMA	82
4.1.Nicel bulguların tartışılması	82
4.2. Nitel bulguların tartışılması	92
4.3.Genel Değerlendirme	100
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	104
ÖZET	107
SUMMARY	109
KAYNAKLAR	111
EKLER	125
Ek-1	125
Ek-2	126

Ek-3	127
Ek-4	128
ÖZGEÇMİŞ	130

ÖNSÖZ

Bu araştırmada pandemi sürecinin okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranış ile psikolojik dayanıklılık özelliklerine yansımalarının öğretmen ve ebeveyn gözüyle değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

İlk kez lisans hayatımda tanıştığım ve sonrasında yüksek lisans programında birlikte çalışma fırsatına sahip olduğum; enerjisi, çocuklara dair algısı, bilimsel bakış açısı, inancı ve sabrıyla her zaman destek olan ve her tıkanığımda yol gösteren değerli danışmanım Prof. Dr. Müdriye YILDIZ BIÇAKÇI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmamı gerçekleştirmemde bana daima akademik ve idari desteğini esirgemeyen daima yanımda olan Dr. Gülsüm HOŐ'a sonsuz teşekkürler.

Araştırma sürecimde bana sağladıkları katkılarından dolayı Prof. Dr. Saide ÖZBEY'e, Prof. Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL hocama, Doç. Dr. Ender DURUALP hocama, Dr. Öğr. Üyesi Ayten DOĞAN KESKİN hocama, Öğr. Gör. Sebahat AYDOS hocama sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Akademik yaşantımda emekleri olan sevgili arkadaşlarım Ertuğrul ŞİMŞEK'e, Bahattin Can BOYRAZ'a, Osman ERTÜRK'e, Erol METİN'e, Orhan ALTUNOK'a Zehra HAZAR'a, Őeyma ARSLAN'a, Merve AKSAKAL'a, Hatice Kübra ŐENER'e ve Nurşah MERCAN'a minnettarım.

Tüm hayatım boyunca yanımda olan her koşul altında benden desteğini esirgemeyen bugünlere gelmemdeki en büyük pay sahipleri anne ve babam Nihat ve Nurten ATEŞPOLAT'a teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan ve yarınlarımı birlikte geçirmek istediğim yol arkadaşım Zeynep'e teşekkür ederim.

ŞEKİLLER

Şekil 3.1. Psikolojik Sağlık Alt Boyutları Düzeylerinin Sosyal Davranış Düzeyleri Histogramı 56

Şekil 3.2. Psikolojik Sağlık Alt Boyutları Düzeylerinin Sosyal Davranış Düzeyleri Scatter-Plot (saçılım grafiği) 57

ÇİZELGELER

Çizelge 2.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri	28
Çizelge 2.2. Araştırmaya Katılan Çocukların Özellikleri	28
Çizelge 2.3. Çalışmaya Dâhil Olan Ebeveynlere Ait Sosyo-demografik Özelliklerin Dağılımı	29
Çizelge 2.4. Sosyal Davranış Ölçeğinin KMO ve Barlett Testi Sonuçları	32
Çizelge 2.5. Sosyal Davranış Ölçeği ve Alt Boyutlarına Ait Cronbach Alfa İç tutarlılık Değeri	32
Çizelge 2.6. Psikolojik Sağlamlık Ölçeğinin KMO ve Barlett Testi Sonuçları	34
Çizelge 2.7. Psikolojik Sağlamlık Ölçeği ve Alt Boyutlarına Ait Cronbach Alfa İç tutarlılık Değeri	35
Çizelge 2. 8. Verilerin Dağılımına Ait Normallik Testleri Sonucu	37
Çizelge 3.1. Çocukların Pandemi Öncesi ve Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Sosyal Davranış ve Alt Boyutlarında Cinsiyetlerine Göre Farklılıklarına Ait Analiz Sonuçları	39
Çizelge 3. 2. Çocukların Yaşlarına Göre Pandemi Öncesi ve Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Sosyal Davranış ve Alt Boyutlarına Katılma Düzeylerinin Farklılıklarına Ait Analiz Sonuçları	40
Çizelge 3. 3. Çocukların Arkadaşı İle Görüşme Durumuna Göre Pandemi Öncesinde ve Sürecinde Okul Öncesi Sosyal Davranış ve Alt Boyutlarına Ait Analiz Sonuçları	42
Çizelge 3.4. Çocukların Okul Öncesi Eğitim Süresine Göre Pandemi Öncesi ve Sürecinde Okul Öncesi Sosyal Davranış ve Alt Boyutlarına Katılma Düzeylerinin Farklılıklarına Ait Analiz Sonuçları	43

Çizelge 3.5. Çocukların Okul Öncesi Sosyal Davranış ve Alt Boyut Düzeylerinin Pandemi Öncesi ve Sürecinde Arasındaki Farklılıklara Ait Analiz Sonuçları	45
Çizelge 3.6. Çocukların Pandemi Öncesi ve Sürecinde Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre Farklılıklarına Ait Analiz Sonuçları	46
Çizelge 3.7. Çocukların Pandemi Öncesi ve Sürecinde Okul Öncesi Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Düzeylerinin Yaşlarına Göre Farklılıklarına Ait Analiz Sonuçları	47
Çizelge 3.8. Çocukların Pandemi Öncesi ve Sürecinde Okul Öncesi Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Düzeylerinin Arkadaşı İle Görüşme Durumuna Göre Farklılıklarına Ait Analiz Sonuçları	49
Çizelge 3.9. Çocukların Pandemi Öncesi ve Sürecinde Okul Öncesi Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Düzeylerinin Okul Öncesi Eğitim Süresine Göre Farklılıklarına Ait Analiz Sonuçları	52
Çizelge 3.10. Çocukların Okul Öncesi Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Düzeylerinin Pandemi Öncesi ve Sürecinde Arasındaki Farklılıklara Ait Analiz Sonuçları	53
Çizelge 3.11. Çocukların Pandemi Öncesi ve Sürecinde Okul Öncesi Psikolojik Sağlamlık ile Sosyal Davranış Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Analiz Sonuçları	54
Çizelge 3.12. Çocukların Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Psikolojik Sağlamlık Alt Boyutları Düzeylerinin Sosyal Davranış Düzeyleri Üzerindeki Etkiye İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları	55
Çizelge 3.13. Çocukların Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Psikolojik Sağlamlık Alt Boyutları Düzeylerinin Sosyal Davranış Düzeyleri Üzerindeki Etkiye İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	56
Çizelge 3.14. Pandemi Öncesi Ve Pandemi Sürecinde Cinsiyet, Çocuğun Yaşı, İletişim Kurma, Öz Kontrol, Atılganlık, Duygusal İstikrar, Görev Yönetimi, Keşfetmekten Hoşlanmaya Göre Sosyal Davranışlarını Yordamak İçin Yapılan Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonucu	58

1. GİRİŞ

Dünya var olduğu zamandan itibaren bugüne kadar pek çok doğa olayları yaşanmış ve bazı doğa olayları insanların hayatlarını kaybetmelerine sebep olmuştur. İnsanların hayatlarını olumsuz şekilde etkileyen doğa olaylarının tümü “doğal afet” kabul edilmektedir. İnsanları olumsuz etkileyen doğal afet olaylarına örnek olarak; küresel ısınma, deprem, sel, çığ, büyük çaplı salgın ve bulaşıcı hastalıklar vb. sayılabilir (Karakış, 2019). Günümüzde tüm dünyayı etkileyen salgın ve bulaşıcı hastalıklardan biri COVID-19’dur. İlk kez 2019’un sonlarında Çin’de ortaya çıkan virüs insanlar arasında çok çabuk bulaşan ölümcül etkiye sahip pandemilerden biridir. (WHO, 2020; Li ve ark., 2020). Virüsün başladığı günden itibaren Mart 2020 tarihine kadar geçen sürede salgının 300.000’e yakın vakaya ve 11.500’den fazla insan ölümüne neden olduğu verilerle belirtilmiştir (WHO, 2020). Ortaya çıktığı andan itibaren çok kısa bir süre içinde milyonlarca kişiye bulaşması sebebiyle Dünyada birçok yerde Covid-19 nedeniyle sosyal mesafe kuralları ve maske kullanımı ortaya çıkmıştır (Hellewell ve ark., 2020). Bundan dolayı başta sağlık olmak üzere ekonomik, sosyal ve eğitim gibi alanlarda değişim meydana gelmiş; süreç içerisinde toplumdaki insanlar işine ve okuluna gidemediği için gündelik hayatının dışında bir yaşam tarzına zorlanmıştır (Özyürek ve Çetinkaya, 2021). Salgının küresel çapta olması nedeniyle ülkemizde ve dünyada sokağa çıkma yasağı, okulların yüz yüze eğitimden uzaktan eğitime dönüşmesi, maske kullanımı gibi tedbirler alınmıştır. Bu süreçte insanlar virüsten kaçabilmek için kendilerini dış dünyadan izole etmeye çalışmış ve bu durumdan en çok çocuk çocuklar etkilenmiştir (Huang ve ark., 2020).

Pandemi gibi ani gelişen süreçlerde çocuklar kısıtlamaya en fazla maruz kalan gruplardan biridir. Bilişsel gelişim dönemi açısından işlem öncesi dönemde olan ve soyut kavramları anlayamayan okul öncesi çocukları, salgın ve süreci hakkında alınan tedbirlerin nedenlerini idrak etmekte güçlük çekebilir ve bunun sonucunda kaygı, korku ve bunun sonucunda davranış bozukluğu gibi problemler yaşayabilirler (Çaykuş ve Mutlu Çaykuş, 2020; Santrock, 1997). Ebeveynlerin süreç içerisinde çok kaygılı, korkulu, titiz, tutucu yaklaşımları, panik yapmaları, çocukların ruh sağlığını bozup

olumsuz davranışlarda bulunmalarına neden olabilmektedir (Sağlık Bakanlığı Raporu, 2020). Çevresinde yoğun kaygı yaşanan bir ortamda bulunan çocukların da kaygı seviyesinin yükseldiği ve sosyal-duygusal, psikolojik, davranış bozukluğu gibi problemler gösterebilmektedir (Rapee, 2012).

Ulusal Bilim Kurulu (National Scientific Council on the Developind Child, 2005), çocuk gelişim alanında sosyal duygusal gelişimi, duyguları algılama ve anlama, çevresindeki kişilerin duygularını doğru algılama, ruh sağlığı, psikolojik olarak yeterlilik, güçlü ve zayıf yönlerinin farkında olup ifade edebilme, tutumlarını düzenleme, empatiyi kullanabilme ve çevresiyle etkileşim kurup devam ettirme becerileri olarak tanımlamaktadır. Sosyal duygusal gelişimde psikolojik sağlamlık, karşılaşılan güçlüklerin üstesinden gelebilmek için gereken kuvvet ve yetenekle, sağlıklı hayat sürmeyi ve hem kendisine hem de çevresine katkı sağlamasına fırsat sunan bir özelliktir (Hamilton ve Redmond, 2010). Bu ilişki empati kurabilen, sosyal becerilerde uyumlu, olumlu benlik algısına sahip, yeni deneyimlere açık, pozitif ilişkiler kurabilen psikolojik açıdan sağlam olan bireyler olmayı tanımlayan bir süreci ifade etmektedir (Mayr ve Ulich, 2009). Sosyal duygusal gelişim hayat boyu devam eden bir gelişim alanı olması nedeniyle çocuklukta kazanılan beceriler yetişkinlikte de önemli bir yer kaplamaktadır. Okul öncesinde arzulanan ve hedeflenen yönde olumlu şekilde gelişmesi için birçok becerinin kazanılması gerekmektedir. Çocukların sosyal, psikolojik, akademik iyi oluşlarının temeli bu dönemde atılmakta ve okul döneminin hazırlık aşamasını teşkil etmektedir. Lin ve ark. (2003), çalışmalarında okul öncesinde yeterli becerileri kazanamayan çocukların okul dönemine geçişte zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Sosyal-duygusal gelişim, ilişkilerde başarı, olumlu arkadaşlık ilişkisi kurabilme, ebeveynleriyle güçlü duygusal bağlar kurabilme, özgüvenli olabilme, dayanışma, psikolojik sağlamlık (resilience), ruhsal iyi oluş gibi becerilerin tümünün kapsar (Verschueren ve ark., 2001; Thompson, 2006). Sosyal ve duygusal uyum yönünden zayıf olan çocuklar daha fazla problemlerle davranış göstermekte ve bu okul yaşamı boyunca çocukların eğitimini etkilemektedir (Diener ve Kim, 2003). Çocukların sosyal etkileşimde bulunduğu ortamlardaki unsurlar (savaş, ihmal, salgın, doğa olayları, ölüm vb.), çocuğun psikolojik durumlarını, sosyal duygusal uyumlarını

etkileyebilmektedir (Başal, 2018; Brofenbrenner, 1994). Küresel ya da ülke çapında yaşanan olaylar çocuklara doğrudan yahut dolaylı olarak tesir eder (AÇEV, 2016).

Dünyada ve ülkemizde pandemiyle ilgili yapılan çalışmalarda okul öncesi dönemdeki çocukların, dikkat eksikliği, isteksiz davranışlar, parmak emme, biberon kullanma, duygusal krizler, ebeveynlerden uzaklaşma korkusu gibi durumların ortaya çıkabileceğinin mümkün olduğu belirtilmiştir (Imran ve ark., 2020). Kundu ve Bhowmik (2020), yaptıkları çalışmada COVID-19 sürecinin stres, öfke ve korkuyu arttırdığını belirtmişlerdir. Bir başka çalışmada ise çocuklar, sürecin ve çevrenin yansıttığı düşünceler nedeniyle kalıcı hasar görebilecekleri belirtilmiştir (Ghos ve ark., 2020). Yine bir başka çalışmada ise Çaykuş ve Mutlu Çaykuş (2020), bu süreçten en çok çocukların etkilenebileceğini ve psikolojik dayanıklılıkları yönünden risk altında olduklarını belirtmişlerdir. Brooks ve arkadaşları (2020), çalışmalarında virüs nedeniyle karantinaya alınan bireylerin öfke kontrolü yapamadıkları, intihara meyilli olma ve depresif bozuklukların oluştuğu vb. psikolojik sorunların arttığını belirtmişlerdir. Çocukların bu süreçten nasıl etkilendikleri ve pandemi sürecinin nasıl değerlendirildiğine anlamak için bu çalışmada pandemi sürecinin okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranış ile psikolojik dayanıklılık özelliklerine yansımalarının öğretmen ve ebeveyn gözüyle değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

1.1. Covid 19 Pandemisi ve Çocuk

Covid 19, daha önces bilinen Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) vb. koronavirüs sendromlarından daha ciddi şekilde hayvanlarda veya insanlarda hastalığa neden olan bir pandemi türüdür (Tarkoçin ve ark., 2020). Hastalık kişiden kişiye çok çabuk bulaşabildiği için dünya genelinde önlemler alınmaya çalışılmıştır (Qiu ve ark., 2020). Türkiye’de bu dönemde okullar tatil edilmiş ve uzaktan eğitime geçilmiş ve dışarı çıkma yasakları gibi tedbirler alınmıştır (MEB, 2020). Okul öncesi çocukları bilişsel gelişim açısından soyut düşünme yetisi kazanamadığından çevresindeki olayları yeteri kadar algılayamazlar ve çevresindeki olumsuz olayları kendi hatalarından kaynaklandığını da düşünebilirler (Santrock, 1997). Bu süreç

düşünüldüğünde çocuklar bilişsel, sosyal, fiziksel ve dil gelişim alanlarında yetişkinlere göre salgından daha fazla etkilenme ihtimalleri bulunmaktadır (Çaykuş, Mutlu Çaykuş, 2020). Okul öncesi çocukların en büyük ihtiyaçlarından biri oyun oynamak ve sosyalleşmesi olduğundan okulların uzaktan eğitime geçmesi, dışarı çıkma yasağı, sosyal izolasyon gibi tedbirler onların sosyal gelişimlerinde olumsuz etkiler ortaya çıkarabilmektedir (Çaykuş, Mutlu Çaykuş, 2020).

Covid 19 pandemisinin kısa ve uzun dönemde çocukları etkileyebileceği için çocuklar risk grubunda kabul edilmektedir (Savi Çakar, 2021). Çocukların yaşadıkları kriz veya travma durumlarında verdikleri tepkiler, yaşanan krize dahil olma durumuna, krizin süresine, neden olduğu yıkım ve hasara, kendisinin ve ailesinin mizacına, gelişim düzeyine, kültürüne ve başa çıkabilme becerilerine göre değişmektedir (Schonfeld ve Demaria, 2015). Erikson (1968), okul öncesi çocuklarının çevresinde gelişen olaylara meraklı olduğunu ve anlamlandıramadıkları durumları sorgulamaya çalıştıklarını belirtmiştir. Bu nedenle çevresinde yaşanan olaylarda çok fazla soru sormasına neden olabilmektedir. Covid 19 sürecinde çevresinde yaşanan olaylara ve salgının etkilerine karşı ilgisiz değildir (Tarkoçin ve ark., 2020). Bu süreçte çocuklar vakitlerini evde geçirmek zorunda kalması nedeniyle duygusal, davranışsal, fiziksel ve öğrenme anlamında olumsuz etkilenmiştir (Akoğlu ve Karaaslan, 2020; Demir Öztürk ve ark., 2020; Mart ve Kesicioğlu, 2020). Bu etkiler aşağıda kısaca açıklanmıştır.

1.1.1. Sosyal Duygusal Gelişime Etkileri

Çocuklar Covid 19 sürecinde yetişkinlere oranla çevresel risklere karşı daha savunmasız olabilmektedir (Akoğlu ve Karaaslan, 2020). Bu süreçte ebeveynlerinin yansıttığı olumsuz duygular nedeniyle sosyal duygusal açıdan çocuklar riskle karşı karşıya kalmaktadır (Dubey ve ark., 2020). Pandemi öncesine göre sosyal yaşamlarındaki kısıtlamalar ve evde geçirilen süre sağlık açısından her ne kadar koruyucu olsa da sosyal, psikolojik ve duygusal açıdan risk oluşturabilmektedir (Benke ve ark., 2020). Çocukların okul öncesi dönemde girişimci ruha sahip olmaları

nedeniyle izolasyon sürecine maruz kalmaları onlar için sosyal duygusal açıdan risk teşkil edebilmektedir (Di Giorgio ve ark., 2020). Pandemi ebeveynlerinin kriz durumlarında bunalımlarını çocuklarına yansıtması ve çevresi tarafından anlaşılmayan çocukları psikolojik olarak olumsuz etkileyebilmektedir (Wagner, 2020). Tarkoçin ve arkadaşları (2020), süreçte çocukların “korkulu, kaygılı, saldırgan vb.” davranışların arttığını belirtmektedir. Yapılan araştırmalarda bu dönemde çocuklarda “ fiziksel temas bağımlılığının artması, gelişimsel olarak gerileme, davranış problemleri (parmak emme, alt ıslatma vb.), kendini ifade etmede sorun yaşama, endişeli davranışlar, uyku ve yeme bozuklukları, konsantrasyon eksikliği vb.” etkileri olduğu vurgulanmıştır (Brooks ve ark., 2020; Kundu ve Bhowmik, 2020 Savi Çakar ve Kılınç, 2021; Tarkoçin ve ark., 2020).

1.1.2. Fiziksel Gelişime Etkileri

Pandemi sürecinde hastalığın yayılmasını engellemek amacıyla dışarda yapılan etkinlikler azaltılmış ve bu durum çocuklarda yetersiz fiziksel aktivite, enerji atamamasına neden olmuştur (Mattioli ve ark. 2020). Çocukların hareketsiz kalma ve enerjilerini atamamaları can sıkıntılarına, ekran sürelerinin artmasına, sağlıksız beslenme ve motivasyon kaybına neden olmaktadır (Crisafulli ve Pagliaro, 2020; Fallon, 2020). Çocukların fiziksel etkinliklerden uzak kalması uzun süre boyunca ekran başında olmaları ve dijital bağımlılık ve obezite riskini beraberinde getirebilmektedir (Güzen, 2021; Rundle ve ark., 2020). Yapılan araştırmalarda Covid-19 sürecinde çocukların ekran başında geçirdiği sürenin artması nedeniyle fiziksel aktivitenin azalmasına neden olduğu belirtilmiştir (Dunton ve ark., 2020). Çocukların hareketsiz kalması ve vaktinin çoğunu ekran önünde geçirmesi gelişimsel açıdan risklere neden olmaktadır (Orgilés ve ark., 2020). Çocuklarda süreç içinde fiziksel aktivitenin azalması zihinsel ve sosyal duygusal olarak risk altında oldukları belirtilmiştir (Giustino ve ark., 2020). Bunun yanında karantina altında kalınan durumlarda daha çok paketlenmiş ve uzun süreli gıdaların artması nedeniyle beslenme sorunlarından kaynaklı sağlık açısından da risklerin artabileceği vurgulanmıştır (Mattioli ve ark., 2020).

1.1.3. Öğrenmeye Etkileri

Ülkemizde pandemi nedeniyle okul öncesi eğitim TRT Eğitim ve Bilişim Ağı (EBA) üzerinden ve okulların kendi çevrimiçi sisteminden devam etmek zorunda kalmıştır (MEB, 2020). Eğitim öğretimin devam ettirilmesi her ne kadar önemli olsa da Türkiye şartlarında eğitimden yeteri kadar verim alabilmek için geliştirilen programın yüz yüze eğitimle karşılaştırılamayacak kadar eksik olması ve çocukların bu sürece yeterince hazır olmaması olumsuz etkiler yaratmıştır (Özdoğan ve Berkant, 2020). Çevrimiçi eğitim okul öncesi çocuklar üzerinde beklenen etki yaratmamış ve çocukların gelişimlerinin yeterince takip edilememesinden dolayı çocukların öğrenme kayıplarına neden olmuştur (Aktan Acar ve ark., 2021). Okul öncesi eğitim programında çocukların bireysel özellikleri ve ilgi ihtiyaçları dikkate alınmadan tüm çocuklara aynı programın medya araçları tarafından aynı şekilde aktarılması çocukların öğrenmesini ve gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir (Tokgöz ve ark., 2021). Yapılan araştırmalarda uzaktan eğitim sürecinde sosyalleşmenin azalması, teknolojik alt yapıların yetersiz olması ve program içeriklerinin etkisizliği nedeniyle çocukların gelişim alanlarında öğrenme kayıpları yaşandığı belirtilmiştir (Reimers ve Schleicher, 2020; UNESCO-UNICEF-World Bank, 2020). Yurtbakan ve Akyıldız (2020), yaptığı araştırmada öğretmen-öğrenci ilişkisinde çocukların pasif kalması ve eğitim programlarında bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulmaması nedeniyle çocukların öğrenme motivasyonlarının azaldığı belirtmiştir. Benzer şekilde Can (2020), pandemi sürecinde TRT EBA okul öncesinin içerik yönünden yetersiz olması nedeniyle çocukların olumsuz etkilendiği belirtilmiştir.

1.2. Sosyal Davranış

Bu başlık altında sosyal davranışın tanımına, önemine ve sosyal davranışa etki eden faktörler konularına yer verilmiştir.

1.2.1. Sosyal Davranış Tanımı ve Önemi

Sosyal bir varlık olan insanlar toplum içinde yaşayan ve yaşadığı toplum karşılıklı etkileşimde bulunarak, içinde bulunduğu sosyal çevrenin etkisiyle davranışları şekillenir. Etkileşimde bulunduğu toplumda sosyal beklentilerin karşılanmadığı davranışlar gösteren bireylerin kabul görülmeyeceğini bilerek uyumlu davranışlar göstermeye çalışır. Bu bağlamda sosyal davranış, kişinin içinde bulunduğu topluma uyumlu davranışlar sergilemesi olarak tanımlanmaktadır (Demirkaya ve ark., 2012). Okul öncesi dönem, çocukların sosyal gelişimi açısından önemli bir yer tutmaktadır (Karaca ve ark., 2011). Çocuğun dünyaya geldiği andan itibaren ilk ilişkileri ailesiyle başlarken okul öncesi dönemde yeni bir çevre ve ilişki ağına dâhil olur (Gülay, 2009). Çocuğun dâhil olduğu ilişki ağında sosyal davranışlarında yetersizlik olması halinde akademik başarısızlık, saldırgan davranışlar, suça yönelim, ruhsal ve psikolojik sorunlar yaşamasına neden olmaktadır (Gottman ve Putallaz, 1981). Yapılan araştırmalarda okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarında yetersizlik sonucunda; saldırgan davranışların arttığı, depresyon, ifade edici dil gelişiminde gerileme, akademik başarısızlık, uyku sorunları, şiddete yönelme, ilerleyen yaşamlarında madde kullanımı, öfke nöbetleri ve sosyal yetersizlik gibi problemler yaşandığı belirtilmiştir (Dishion ve Patterson, 2006; Ersanlı, 2012; Fabes ve ark., 2006; Gülay ve Akman, 2009; Karakuş, 2008; Keenan ve Wakschlag, 2000). Bu nedenle çocukların sosyal davranışlarının geliştirilmesi ve desteklenmesi önemlidir (Avcıoğlu,2007). Çocukların sosyal davranış gelişimlerine desteklemek için gelişimsel özelliklerinin, içinde bulunduğu aile ve kültür özelliklerinin ve toplumsal rollerin iyi bilinmesi gerekir (Alisinanoğlu ve Kesicioğlu, 2010; Özabacı, 2006).

1.2.2. Sosyal Davranışı Etkileyen Faktörler

Okul öncesi çocukların sosyal davranışlarını çocuğun kişisel özellikleri ile çevresel faktörler (ebeveynleri, kardeşleri, öğretmenleri, arkadaşları ve medya araçları) etkilemektedir (Vaizoğlu ve Baran, 2008).

1.2.2.1. Bireysel Faktörler

Her çocuğu farklı özelliklere sahip olması tüm gelişim alanlarında olduğu gibi sosyal davranışlar üzerinde de etkilidir. Çocukların çekingenliği, mizacı, dil becerileri, empati yeteneği, cinsiyeti sosyal davranışlarında etkili olan özellikleridir (Gülay, 2008). Çocukların mizacı olaylara verdiği tepkilerini, duygusallığını ve davranışlarını etkilemektedir (Berk, 1997). Dışa dönük olmayan ve sosyalleşme açısından düşük mizaca sahip olan çocukların da sosyal davranışı olumsuz ilerlemektedir (Burger, 2006). Çocuğun kendi duygularını tanıması, kendini ifade edebilmesi, empati kurabilmesi, denetim odağı, stresle başa çıkabilme becerisi, sosyal davranışını olumlu yönde geliştiren temel parçalardır (Casel, 2003). Ayrıca çocukların sosyal davranışında cinsiyette önemli bir yere sahiptir. Yapılan araştırmalarda erkeklerin kızlara göre daha saldırgan davranışlar sergilediği ve iletişim kurma becerilerinde kızlara göre eksik oldukları belirtilmiştir (Berk, 1997).

1.2.2.2. Ailesel Faktörler

Ebeveynler çocukların hayatlarında bir yer tutmakta ve rol model alınan bireylerdir. Çocukların sosyal davranış biçimleri de ebeveynlerinin model olmalarına göre gelişmektedir (Yavuzer, 2012). Ebeveynlerin iyi birer model olmasının yanında çocukla karşılıklı ilişki ve ona yansıttıkları duygu ve düşünceler de çocuğun sosyal davranışlarında etkili olmaktadır (Çağdaş 1997). Yapılan araştırmalarda ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkilerinde gösterdikleri davranışları ve ona karşı verdikleri

olumlu/olumsuz tepkiler çocuğun sosyal davranışlarını paralel olarak etkilemekte, ilerleyen yaşamlarında ise psikolojik etkilere sahip olduğu belirtilmiştir (Börkan ve ark., 2014; Erkman ve Rohner, 2006; Ünübol, 2011). Ebeveynler çocuklarına olumlu rol model olmasının yanında çocukla etkileşimi ve çocuğa yönelik tutumu sosyal davranışı desteklemede önemli bir yer tutmaktadır (Ceylan, 2009). Ebeveynler çocuklarla kurdukları iletişim sırasında yaşadıkları ve gösterdikleri davranışların nedenlerini açıklaması ve farklı duygulara yönelik tepkileri açıkladıklarında çocuklar da hem kendilerinin hem de başkalarının duygularını anlama açısından sosyal davranışları desteklemektedir (Fox ve Shifter, 2005).

Çocukların sosyal davranışlarında etkili olan bir diğer temel faktör ise kardeşleridir. Çocukların kardeşiyle olan iletişimi ve etkileşimi çocuğun sosyal davranışının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Rice ve Holland, 1997). Kardeş ilişkileri çocukların davranışlarında hem bir rol model olurken hem de çevreyle etkileşim kurmasında uygun ortam sağlamasına yardımcı olur (Yiğen, 2005).

1.2.2.3. Öğretmen ve Okul

Çocukların sosyal davranışlarının şekillenmesinde etkili olan faktörler arasında öğretmenler önemli bir yere sahiptir. Ailesinden sonra en çok vakit geçirdikleri yer olan okulda çocuklara sosyalleşmesi için ortam hazırlayan ve olumlu ilişkiler kurmasını sağlayabilecek gelişimsel desteğin verilmesi açısından önemli bir yere sahiptir (Oğuzkan ve Oral 1992). Öğretmenlerin çocuklarla kurdukları yakın ilişki okul öncesi dönemde olumlu sosyal davranışları arttırırken, problemleri de azaltmaktadır (Howes, 2000). Yapılan araştırmalarda okul öncesi dönemde öğretmenlerin olumsuz davranışları engellemesinde önemli bir role sahip olduğu ve öğretmenleri tarafından desteklenen çocukların daha fazla olumlu sosyal davranış gösterdiği belirtilmiştir (Rocha-Derker, 2004; Sarı ve Cenkseven, 2008). Okul öncesi dönemde sosyal davranışların kazandırılmasında ebeveynler, akranlar ve öğretmenler önemli bir yere sahiptir (Özyürek ve Ceylan, 2014). Süreçte çocukların istek ve ihtiyaçlarının doğru anlaşılması, duygularına doğru tepkiler vermek önemlidir (Jiao ve

ark., 2020). Okul öncesi dönemde sosyal davranışların desteklemesi açısından öğretmenler ve okul önemli bir yere sahiptir (Xu, 2010). Öğretmenler çocukların sosyal davranışlarını desteklemek için ilgi ihtiyaçlarına, yaşlarına ve gelişimsel dönemleri göz önünde bulundurarak uygun ortam ve etkinlikleri sağlamalıdır (Kansu ve Beceren, 2004). Öğretmenler eğitim programında kullandıkları farklı yöntem, teknik ve etkinlik türleriyle sosyal davranışı etkilemektedir (Ceylan, 2009). Çocukların sevdiği ve eğlendiği etkinlikler sosyal davranışa olumlu etkiye sahiptir (Kurt, 2007). Ayrıca çocuklar yapılan etkinliklere aktif katılım gösterdiği takdirde sosyalleşmesi artarak davranışlarını olumlu yönde etkilemektedir (Leung, 2010).

1.2.2.4. Akran İlişkileri

Sosyal davranışı etkileyen faktörler arasında arkadaş ilişkileri de önemli bir yere sahiptir. Çocuklar üç yaşından itibaren arkadaşlarıyla oyun oynamaya ve onlarla sosyalleşmeye başlarlar (Çağdaş, 1997). Arkadaşlık ilişkileri kurmaya başladıkları bu dönemde sosyal açıdan yetersiz olan çocuklar yalnız kalabilmektedir (Burger, 2006). Yapılan araştırmalarda okul öncesi dönemde sosyal davranışları yetersiz olan çocukların uyku, akademik, davranış, bağımlılık gibi problemler yaşadıkları belirtilmiştir (Ersanlı, 2012). Okul öncesi dönemde akranlarla birlikte geçirilen vakitler çocuğun duygularını paylaşmasına, keşfetmesine ve sosyalleşmesine yardımcı olmaktadır (Özyürek ve Ceylan, 2014). Akranlarıyla kurdukları iletişim sırasında engeller yaşadıkları durumlarda yaşanan problemi çözmek için davranışlarını kontrol etmesi ve problemi çözmesi sosyal davranışı desteklemektedir (Kasten, 2017). Çocukların akranlarıyla kurdukları iletişim unsurları artırılması ve ortamların yaratılması sosyal davranışlarının gelişimini desteklemektedir (Dikici Sığırtmaç ve Şahin 2009).

1.2.2.5. Medya Araçları

Okul öncesi dönemde sosyal davranışı etkileyen önemli faktörlerden medya araçları çocukların hayatında büyük bir yere sahiptir. Günümüzde çok sayıda medya aracı (telefon, tablet, bilgisayar vb.) çocukların hayatlarında önemli bir yer tutmaktadır (Ergüney, 2017). Medya araçlarında bulunan uygulamalar sayesinde kısa sürede istedikleri içeriğe sahip olmaları, içeriği izlemeleri ve deneyimler yaşaması mümkündür (Holloway ve ark., 2015). Bu içerikler bir yandan çocukların bilgiye hızlı kavuşmasını, problemlerini çözmesine ve iletişim ağının artmasını sağlarken öte yandan bilinçsiz ve aşırı kullanım sonucunda çocukların sosyal olarak negatif etkilemektedir (Colwell ve Kato, 2003). Yapılan araştırmalarda uzun süre bu tür araçları kullanan çocukların sosyal davranışlarında olumsuzluklar meydana geldiği ve öz güveni düşük, saldırgan davranışlar gösteren bireyler haline geldikleri belirtilmiştir (Holman ve ark., 2005).

1.3. Psikolojik Sağlık

Bu başlık altında psikolojik sağlamlığın tanımına, önemine ve psikolojik sağlamlığa etki eden faktörler konularına yer verilmiştir.

1.3.1. Psikolojik Sağlık Tanımı ve Önemi

Psikolojik sağlık, Latince “resilience” kelimesine dayanan ve psikolojik olarak güçlü olma, kendini zinde tutma gibi kavramlarla ilişkilendirilmektedir (Gizir, 2007). Psikolojik sağlık kavramı, hayatta karşılaşılan olumsuz durumlar karşısında güçlü kalabilme, yaşanan stres, baskı, hastalık, depresif yaşantılara karşı esnek olabilme ve uyum olarak tanımlanmaktadır (Earvolino-Ramirez, 2007; Goldstein ve Brooks, 2013; Herrman ve ark., 2011; Kararımak, 2006; Kordich Hall ve Pearson, 2003; Masten, 2001; Turgade ve Fredrickson, 2004). Psikolojik sağlık, kişiyi tehdit eden olumsuzluğa maruz kalması veya gelişimini sekteye uğratabilecek travmatik

durumlara rağmen uyumsuzluk göstermeme ile ifade edilmektedir (Luthar ve ark., 2006). Kısaca kişi problemler karşısında mücadele gücü ve adapte olabilmesi vb. durumlar psikolojik sağlamlığı ifade etmektedir (Block ve Kremen, 1996). Tanımlara bakıldığında bu kavram kişiler için hayat normal rutininde devam ederken değil de yakın çevrede yaşanan ölüm, hastalık, boşanma, salgın ve doğal afet gibi travmatik durumlarda ortaya çıkmaktadır (Yazıcı Çelebi, 2020).

Okul öncesi dönem, zihinsel, sosyal, motor, dil ve fiziksel gelişim açısından ana becerilerin kazanıldığı ve çocukların ileriki yaşlarında kişilik yapısını, duygu kontrolünü ve denetimsel mekanizmasını etkilemesi nedeniyle kritik ve önemli bir dönemdir (Gün, 2021). Bu dönemde yaşanan problemler sağlıklı şekilde çözülmezse ilerleyen yıllarda da problem görülmesi mümkündür (Şahan Aktan ve Önder, 2018; Yule, 2017). Her çocuğun olumsuz durumlar karşısında göstereceği psikolojik sağlamlık, gelişimini olumlu yönde etkilemesi ve çevreyle olan etkileşimini iyileştirmesi açısından önemlidir (Gün, 2021). Psikolojik sağlamlığı yüksek olan çocuklar, zorluklarla mücadele etme, sağlıklı büyüme ve yaşamlarında başarılı olma ihtimalleri psikolojik sağlamlığı düşük olanlara göre daha yüksektir (Barankin ve Khanlou, 2007). Okul öncesi dönemin de çocukların sonraki dönemlere olan etkisi ve çocuğun gelişimi açısından göz önünde bulundurulduğunda psikolojik sağlamlığı bu dönemde desteklenmesi önemli bir yere sahiptir (; Özbey, 2019; Yule, 2017).

1.3.2. Psikolojik Sağlamlığı Etkileyen Faktörler

Okul öncesi dönemde psikolojik sağlamlık, çocukların kişisel özellikleri, içinde bulunduğu aile ve öğretmen-okul gibi faktörlere bağlı olarak gelişip şekillenmektedir (Irmak, 2008).

1.3.2.1. Bireysel Faktörler

Psikolojik sağlamlık açısından çocuğun zekâ düzeyi, zorlukla mücadele becerisi, cinsiyeti, yaşı, mizacı, stresle başı çıkabilme, benlik algısı, özgüveni, karakteri, sosyal yeterliliği, ifade ve alıcı dil becerileri, empati kurabilmesi, sağlık durumu, akademik becerileri gibi faktörler etkilemektedir (Benzies ve Mychasiuk, 2009; ataloğlu, 2011; Masten, 2001; Terzi, 2008; lker Tümlü ve Receptoğlu, 2013). Yapılan araştırmalarda zekâ, benlik saygısı, problem çözme ve stresle başı çıkabilme beceri seviyesi yüksek çocukların psikolojik sağlamlığı da yüksek bulunmuştur (Crocker ve Park, 2004; Heppner ve Lee, 2002; Werner, 2001). Ayrıca psikolojik sağlamlığın çocuklukta yüksek olması yetişkin birey olduklarında önüne çıkan zorlukları kolay aşmalarına yardımcı olabilmektedir (Erata ve zbey, 2020).

1.3.2.2. Ailesel Faktörler

Okul ncesi dönemde çocukların içinde bulunduğu aile psikolojik sağlamlığı etkileyen temel faktörlerden biridir (Fergus ve Zimmerman, 2005). İçinde bulunulan ailede yardımlaşma, olumlu iletişim, rehberlik, destekleyici tutumlar, birlikte vakit geçirme, kurulan güvenli bađ, uyumlu davranışlar, sunulan olumlu yaşam deneyimler psikolojik sağlamlığı desteklemektedir (Benzies ve Mychasiuk, 2009). Aile içi şiddet, ebeveyn yoksunluğu, olumsuz iletişim ağı, boşanma, şiddete maruz kalma, ebeveynlerin olumsuz ruh halleri, kronik rahatsızlığı bulunan ya da madde bağımlısı olan ebeveynlere sahip olan çocukların psikolojik sağlamlığını düşürmektedir (Bolat, 2013; Campbell-Sills ve ark., 2006; Kararırmak, 2006; Terzi, 2008;). Yapılan araştırmalarda ebeveynlerin ruhsal ve duygusal sorunlar yaşaması ve çocuklarıyla yeterince iletişim kuramaması çocukların psikolojik sağlamlığını olumsuz etkilediği belirtilmiştir (Aydın ve Egemberdiyeva, 2018; Plkki ve ark., 2004). Bu dönemde ebeveynlerin destekleyici tutumları, akademik becerilerin desteklenmesi, çocuğun sosyalleşmesini sağlayacak ortamların oluşturulması çocukların kendilerini keşfetmesini ve yeterlilik duygusu kazanarak psikolojik sağlamlığını destekleyebilmektedir (Díaz ve McClelland, 2017). Yapılan araştırmalarda okul

öncesi dönemde çocukların olumsuz durumlarla tanıştırılması ve olumsuz durumlar hakkında edilen sohbetle çocuklar zorluklara karşı hazırlıklı olabilmekte ve bu da psikolojik sağlamlığını arttırmaktadır (Grotberg, 1995). Bir başka araştırmada çocuklarla birlikte okunan psiko-sosyal hikayelerin içsel düşünce biçimini destekleyerek özgüvenin artmasını ve psikolojik sağlamlığın da desteklendiği belirtilmiştir (Signes ve ark., 2017).

1.3.2.3. Öğretmen ve Okul

Öğretmen ve okul, çocukların psikolojik sağlamlığının gelişiminde ailenin dışında en büyük etkene sahip faktördür (Howard ve Walton, 2015; Vialle ve ark., 2007). Öğretmenlerin çocukları sadece akademik değil sosyal duygusal olarak da desteklemesi çocukların aidiyet ve güven duygusunu artırarak psikolojik sağlamlıklarını yükseltmesini sağlamaktadır (Churchill ve ark., 2013). Yapılan araştırmalarda çocukların gelişimini destekleyen öğrenme ortamları ve çocuklarla kurulan pozitif ilişkilerde çocukların psikolojik sağlamlık becerilerinin yükseldiği belirtilmiştir (Olsson ve ark., 2003; Wang ve Gordon, 2012). Okul öncesi dönemde çocukların en büyük destekçileri ebeveyn ve öğretmenleridir. Ayrıca birlikte geçirilen sürede televizyon süresinin azaltılarak, çocukla etkileşimli zaman geçirebilecek etkinliklerin (kitap okuma, oyun oynama ev işlerini planlama vb.) tercih edilmesi de psikolojik sağlamlığı desteklemektedir (Best Start Resource Centre,2018). Bunların yanında ebeveyn-çocuk etkileşimini artırıcı psikolojik eğitim programları da psikolojik sağlamlığı destekleyici olgulardan biridir (Koller ve Lisboa 2007). Okul öncesi dönemde öğretmenlerin çocuklar üzerindeki etkisi yadsınamaz. Öğretmenler bu dönemde çocuklara rehberlik ederek zorluklarla mücadele etme becerisini kazandırma, öz güvenini ve benlik saygısını artırıcı ortamlar oluşturma, kendini keşfetmesini sağlayacak fırsatlar sunarak çocukların psikolojik sağlamlığını destekleyebilmektedir (Ku ve Ho, 2010; Nolan, ve ark., 2014).

1.3.2.4. Akran İlişkileri

Akran ilişkileri, okul öncesi dönemde ebeveyn ve öğretmenlerden sonra rol model alma açısından önemli bir yere sahiptir (Killen ve Coplan, 2011; Song, 2006). Çocukların davranış biçimlerini düzenleme, problem çözme ve psikolojik sağlık becerileri için oldukça gereklidir (Durmuşoğlu ve ark., 2018; Farooq ve Kai, 2016). Yapılan araştırmalarda akran ilişkileri ve akademik başarıları iyi olan çocukların psikolojik sağlamlığı da yüksek olduğu belirtilmiştir (Duckworth ve Seligman, 2005).

1.3.2.5. Medya Araçları

Çocukların psikolojik sağlamlığını etkileyen faktörlerden biri de medya araçlarıdır. Çocuğun gelişiminde medya araçları gündelik yaşantısında önemli bir yer kapladığından aile ve akranlarıyla etkileşim yerini dijital arkadaşlık ve iletişime bırakması gelişimini olumsuz etkilemektedir (Ergüney, 2017). Medya araçlarını fazla kullanmak ve bağımlı olmak çocuklarda depresyon, sosyalleşmede gerilik davranışlarını kontrolde zorlaşma gibi problemlere yol açabilmektedir (Kuzu ve ark., 2008; Shields ve Behrman, 2000). Yapılan araştırmalarda vaktinin çoğunu dijital ekran karşısında geçiren çocukların sosyal duygusal, psikolojik ve saldırgan davranışlarının yüksek olduğu belirtilmiştir (Holman ve ark., 2005).

1.4. Yapılmış Araştırmalar

Bu bölümde yapılan araştırmalar pandemi süreciyle, sosyal davranışla ve psikolojik sağlamlıkla ilgili yurtiçi ve yurtdışında yapılan çalışmalar yıllara göre sunulmuştur.

1.4.1. Pandemi Süreciyle İlgili Yapılan Araştırmalar

Pandemi sürecinin çocuklar üzerinde etkisi üzerine yapılmış yurtiçi ve yurtdışında yapılan çalışmalar yıllara göre sunulmuştur.

Yüksek Usta ve Gökcan (2020), çocuk ve annelerin gözünden covid sürecinin etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya Kütahya Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel bir anaokulunda eğitim göre yaşları 6 olan 11 çocuk ve çocukların anneleri katılmıştır. Nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmada, araştırmacıların geliştirdiği görüşme formu veri toplamak için kullanılmıştır. Araştırma ortaya çıkan sonuçta çocukların izolasyon sürecinden olumsuz etkilendikleri, ve süreçle ilgili kötü hislere sahip oldukları ve salgınla ilgili fikir sahibi oldukları belirtilmiştir. Ebeveynlerin ise ölümlerden çok fazla etkilendiğini ve süreçle ilgili olumsuz hislere sahip oldukları belirtilmiştir.

Kurt Demirbaş ve Sevgili Koçak (2020), Covid-19 sürecinde 2-6 yaş arasındaki çocukların ebeveynlerinin görüşleriyle çocuklara etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 30 ebeveyn katılmıştır. Nitel araştırma tekniklerinden olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılan araştırmada çevrimiçi görüşmelerle veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda ebeveynlerin belirsizlik nedeniyle kaygılandığı, sürecin geçici olduğunu, korkularının arttığı belirtilmiştir. Ebeveynler çocuklarına yönelik değişimlerle ilgili süreçte çocuklarının davranış problemlerinin, internet kullanımının ve uyku, iştahsızlık gibi sorunların arttığı belirtilmiştir.

Tarkoçin ve arkadaşları (2020), 3-6 yaş çocukların Covid-19 sürecindeki davranış değişikliklerini ve farkındalık düzeylerini incelenmeyi amaçlamıştır. Araştırmaya okul öncesinde eğitim görmekte olan 3-6 yaş arası çocuğa sahip 30 anne dâhil edilmiştir Betimsel analizin kullanıldığı nitel araştırmada “kişisel bilgi formu” ve “görüşme formu” verilerin toplanmasında kullanılmıştır. Araştırma sonucunda

çocuklarda kaygı, korku, şiddet içeren davranışlar, çok fazla hareketlilik, kardeşlerini kıskanma ve anne-babaya bağımlı olma davranışlarının arttığı belirtilmiştir.

Liu ve arkadaşları (2020), pandemi sürecinde karantinada olan okul çağındaki çocukların davranışlarını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya Çin'de yaşayan, 1784 çocuk ve 1706 ebeveyni (2-6. sınıf) ve ebeveynleri katılmıştır. Araştırma kesitsel yöntemin kullanıldığı nicel bir araştırmadır. Araştırmada 4 ölçek kullanılarak veriler toplanmıştır. Bunlar, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği(MSPSS), Connor-Davidson Dayanıklılık Ölçeği (CD-RISC), Çok Boyutlu İki Yönlü Sosyal Destek Ölçeği (TWSS), UCLA Yalnızlık Ölçeği Kısa Formu, ölçekleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocuklarda sıkıntı davranışları, davranış problemleri, arkadaş sorunları, hiperaktivite-dikkatsizlik ve duygusal problemlerin arttığı belirtilmiştir.

Davico ve arkadaşları (2020), COVID-19'un yetişkinler ve çocuklara psikolojik etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya İtalya'da 2419 ebeveyn ve ebeveynlerin 786 çocuğun (8-18) yaş arasında kişi katılmıştır. Nicel araştırma tekniğinin kullanıldığı çalışmada veri toplama araçları olarak Yetişkinler için Olay Ölçeği-Gözden Geçirilmiş (IES-R) ve Çocuklar İçin Gözden Geçirilmiş Olay Ölçeği-Gözden Geçirilmiş-13 madde (CRIES-13) kullanılmıştır. Araştırma neticesinde Covid-19 sürecinde yetişkin ve çocuklar travma sonrası stres bozuklukluğu yaşamaları açısından büyük risk altında olduğu belirtilmiştir.

Jiao ve arkadaşları (2020), COVID-19'a ilerleme riski yüksek olan vakaların erken teşhisi için etkili bir model oluşturmayı amaçlamıştır. Araştırmaya 372 ağır olmayan COVID-19 hasta katılmıştır. Raporlama yönteminin kullanıldığı araştırmada hastaneye başvuran Covid-19'lu hastalardan toplanan veriler rapor edilerek ailelerin ve bakım verenlerin olumsuz duyguları raporlanmıştır. Araştırma sonucunda süreçte çocukların uyku problemi, kâbuslar, iştahsızlık, depresyon, dikkat eksikliği ve ayrılıkla ilgili kaygı yaşadıkları belirtilmiştir.

Orgiles ve arkadaşları (2020), İtalya ve İspanya'daki çocuklar ve ergenler üzerindeki duygusal etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 3-18 arasında değişen İtalyan ve İspanyol çocukların 1.143 ebeveyni katılmıştır. Nicel araştırma yöntemi kullanılan bu araştırma sırasında araştırmacıların geliştirdiği anket ile veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda çocukların konsantrasyon güçlüğü (%76.6), can sıkıntısı (%52), sinirlilik (%39), huzursuzluk (%38,8), sinirlilik (%38), yalnızlık duygusu (%31,3), huzursuzluk (%30,4) ve endişe (%30,1) yaşadıkları belirtilmiştir.

Gökçe ve arkadaşları (2021), Covid-19'un okul öncesi dönem çocukları üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya MEB'e bağlı devlet okullarına devam eden yaşları 3- arasında olan 43 çocuk dâhil edilmiştir. Nitel araştırma modelinin kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada "yarı yapılandırılmış görüşme formu" verilerin toplanmasında kullanılmıştır. Araştırmada Covid-19 sürecinde çocuklarda sosyalleşmesinin azaldığı ve dijital ekran kullanımının arttığı belirtilmiştir.

Cordovil ve arkadaşları (2021), COVID-19 pandemisinin okul öncesi çocuklar ve okul öncesi eğitim kurumları üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Portekiz'de 2159 (1168 çocuk 6 yaşın altında 991 çocuk ise 6 yaş üzeri) çocuk araştırmaya katılmıştır. Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmada araştırmacılar tarafından geliştirilen 4 soruluk anket kullanılmıştır. Araştırma sonucunda 3-5 yaş çocuklarının pandemi sürecinde fiziksel aktivite eksikliği ve oyun oynama durumları üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu belirtilmiştir.

1.4.2. Sosyal Davranışla İlgili Yapılan Araştırmalar

Sosyal davranışla ilgili yurtiçi ve yurtdışında yapılan çalışmalar yıllara göre sunulmuştur.

Weiss ve arkadaşları (2001), okul öncesi çocukların kaygı düzeyleri ve sosyalleşmeye hazırlık davranışların incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya okul öncesine devam eden 4 yaşında 10 erkek, 10 da kız katılmıştır. Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmada veri toplama araçları olarak “Okul Öncesi Sosyo Duyuşsal Profili (PSP)” ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda okul öncesi eğitimin, çocukların kaygı düzeyini düşürdüğü ve sosyalleşme davranışlarını arttırdığını belirtmişlerdir.

Ostrov ve Crick (2007), okul öncesi dönemde sosyal davranışlardan saldırganlık davranışı çeşitlerini ve şekillerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya yaşlar 3-6 arasında olan 132 çocuk yer almıştır. Nicel araştırma yönteminin kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada “Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği-Öğretmen Formu” ile veriler toplanmıştır. Araştırma neticesinde erkeklerin fizikî saldırganlıklarının kızlardan yüksek olduğu belirtilirken, kızların ise ilişkisel saldırganlığı erkeklere göre yüksek olduğu belirtilmiştir.

Latouf (2008), ebeveynlerin beş yaş çocukların sosyal davranışlarına etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 25 çocuk ve 30 ebeveyn yer almıştır. Nicel araştırma ile gerçekleştirilen çalışmada “Ebeveyn Tarzları Boyutlar Anketi (PSDQ)” ile veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda erkekler kızlara göre daha saldırgan davranışlar sergilerken, kızlar ise erkeklere göre daha uyumlu sosyal davranışlar gösterdiğini belirtmiştir.

Di Prete ve Jennings (2009), cinsiyet, sosyal davranış ve akademik becerileri ilişkiyi incelemeyi amaçladıkları çalışmada 5 yaşında 21260 çocuk başlangıçta dâhil edilmiş ve sonrasında 11 yaşına kadar 11820 çocukla araştırma gerçekleştirilmiştir. Deneysel araştırmayla yapılan çalışma “Erken Çocuk Boylamasına Çalışma-Anaokulu Kohortu” ile veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda kızların erkeklere göre sosyal davranış ve akademik becerileri daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Ramazan ve Ünsal (2012), okul öncesi dönemde eğitim gören yaşları 60-72 ay arasında olan çocukların davranış problemlerinin sosyal davranışlarına uyum arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 432 çocuk katılmıştır. Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmada sırasında veriler Marmara Sosyal-Duygusal Uyum (MSEAS) ve Okul Öncesi Davranış Sorunları (SPBPS) ölçekleri kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda davranış problemleriyle sosyal davranış uyumu arasında negatif ilişki olduğu belirtilmiştir.

Khaeld Shaker Alsaraireh (2013), ilkokul çocukların sosyal becerileri ile annelerin bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 250 anne ve çocukları katılmıştır. Nicel araştırma yönteminin kullanılan araştırmada “Bağlanma Stili Anketi”, “Sosyal Beceri Derecelendirme Sistemi (SSRS)” ile “Sürekli Kaygı Envanteri” veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda sosyal beceriler ve bağlanma şekilleri arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Güvenli bağlanma gerçekleştiren çocuklar, sosyal becerileri güvensiz olan çocuklara göre daha yüksek olduğu ayrıca annelerin kaygı seviyesiyle çocukların utangaçlık seviyesi arasında pozitif ilişki bulunmuştur.

Bağcı (2015), 60-72 aylık çocuklar ve ebeveynleri arasındaki prososyal davranışları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya Aydın’da MEB’e bağlı 60-72 aylık çocuklar, ebeveynleri ile öğretmenleri toplam 2086 kişi katılmıştır. Nicel araştırma kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada veri toplamak için “Çocuk Prososyallik Ölçeği” ile “Yetişkin Prososyallik Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların anne, baba ve öğretmenleriyle prososyal davranışları arasında pozitif ilişki bulunmuştur.

Yaralı ve Özkan (2016), okul öncesi dönemde eğitim gören 105 çocukla sosyal yetkinlik ve problem çözme becerilerinin saldırganlık ve içe kapanıklık davranışları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmada veri toplama araçları olarak “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-SYDD” ile “Wally Sosyal Problem Çözme (WAPS)” ölçekleriyle

araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kızların erkeklere göre sosyal yetkinlik ve problem çözme yeteneklerinin gelişmiş olduğu belirtilmiştir.

Amca ve Kıvanç Öztuğ (2016), öğretmen görüşlerine göre 4 yaş çocuklarının sosyal davranışlarının incelenmesi amaçlamıştır. Araştırmaya 52 öğretmen ve 691 çocuk katılmıştır. Nicel araştırma tekniklerinden betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmada “Okulöncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu” kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda erkeklerin kızlara göre fiziksel, ilişkisel saldırganlığı ve depresif duyguları yaşama davranışları daha yüksek iken kızların erkeklere göre sosyal davranışlarını olumlu yansıtmaları daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Aksekili (2017), erken çocukluk dönemindeki çocukların bağlanma çeşitlerinin, etik ve sosyal kuralları algılama ile sosyal davranışları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 80 çocuk dâhil edilirken 47 çocuğun görüşleri göz önünde bulundurulmuştur. Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmada veri toplama araçları olarak “Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Hikayeleri”, “Ahlaki Sosyal Kural Algısı” ve “Sosyal Davranış” ölçekleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda fiziksel saldırganlık ile bağlanma, ahlaki kural arasında negatif bir ilişki olduğu belirtilmiştir.

1.4.3. Psikolojik Sağlamlıkla İlgili Yapılan Araştırmalar

Psikolojik sağlamlık yurtiçi ve yurtdışında yapılan çalışmalar yıllara göre sunulmuştur.

Tusaie ve Patterson (2006), benlik saygısı ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlamıştır. Araştırmaya 14-18 yaşlar arasında devlet okullarına devam eden ergenler katılmıştır. Nicel araştırma tekniklerinden ilişkisel tarama yöntemi kullanılan araştırmada “Yaşam Yönelimi Testi – Revize (LOT-R)”, “İyimser Önyargı (OBS)” ölçeği kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırma

sonucunda öz denetimsel odak ve psikolojik sağlamlık arasında pozitif ilişkinin var olduğu belirtilmiştir.

Kararımak ve Siviş etinkaya (2011), öz değerlilik ve denetim odağıyla psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanan çalışmada nicel araştırma tekniği kullanılmıştır. Araştırma 224 erkeğin ve 138 kadının katılımı ile gerçekleştirilmiştir. “Ego-Sağlamlığı”, “Rosenberg Benlik Saygısı (Kısa Form)” ile “Pozitif ve Negatif Duygu” lekleri kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda yaşanılan olumlu ve olumsuz duyguların psikolojik sağlamlık üzerinde etkisi olduğu bulunmuştur.

Miljevic-Ridiki ve arkadaşları (2017), okul öncesi çocuklarda psikolojik dayanıklılık öğretmenleri, ebeveynler ve çocuklar perspektifinden incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 3 odak grupta (10 anne-baba, 9 okul öncesi ğretmeni ve 11 ocuk) gerçekleştirilmiştir. Karma yöntemin (nicel-nitel yöntemin bir arada kullanılan yöntem) kullanıldığı araştırmada “Okul ncesi ocuklarda Sosyo-duygusal İyi Oluş ve Dayanıklılık” leği ve “Görüşme formu” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ebeveyn, ğretmen ve akranların duygusal desteği arttıka çocukların psikolojik sağlamlıklarının da arttığı belirtilmiştir.

Topcu (2019), okul öncesi eğitim kurumlarındaki resimli ocuk kitaplarının psikolojik sağlamlık açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada toplamda 204 resim bulunduran 28 ocuk kitabı incelenmiştir Nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilimin (fenomenoloji) kullanıldığı araştırmada “Resimli ocuk Kitaplarındaki Psikolojik Sağlamlığı İnceleme Kontrol Listesi” ile veriler toplanmıştır.. Araştırmanın sonucunda, kitapların psikolojik sağlamlığı destekleme açısından yetersiz kalmasının yanı sıra psikolojik sağlamlık açısından risk içeren etmenleri bulundurduğunu belirtmiştir.

Kurt ve Aslan (2020), 2-2-6 yaş çocuğuna sahip annelerin ebeveynlik tutumlarıyla öz yeterlilik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 297 anne katılmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinden

ilişkisel tarama deseni kullanılan araştırmada “Ebeveynliğe Yönelik Tutum-Anne Formu”, “Psikolojik Sağlamlık”, “Ebeveyn Tutum” ölçekleri veri toplamak için kullanılmıştır. Araştırma sonucunda psikolojik sağlamlık ve öz-yeterlilik arasında anlamlı ilişki olduğu belirtilmiştir.

Erata ve Özbey (2020), okul öncesi dönem çocuklarının psikolojik sağlamliğı demografik bilgiler ışığında incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 36-72 aylık 315 çocuk katılmıştır. Nicel araştırma tekniklerinden ilişkisel tarama deseniyle gerçekleştirilen çalışmada “Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık (PERİK)” ölçeği kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda, çocukların psikolojik sağlamliğı ve okula devam etme süresi ile çocukların yaşları arasında ilişki olduğu belirtilmiştir.

Wu ve arkadaşları (2020), COPE-Resilience'nin (Avustralya Erken Çocukluk Sosyal-Duygusal Psikolojik Sağlamlık Programı) etkililiğinin incelemesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 91 çocuk ve 6 okul öncesi öğretmeni katılmıştır. Deneysel yöntemin kullanıldığı araştırmada veri toplama aracı olarak “CASEL erevesinin Beş Bileşeni farkındalık (yani, duygusal bilgi), öz-yönetim (yani, engelleyici kontrol), sosyal farkındalık (yani, empati), ilişki becerileri (yani, toplum yanlısı davranış) ve sorumlu karar verme (yani, olumlu, olumsuz başa çıkma ve sorunlu davranış)” aracı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, uygulanan programın çocukların psikolojik sağlamliğı üzerinde önemli etkisi olduğu saptanmıştır.

Zhang ve arkadaşları (2020), okul öncesi dönemde çocuklarda psikolojik sağlamlık ve duygu düzenleme arasındaki ilişkiyi değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 620 okul öncesine devam eden çocuk katılmıştır. Nicel araştırma tekniğiyle gerçekleştirilen çalışmada “Dayanıklı çocuklar için Devereux Merkezi (DCRC) Değerlendirme Araçları (DECA)” ve “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygu Düzenleme” ölçekleriyle veriler toplanmıştır. Çalışma sonucunda psikolojik sağlamliğın duygu düzenleme becerilerini pozitif yönde etkilediği bulunmuştur.

Cömert ve Özbey (2021), okul öncesi çocuklarının psikolojik sağlamlığı üzerinde türk müziği destekli programın etkilerinin incelenmesini amaçlamıştır. Araştırma Tokat MEB'e bağlı ilkokullarda anasınıfına devam eden yaşları 48-72 ay arasındaki 21 çocuk yer almıştır. Deneysel yöntemin kullanıldığı gruplara ön test-son test uygulanmıştır. Araştırmada veri toplama için "Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık (PERİK)" ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada Türk müziğinin çocukların psikolojik sağlamlığını arttırdığı bulunmuştur.

Nikolaou ve arkadaşları (2021), öğretmenlerin okul öncesi çocuklarda psikolojik sağlamlıklarını koruyucu faktörlerine yönelik bakış açılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 156 okul öncesi öğretmeniyle gerçekleştirilmiştir Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırmada araştırmacılar tarafından geliştirilen "Psikolojik Sağlamlığın Arka Planına Dayanan Anket" ile veriler toplanmıştır.. Çalışma sonucunda, problem çözme becerilerinin, benlik saygılarının, aile içi iletişimlerinin, ebeveynlerin duygularını anlama becerilerinin, öğretmen desteklerinin, okula güvenin ve olumlu akran ilişkilerinin etkilediği bulunmuştur.

1.5. Araştırmanın amacı

Pandemi sürecinin daha iyi algılanması ve çocuklara yansımalarının neler olduğunu ortaya koymanın alana katkı sağlayacağı düşünülerek yapılan bu çalışmada pandemi sürecinin okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranış ile psikolojik dayanıklılık özelliklerine yansımalarının öğretmen ve ebeveyn gözüyle değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

- Çocuklar sosyal, davranış açısından pandemi sürecinde, pandemi öncesine göre değişim var mıdır?
- Çocukların psikolojik sağlamlıkları pandemi sürecinde, pandemi öncesine göre değişim var mıdır?

- Çocukların cinsiyet, pandemi öncesi çocuğun yaşı, pandemi sürecinde çocuğun yaşı, arkadaşı ile görüşme durumu, okul öncesi eğitim alma süresi, değişkenlerine göre sosyal davranış ve psikolojik sağlımlıkları açısından pandemi sürecinde, pandemi öncesine göre farklılık var mıdır?
- Çocuklar sosyal, davranış ve psikolojik sağlımlıkları arasında pandemi öncesi ve pandemi sürecinde ilişki var mıdır?
- Bu süreçte çocukların sosyal, davranış açısından pandemi öncesinde ve pandemi sürecinde nasıl değişmiştir?

2. MATERYAL YÖNTEM

Bu bölümde araştırmadaki amaca, desene, çalışma grubuna, veri toplamada kullanılan araçlara ve yönteme ve verilerin analizine yönelik bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın deseni

Bu alışma nicel ve nitel araştırma boyutunu kapsamaktadır. Karma yöntem olarak adlandırılan bu yöntemde, araştırmacı nicel ve nitel çalışma yöntemini bir arada kullanılması ile olayları bir çatı içerisinde sunma fırsatına sahip olmaktadır (Creswell, 2003; Johnson ve Onwuegbuzie, 2004). Karma yöntemde araştırmacı farklı yöntem ve stratejileri uygulayarak çoklu veriler toplamasıyla oluşur (Johnson ve Turner, 2007). Bu çalışmada karma yöntemlerden sıralayıcı açıklayıcı desen kullanılmıştır. Sıralayıcı açıklayıcı desende araştırmacı ilk aşamada nicel verileri toplayıp analiz eder, daha sonra ise verileri ayrıntılı şekilde açıklayabilmek için nitel verileri toplayıp analiz eder (Creswell ve Garrett, 2008).

Çalışmanın ilk aşamasında pandemi sürecinde aynı çocuklarla eğitime devam eden öğretmenlerin, çocukların sosyal davranış ile psikolojik dayanıklılık değerlendirdiği nicel araştırma desenlerden tarama modelli betimsel yöntemi kullanılmıştır. Betimsel araştırma; ge sayısının çok olduğu bir evren içinde genel yorum yapabilmek amacıyla evreni temsil edebilecek bir küme ile geçekleştirilen araştırmalardır. Tarama modeli ise daha önce olmuş veya hlen devam etmekte olan olayları değiştirmeden betimleye çalışan bir modeldir (Büyüköztürk ve ark., 2017).

Çalışmanın ikinci aşamasında ise annelerin pandemi sürecini değerlendirmesi hakkında görüşler ele alınarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çocukların pandemi süresinde yaşantıları hakkında bilgi almak ve gereksinimlerini ortaya koymak, bu yaşantıları derinlemesine araştırmak, yaşantıların çocuklar üzerindeki etkilerini bütüncül bir yaklaşımla incelemek adına araştırma nitel araştırma

yöntemlerinden durum çalışmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çocukların pandemi sürecindeki yaşantıları hakkında bilgi toplamak amacıyla görüşme tekniği kullanılmıştır. Patton (2014)' un belirttiği üzere nitel araştırmada en sık kullanılan temel veri toplama araçlarından olan görüşme yöntemiyle bireyin bakış açısının anlaşılması amaçlanmaktadır. Görüşme, tekniğine ve içeriğine göre; üç (yapılandırılmamış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmış) şekilde yapılır (Punch, 2009). Yapılan bu araştırmada yarı yapılandırılmış yöntem kullanılmıştır Bu görüşme türünde sorular daha önceden hazırlanmış olsa bile, görüşme sırasında yeni sorular eklenebilir (Karasar, 2018).

2.2. Araştırmanın çalışma grubu

Bu araştırma nicel ve nitel yöntemin birlikte kullanıldığı karma yöntem çalışması olduğundan, bu yöntemle yapılan çalışmalarda olasılıklı ile amaçlı örneklemedeki bütün teknikler kullanılabilir. Araştırmada önemli olan problem durumlarını karşılayabilecek örneklem oluşturabilmektir. Karma yöntemde birçok örneklem olması nedeniyle örneklemin genişliği amaca ve sorulara göre değişmektedir (Demir- Çelebi, 2013). Araştırmanın nicel çalışma grubu belirlenirken öğretmenlerin pandemi öncesindeki eğitim-öğretim yılının başından pandemi ilân edilen tarihe kadar çocukla birlikte çalışmış olması ve araştırmanın yapıldığı tarihe kadar geçen sürede çocuğa öğretmenlik yapmış olması araştırmanın sınırlılığı içerisinde. Bu araştırmanın nicel çalışma grubunun oluşturulmasında öncelikle tesadüfi örneklem yöntemiyle Elazığ il merkezine bağlı özel 9 okul öncesi eğitim kurumu belirlenmiştir. Ardından çalışma sınırlılığı doğrultusunda bu okullarda çalışan 16 öğretmen, 84 çocuk ve çocukların ebeveynleri amaçlı örneklem yöntemiyle dahil edilmiştir. Bilgi yönünden zengin olduğuna inanılan olay ve olguların çalışılmasına imkân sağlayan araştırma türüne amaçlı örnekleme denir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu örnekleme yöntemi birçok vaziyette, olgu ve durumların incelenmesinde ve açıklanmasında faydalı olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Çizelge 2.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri

		N	%
Yaş	29 yaş ve altı	10	63,10%
	30 yaş ve üstü	6	36,90%
Öğrenim Durumu	Lisans	14	92,90%
	Lisansüstü	2	7,10%
Aylık gelir durumu	2000-2500 TL	2	11,90%
	2501-5000 TL	13	83,30%
	5001-10000 TL	1	4,80%
Pandemi sürecinde Covid-19 yaşama durumu	Evet	2	9,50%
	Hayır	14	90,50%

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin demografik özelliklerinin dağılımı incelendiğinde, %63,1'i 29 yaş ve altı ,%32,1'i 30-39 , %4,8'i 40-49 yaş aralığındadır. Öğretmenlerin %92,9'u lisans eğitim , %7,1'i lisansüstü eğitim düzeyindedir ; %31'i 1-2 yıl , %16,7'si 2 yıl ve üzeri , %52,4'ü 3 ve üzeri yıldır mesleklerini yapmaktadır. Öğretmenlerin %11,9'u 2000-2500 TL , %83,3'ü 2501-5000 TL , %4,8'i 5001-10000TL arasında aylık gelire sahiptir. Pandemi sürecinde %9,5'inin Covid-19 yaşama durumunda, %90,5'inin ise Covid-19 problemi yaşamadığı belirlenmiştir.

Çizelge 2.2. Araştırmaya Katılan Çocukların Özellikleri

		N	%
Pandemi öncesi Çocuğun Yaşı	36-44 ay	27	32,10%
	45-53 ay	34	40,50%
	54-64 ay	23	27,30%
Pandemi Sürecinde Çocuğun Yaşı	49-56 ay	27	32,10%
	57-64 ay	37	44,00%
	65-72 ay	20	23,80%
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	29	34,50%
	Erkek	55	65,50%
Pandemi Sürecinde Arkadaşı İle Görüşme Durumu	Evet	67	79,80%
	Hayır	17	20,20%
Okul Öncesinde Eğitim Alma Süresi	1-2 yıl	37	44,00%
	2 yıl ve üzeri	47	56,00%

Çizelge 2.2.' de araştırma kapsamındaki çocukların pandemi öncesi ve sürecinde yaşları, cinsiyetleri, okul öncesi eğitim alma süresi ve arkadaşı ile görüşme durumları gösterilmiştir.

Araştırmanın nitel çalışma grubu uygulanan ölçeklerde alınan puanlar etkili olmuştur. Pandemi öncesi ve pandemi sürecinde sosyal davranış ve psikolojik sağlamlık puanları dâhilinde 8 üst, 8 alt grup belirlenerek çocukların ebeveynleri ile nitel boyut gerçekleştirilmiştir. Amaçlı örnekleme gerekçesi ve etkisi detaylı çalışmalar açısından zengin durumlar seçilmesine imkân verdiği ifade edilmiştir. (Patton, 2014). Amaçlı örnekleme yönteminde ölçüt örnekleme tekniğiyle problemlere ilişkin niteliğe sahip, olay veya nesne durumlarını karşılaması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2017). Önceden belirlenen ölçütleri karşılayan ve belirgin özellikleri gösteren veri sistemindeki bütün durumlar için nitel analiz rutin biçimde belirlenmektedir. Ölçüt örneklem sayesinde derinlikli takip için anketlerdeki durumların göstergesi de olabilmektedir Nitel araştırmalarda doygunluk ve aşırılık düzeyine kadar veri toplama önerilmektedir (Patton, 2014) Bu çalışmada 84 çocuğun ebeveynlerinden çalışmaya gönüllü katılmayı kabul eden 16 ebeveynle görüşmeler yapılmıştır.

Çizelge 2.3. Çalışmaya Dâhil Olan Ebeveynlere Ait Sosyo-demografik Özelliklerin Dağılımı

		N	%
Araştırmaya Katılan	Anne	10	62,5%
	Baba	6	37,5%
Yaş	29 yaş altı	1	6,25%
	30-39 yaş	14	87,50%
	40-49 yaş	1	6,25%
Öğrenim Durumunuz	Lise	3	18,75%
	Üniversite / Lisansüstü	13	81,25%
Ailenin Aylık Geliri	2001-2500 TL	2	12,50%
	2501-5000 TL	5	31,25%
	5001-10000 TL	8	50%
	10001 TL ve üzeri	1	6,25%
Çocuğun Yaşı	48-56 ay	5	31,25%
	57-64 ay	4	25%
	65-72 ay	7	43,75%
Kardeş Sayısı	Tek Çocuk	5	31,25%
	İki Kardeş	9	56,25%

	Üç Kardeş	2	12,50%
Çocuğun Doğum Sırası	İlk Çocuk	8	50%
	Son Çocuk	8	50%
Çocukla Aktif Zaman Geçirme	Evet	13	81,25%
	Hayır	3	18,75%

Araştırmaya katılan ebeveynlerin; 10'u anne, altısı babadır. Ebeveynlerin yaşları incelendiğinde; 14'ü 30-39 yaş, biri 29 yaş altı ve biri ise 40-49 yaş aralığındadır. Öğrenim durumlarına bakıldığında; 13'ü üniversite ve üzeri, üçü ise lise mezundur. Eş durumlarına bakıldığında; araştırmaya katılan tüm ebeveynler (16) birlikte olduğunu belirtmiştir. Ailelerin aylık gelir durumları incelendiğinde; sekizi 5001-10000 TL, beşi 2501-5000 TL, ikisi 2001-2500 TL ve biri ise 10001 TL ve üzeri kazandıklarını belirtmiştir. Ebeveynlerin çocuklarının yaşları incelendiğinde; yedisi 65-72 ay, beşi 48-56 ay ve dördü 57-64 ay arasındadır. Kardeş sayıları incelendiğinde; dokuzu iki kardeş, beşi tek kardeş ve üçü iki kardeş oldukları belirtilmiştir. Çocukların doğum sırasına bakıldığında; sekizi ilk çocuk ve sekizi ise son çocuktur. Ebeveynlerin çocuklarıyla aktif zaman geçirmelerine bakıldığında; 13'ü evet üçü ise hayır yanıtı vermiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma nicel ve nitel boyutu kapsamaktadır. Araştırmanın nicel boyutunda öğretmenler ile nitel boyutunda ise ebeveynler ile çalışılmıştır. Öğretmenler ve çocuklar hakkında bilgi toplamak amacı ile araştırmacının hazırladığı “Genel Bilgi Formu”, öğretmenlerin çocukların sosyal duygusal davranışlarını değerlendirmek amacıyla “Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu” ve pandemi sürecinde çocukların psikolojik durumlarının değişimlerini ölçmek için “Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (PERİK)” kullanılmıştır. Araştırmanın nitel boyutunda ebeveynlere yönelik bilgiler elde etmek amacıyla “Demografik Bilgi Formu” ve ebeveynlerin çocukların pandemi sürecindeki yaşantılarının ebeveyn gözüyle değerlendirmek için araştırmacılar tarafından geliştirilen “Görüşme Formu” aracılığıyla görüşme tekniği uygulanmıştır.

2.4.1.Genel Bilgi Formu

Araştırma yürütücüsü tarafından oluşturulan bu formda öğretmenlere, çocuklara ve ebeveynlere yönelik demografik bilgilere ait soruları içermektedir.

2.4.2. Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu

Araştırmada kullanılan bu ölçek, ilk olarak Crick ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilmiş ve Karakuş (2008) tarafından Türkçe uyarlaması yapılmıştır. Geliştirilen ölçek okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal davranışlarını ölçmek amacıyla kullanılmaktadır. Ölçek toplam 19 maddeden oluşup 4 alt boyutu içermektedir. Çocukların öğretmenleri tarafından doldurulan 5li likert tipinde hazırlanan ölçekte her maddenin altında (1:Hiç doğru değil- 5: Her zaman doğru ilerleyen sıralama) yanıtlar seçilerek puanlar aritmetik ortalamaya dâhil edilir. Çocukların bir alandan aldığı puan ne kadar yüksek ise o alandaki davranışı paralel olarak o kadar gösterdiğini belirtmektedir. Ölçeğin alt boyutlarında fiziksel saldırganlık, ilişkisel saldırganlık, olumlu sosyal davranışlar, depresif duygular güvenirlikleri sırasıyla ($\alpha=.89$), ($\alpha=.83$), ($\alpha=.88$), ($\alpha=.67$) şeklindedir.

2.4.2.1. Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu Ölçeği

Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışmaları

Bu başlık altında okul öncesi sosyal davranış ölçeği öğretmen formunun açıklayıcı faktör analizi ve yapı geçerliği, Barlett testi ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testleri sonuçlarına ve güvenirlik çalışmaları konularına yer verilmiştir.

2.4.2.2. Açıklayıcı Faktör Analizi ve Yapı Geçerliliğine İlişkin Bulgular

Daha önce geliştirilen 24 maddelik ölçek 84 kişiye uygulanmıştır. Öncelikle veri setinin faktör analizi için uygunluğu test edilmiştir.

Çizelge 2.4. Sosyal Davranış Ölçeğinin KMO ve Barlett Testi Sonuçları

	KMO		0.832
Barlett Testi		X ²	1726.987
		Sd	276
		P	.000

Çizelge 2.4.' de görüldüğü gibi Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0.83 olarak bulunmuştur. Bu sonuç KMO değerinin çok iyi olduğunu göstermektedir. Değişkenler arasında ilişki olup olmadığını test eden Barlett testi de anlamlı bulunmuştur (X²=1726.987, p=.000). Veri seti faktör analizi için uygundur.

2.4.2.3. Madde İç Tutarlılık Güvenirlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular

Bu aşamada ölçme aracının güvenilirliğini sağlamak amacıyla ölçeğin iç tutarlılık katsayısı belirlenmiştir. Her bir maddenin varyansına dayalı olarak hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları Çizelge 2.5'de yer almaktadır.

Çizelge 2.5. Sosyal Davranış Ölçeği ve Alt Boyutlarına Ait Cronbach Alfa İç tutarlılık Değeri

Ölçek	Cronbach Alpha Katsayısı
Fiziksel Saldırganlık	.84
Olumlu Sosyal Davranışlar	.77
İlişkisel Saldırganlık,	.82
Depresif Duygular	.66
Sosyal Davranış Ölçeği	.72

Çizelge 2.5. incelendiğinde, ölçeğin toplam ve alt boyutlarında ortaya çıkan Cronbach Alfa değeri .84 ve .72 arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre

araştırmada kullanılan ölçeğin oldukça güvenilir olduğu göstermektedir. Böylece, ölçeğin toplamının kabul edilebilir derecede güvenilirliği sağladığı görülmüştür.

2.4.3. Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağamlık Ölçeği

Araştırmada kullanılan bu ölçek öğretmenler tarafından doldurulan ve çocukların psikolojik sağamlığını ölçmek için ilk olarak Mayr ve Ulich (2006) bilirlikte geliştirdiği Türkçe'ye uyarlaması Özbey (2019) vasıtasıyla yapılan 5'li likert tipinde ölçektir. Ölçek 36 maddeden ve 6 alt boyuttan oluşurken yanıtlar "5 Her zaman-1 Hiç" doğru kodlanır. Ölçek güvenilirlik katsayıları İletişim Kurma / Sosyal Performans, Öz-Kontrol/ Düşüncelilik, Atılganlık alt ölçeğinde Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma, Görev Yönelimi ve Keşfetmekten Hoşlanma alt ölçeğinde sırasıyla .88; .86 .; 81.85; .82; .86'dır. Ölçeğin yaşlara göre güvenilirlik katsayıları 36-48 aylık çocuklarda .72 ile .96 arasında; 49-60 aylık çocuklarda .88 ile .95 arasında ve 61-72 aylık çocuklarda ise .87 ile.96 arasında değişmektedir.

2.4.3.1. Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağamlık Ölçeği Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışmaları

Bu başlık altında okul öncesi çocuklar için sosyal duygusal iyi oluş ve psikolojik sağamlık ölçeğinin açıklayıcı faktör analizi ve yapı geçerliği, Barlett testi ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testleri sonuçlarına ve güvenilirlik çalışmaları konularına yer verilmiştir.

2.4.3.1.1. Açıklayıcı Faktör Analizi ve Yapı Geçerliliği

Faktör analizi, benzer özellikleri ölçen değişkenleri toplayıp az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan bir istatistiksel tekniktir. Aynı zamanda ortak faktör adı verilen yeni değişkenleri ortaya çıkarma ya da maddelerin faktör yük değerlerini kullanarak ölçülmek istenen kavramları tanımlama süreci olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk, 2017).

Daha önce geliştirilen 36 maddelik psikolojik sağlamlık ölçeği 84 kişiye uygulanmıştır. Erkuş (2016)'a göre, veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığını değerlendirmek amacıyla bugüne kadar birçok faktör çıkarma yöntemi bulunmuştur. Bunlara; korelasyon matrisinin oluşturulması, Barlett testi ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testleri örnek verilebilir. Buna göre, öncelikle veri setinin faktör analizi için uygunluğu test edilmiştir.

Çizelge 2.6. Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş Psikolojik Sağlamlık Ölçeğinin KMO ve Barlett Testi Sonuçları

	KMO		0.848
Barlett Testi		X ²	3189.661
		Sd	630
		P	.000

Çizelge 2.6.' da görüldüğü gibi Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0.85 olarak bulunmuştur. Bu test veri setinin faktör analizi için uygunluğunu göstermektedir. KMO değerleri 0,90 mükemmel, 0,80 çok iyi, 0,70 iyi, 0,60 orta, 0,50 zayıf ve 0,50'nin altı ise kabul edilemez olarak yorumlanmaktadır (Sharma, 1996). Araştırmanın faktör analizi sonuçlarına göre KMO değeri 0.85 bulunmuştur. Bu sonuç KMO değerinin çok iyi olduğunu göstermektedir. Değişkenler arasında ilişki olup olmadığını test eden Barlett testi de anlamlı bulunmuştur ($X^2=3189.661$, $p=.000$). Veri seti faktör analizi için uygundur.

2.4.3.2. Madde İç Tutarlılık Güvenirlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular

Bu aşamada ölçme aracının güvenilirliğini sağlamak amacıyla ölçeğin iç tutarlılık katsayısı belirlenmiştir. Her bir maddenin varyansına dayalı olarak hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları Çizelge 2.7.'de yer almaktadır.

Çizelge 2.7. Psikolojik Sağlamlık Ölçeği ve Alt Boyutlarına Ait Cronbach Alfa İç tutarlılık Değeri

Alt Boyut	Cronbach Alpha Katsayısı
İletişim	.825
Düşüncelilik	.822
Atılganlık	.773
Duygusal İstikrar	.83
Görev Yönelimi	.841
Keşfetmekten Hoşlanma	.767
Psikolojik Sağlamlık Ölçeği	.964

Çizelge 2.7. incelendiğinde, ölçeğin toplamında ortaya çıkan Cronbach Alfa değerleri .77 ve .964 arasında değiştiği görülmektedir. Bu sonuç ise araştırma için kullanılan ölçeğin oldukça güvenilir olduğu göstermektedir. Böylece, ölçeğin toplamının kabul edilebilir derecede güvenilirliği sağladığı görülmüştür.

2.4.4. Görüşme Formu

Bu formda sorulan ucu açık sorular sayesinde katılımcılar düşüncelerini ifade edebilmektedir. Araştırmacı görüşme sırasında gidişata göre soruyu detaylandırabilmekte ve akışını kontrol ederek daha detaylı bilgi alabilmektedir (Merriam, 2013). Bu çalışmada çalışmanın amacına yönelik nitel görüşme soruları hazırlanmıştır. Nitel araştırmalarda geçerlilik, araştırmacının çalıştığı konuda tarafsızca ortaya koyması gerekir. Bu çalışmada nitel görüşmelerde kullanılan uzman görüşüne başvurma yöntemi ile geçerlilik sağlanmıştır. Hazırlanan form öncelikle Çocuk Gelişimi alanında uzman ve farklı üniversitelerde görev yapmakta olan beş öğretim üyesine gönderilmiştir. Uzman görüşlerinden alınan dönütlere göre sorular

düzenlenmiştir. Düzenlenen görüşme formu ile 2 ebeveyne pilot uygulama yapılmış ve soruların kontrolü sağlanmıştır. Çalışmanın güvenilirliği sürecinde çözümlenelerde hata olasılığı tekrar gözden geçirilmiş, kodların tanımlanmasında sapma olmadığından emin olmak için kontroller yapılmış, geliştirilen kodlar ve kodlar arası uyumun sağlanabilmesi için tez danışmanı tarafından görüşme formu tekrar değerlendirilmiştir.

Bu form, ebeveynlerin pandemi sürecindeki duygu düşünceleri, çocuklarına yansıttığı düşünceler, çocukların duygu düşünceleri, çocukların süreç içerisinde ekran kullanımı ve ebeveynlerin çocuklarını sosyal duygusal olarak değerlendirmelerine yönelik dokuz nitel soruyu içermektedir.

2.4. Veri Toplama Yöntemi

Çalışmanın veri toplama aşamasında Munzur Üniversitesi Etik kurul'undan etik kurul izni ve çalışmanın yapılacağı okullardan gerekli izinler alınmıştır. Veri toplama aşaması öncesinde çalışmanın içeriği konusunda öğretmenlere, çocukların anne babalarına bilgi verilmiş ve hazırlanan onam formu okunup onamları alınmıştır. Onamları alındıktan sonra çalışmanın yapılmasını onaylayan ailelerin çocukları için çocukların öğretmenleri çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Çalışmaya gönüllü katılmayı kabul eden öğretmenlere genel bilgi formu verilmiş, pandemi öncesi okulların başladığı tarihten çalışmanın yapıldığı tarihe kadar gözlemlediği çocuklar için 2 kez “Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu” ve “Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlık Ölçeği” yüz yüze uygulanmıştır. Öğretmenler ilk doldurduğu ölçekleri pandemi öncesi için ikinci doldurduğu ölçeği ise çalışmanın yapıldığı tarih için doldurmuşlardır. Nicel veriler toplanıp analiz edildikten sonra çocukların “Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu” ölçeğinde pandemi süreci sonrasında doldurulan ölçeklerde aldıkları puanlara göre alt ve üst grup ebeveynleri belirlenerek pandemi sürecini değerlendirebilmek amacıyla görüşme soruları sorulmuştur. Görüşmeler başlamadan araştırmacı ebeveynlere kendini tanıtmış, çalışmaya katılımın isteğe bağlı olduğu bildirerek araştırma konu ve amacı hakkında,

görüşme sonucunda elde edilen verilerin araştırma dışında başka bir amaçla kullanılmayacağına dair katılım gösteren bireylere bilgiler verilmiştir. Görüşme sürecinde ses kayıt cihazı kullanılması konusunda bilgi verilmiş ve kabul etmeyen ebeveynler ile yapılan görüşmede not tutulmuştur. Ebeveynlerle yapılan her görüşme ortalama 25 dakika sürmüştür.

2.6. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen tüm nicel veriler istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir.

İlk olarak veri toplama araçları üzerinde hipoteze uyup uyulmadığı hakkında normallik dağılımı çarpıklık ve basıklık katsayıları üzerinde test yapılmış veri setinden aykırı değerler çıkarılarak parametrik testler uygulanmıştır (Çizelge 2.4.).

Çizelge 2. 8. Verilerin Dağılımına Ait Normallik Testleri Sonucu

Değişkenler	İstatistik	sd	p	Ortalama	Medyan	Çarpıklık	Basıklık
Sosyal Davranış Duygular (PÖ)	0,979	84	0,181	57,4643	56,5	0,111	0,205
Sosyal Davranış Duygular (PS)	0,949	84	0,002	59,5357	58,5	0,657	0,687
Psikolojik Sağlamlık(PÖ)	0,962	84	0,014	126,381	125	-0,176	-0,831
Psikolojik Sağlamlık(PS)	0,952	84	0,004	132,881	137,5	-0,09	-1,048

Normallik testi için Kolmogrov smirnov testi uygulanmıştır. Test sonucunda ortalama ve medyan değerlerinin yakın ve basıklık ile çarpıklık değerlerinin ± 2 arasında olması durumunda; değişkenlerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Bu doğrultuda çalışmada normal dağılım analizleri uygulanması uygun bulunmaktadır (George ve Mallery 2010).

Ardından hipotez değerlendirilmesi iki yöntem seçilerek yapılmıştır. Bunlar;

1. Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin çocuklar için sosyal davranış ve alt boyutları, psikolojik sağlamlık ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin çocukların cinsiyeti, okul öncesi eğitim süresi, arkadaşı ile görüşme değişkenleri açısından farklılığın anlaşılması için “bağımsız örneklem t testi” ile yapılmıştır.
2. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çocuklar için sosyal davranış ve alt boyutları, psikolojik sağlamlık ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin çocukların pandemi öncesi ve sürecinde yaşları açısından farklılığın anlaşılması için “tek yönlü varyans analizi” ile test edilmiştir. Ortaya çıkan anlamlı farklılık sonrasında gruplar arasında homojen gruplara LSD, homojen olmayan gruplara ise Tamhan T2 post-hoc testleri uygulanmıştır.
3. Araştırmaya katılan öğretmenler çocuklar için sosyal davranış ve alt boyutları, psikolojik sağlamlık ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin pandemi öncesi ve pandemi sürecinde farklılığın anlaşılması için “bağımlı örneklem t testi” uygulanmıştır.
4. Araştırmaya katılan öğretmenler çocuklar için sosyal davranış ile psikolojik sağlamlık ölçeği açısından ilişkinin anlaşılması için “pearson korelasyon analizi” kullanılarak test edilmiştir.
5. Psikolojik sağlamlık düzeylerinin sosyal davranış düzeyleri üzerine etkisini test etmek için “çoklu regresyon analizi” kullanılarak değerlendirilmiştir.

Elde edilen sonuçlar anlamlılık $p < 0,05$ seviyesinde değerlendirilmiştir.

Araştırmada nitel veriler içerik analizi ile yapılmıştır. Analizden önce verilerin dökümü, hazırlıklar ve tümevarım yoluyla analiz edilmektedir (Glesne, 2013; Merriam, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Ebeveynlerle yapılan görüşmelerden sonra alınan ses kayıtları bilgisayar ortamında değişiklik yapılmadan yazıya dökülmüştür. Kayıtlar tekrar dinlenerek yazıların doğruluğu sağlanmıştır. Yazıya dökülen görüşmeler MAXQDA2020 programına yüklenerek sorulara yönelik kodlamalar yapılmıştır. Cevaplar ışığında içerik analizi yapılarak kod ve alt kodlar oluşturulmuştur. Çalışmanın nitel boyutunda katılan her ebeveynin gizliliği için 16 ebeveyne (E1,E2,E3... şeklinde) kod verilmiştir. Ebeveynleri cevaplarında her koda birden fazla vurgu yaptığı ve yapılan her vurgu bir cevap kabul edilerek analiz yapılmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmada pandemi öncesi ve sürecinde pandemi sürecinin okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranış ile psikolojik dayanıklılık özelliklerine yansımalarının öğretmen gözüyle incelenmesi ve annelerinin çocuklarının pandemi sürecinde yaptıklarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmış olup, veriler nicel ve nitel bulgular şeklinde sunulmuştur.

3.1. Çalışmanın Nicel Bulgular

Çalışmanın nicel bulguları Çizelge 3.1. ile Çizelge 3.13. arasında sunulmuştur.

Çizelge 3.1. Çocukların Pandemi Öncesi ve Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Sosyal Davranış ve Alt Boyutlarında Cinsiyetlerine Göre Farklılıklarına Ait Analiz Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Çocuğun cinsiyeti	N	Ortalama	Std.Sapma	t	df	p		
Pandemi Öncesi	Fiziksel Saldırganlık	Kız	29	1,30	0,48	3,615	80,333	*0,001	
		Erkek	55	1,81	0,80				
	İlişkisel Saldırganlık	Kız	29	2,57	0,83	-0,884	38,239	0,382	
		Erkek	55	2,42	0,48				
	Olumlu Sosyal Davranışlar	Kız	29	3,75	0,70	0,775	82	0,441	
		Erkek	55	3,90	0,91				
	Depresif Duygular	Kız	29	1,89	0,73	-1,24	82	0,218	
		Erkek	55	1,70	0,59				
	Sosyal Davranış Duygular	Kız	29	2,34	0,33	1,239	82	0,219	
		Erkek	55	2,42	0,29				
	Pandemi Süreci	Fiziksel Saldırganlık	Kız	29	1,54	0,76	2,383	75,657	*0,02
			Erkek	55	2,02	1,09			
		İlişkisel Saldırganlık	Kız	29	2,61	0,77	-0,137	82	0,891
			Erkek	55	2,59	0,61			
Olumlu Sosyal Davranışlar		Kız	29	3,57	0,88	0,543	82	0,588	
		Erkek	55	3,69	1,02				
Depresif Duygular		Kız	29	2,08	0,88	-0,889	82	0,377	
		Erkek	55	1,90	0,86				
Sosyal Davranış Duygular		Kız	29	2,40	0,38	1,272	82	0,207	
		Erkek	55	2,52	0,42				

*p<0.05

Çocukların pandemi öncesi ve pandemi sürecinde okul öncesi sosyal davranış ve alt boyut düzeylerinin cinsiyet açısından farklılığın anlaşılması için için bağımsız t-testi yapılmıştır. Pandemi öncesinde çocukların fiziksel saldırganlık düzeylerinin cinsiyete istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (**t=3.62, p=.001, p<.05**). Cinsiyeti erkek olan çocukların fiziksel saldırganlık düzeyleri kız olan çocuklardan daha yüksektir. İlişkisel saldırganlık, olumlu sosyal davranışlar, depresif duygular düzeylerinin cinsiyete istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (**p>.05**).

Çocukların pandemi sürecinde okul öncesi sosyal davranış alt boyutlarında çocukların fiziksel saldırganlıklarının cinsiyetlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir (**t=2.38, p=.02, p<.05**). Erkek çocukların fiziksel saldırganlık düzeyleri kız olan çocuklardan daha yüksektir. İlişkisel saldırganlık, olumlu sosyal davranışlar, depresif duygular düzeylerinin cinsiyetlerine istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (**p>.05**).

Çizelge 3. 2. Çocukların Yaşlarına Göre Pandemi Öncesi ve Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Sosyal Davranış ve Alt Boyutlarına Katılma Düzeylerinin Farklılıklarına Ait Analiz Sonuçları

		Çocukların Yaşı		Ortalama	Std.Sapma	F	p	LSD	Tamhane
Pandemi Öncesi	Fiziksel Saldırganlık	36-44 ay	27	1,56	0,43	0,565	0,64		
		45-53 ay	34	1,75	0,90				
		54-64 ay	23	1,61	0,84				
	İlişkisel Saldırganlık	36-44 ay	27	2,46	0,52	7,36	*0,00	1<3	
		45-53 ay	34	2,23	0,52				
		54-64 ay	23	2,74	0,70				
	Olumlu Sosyal Davranışlar	36-44 ay	27	4,37	0,40	10,375	*0,00	1>3>2	
		45-53 ay	34	3,36	0,94				
		54-64 ay	23	3,89	0,66				
	Depresif Duygular	36-44 ay	27	1,41	0,40	5,743	*0,001	2>1	
		45-53 ay	34	2,04	0,74				
		54-64 ay	23	1,77	0,55				
Sosyal Davranış Duygular	36-44 ay	27	2,45	0,25	2,862	*0,042	1>2		
	45-53 ay	34	2,28	0,31					3>2

		54-64 ay	23	2,48	0,33			
Pandemi Süreci	Fiziksel Saldırganlık	49-56 ay	27	1,69	0,74	0,72	0,492	
		57-64 ay	37	1,99	1,10			
		65-72 ay	20	1,84	1,14			
	İlişkisel Saldırganlık	49-56 ay	27	2,64	0,66	3,45	*0,037	3>2
		57-64 ay	37	2,42	0,64			
		65-72 ay	20	2,88	0,63			
	Olumlu Sosyal Davranışlar	49-56 ay	27	4,14	0,85	7,46	*0,001	1>2
		57-64 ay	37	3,26	1,01			
		65-72 ay	20	3,71	0,76			
	Depresif Duygular	49-56 ay	27	1,62	0,79	4,26	*0,017	2>1
		57-64 ay	37	2,23	0,87			
		65-72 ay	20	1,93	0,83			
	Sosyal Davranış Duygular	49-56 ay	27	2,52	0,36	1,55	0,218	
		57-64 ay	37	2,40	0,40			
		65-72 ay	20	2,58	0,45			

*p<0.05

Çocukların yaşlarına göre pandemi öncesi ve pandemi sürecinde okul öncesi sosyal davranış ve alt boyutları açısından farklılığın anlaşılması için tek yönlü Anova testi uygulanmıştır. Çocukların fiziksel saldırganlık düzeylerinin yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>.05$).

Pandemi öncesinde ilişkisel saldırganlık düzeyleri yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($F=7.36$, $p=.00$, $p<.05$). Yaşları 54-64 ay aralığında olan çocukların ilişkisel saldırganlık düzeyleri diğer yaş grubunda çocuklara göre daha yüksektir. Pandemi öncesinde olumlu sosyal davranış düzeyleri yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($F=10.37$, $p=.00$, $p<.05$). Yaşlar 45-53 ay aralığında olan çocukların sosyal davranış düzeyleri diğer yaş grubunda çocuklara göre daha düşüktür. Pandemi öncesinde depresif duygu düzeyleri yaşa göre istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir ($F=5.74$, $p=.001$, $p<.05$). Yaşları 45-52 ay aralığında olan çocukların depresif duygu düzeyleri 36-44 ay olan çocuklara göre daha yüksektir. Pandemi öncesinde depresif sosyal davranış düzeyleri yaşa göre farklılığı istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($F=2.86$, $p=.042$, $p<.05$). Yaşları 45-53 ay aralığında olan çocukların sosyal davranış düzeyleri 36-44 ve 54-64 ay olan çocuklara göre daha düşüktür.

Pandemi sürecinde ilişkisel saldırganlık düzeyleri yaş açısından istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($F=3.45$, $p=.037$, $p<.05$). Yaşları 65-72 ay aralığında olan çocukların ilişkisel saldırganlık düzeyleri 57-64 ay yaş grubunda çocuklara göre daha yüksektir. Pandemi sürecinde olumlu sosyal davranış düzeyleri yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($F=7.46$, $p=.001$, $p<.05$). Yaşları 49-56 ay yaş grubunda olan çocukların sosyal davranış düzeyleri 57-64 yaş grubunda çocuklara göre daha yüksektir. Pandemi sürecinde depresif duygu düzeyleri yaşa göre farklılığı istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($F=4.26$, $p=.017$, $p<.05$). Yaşları 49-56 ay aralığında olan çocukların depresif duygu düzeyleri 57-64 ay olan çocuklara göre daha düşüktür. Pandemi sürecinde depresif sosyal davranış düzeyleri yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>.05$).

Çizelge 3.3. Çocukların Arkadaşı İle Görüşme Durumuna Göre Pandemi Öncesinde ve Sürecinde Okul Öncesi Sosyal Davranış ve Alt Boyutlarına Ait Analiz Sonuçları

	Ölçek ve Alt Boyutlar	Arkadaşı İle Görüşme	N	Ortalama	Std.Sapma	t	df	p	
Pandemi Öncesi	Fiziksel Saldırganlık	Evet	67	1,64	0,81	0,058	82	0,954	
		Hayır	17	1,63	0,44				
	İlişkisel Saldırganlık	Evet	67	2,51	0,68	1,177	82	0,242	
		Hayır	17	2,31	0,30				
	Olumlu Sosyal Davranışlar	Evet	67	3,87	0,89	0,376	82	0,708	
		Hayır	17	3,78	0,64				
	Depresif Duygular	Evet	67	1,72	0,66	-1,266	82	0,209	
		Hayır	17	1,94	0,53				
	Sosyal Davranış Duygular	Evet	67	2,41	0,31	1,011	26,564	0,321	
		Hayır	17	2,33	0,28				
	Pandemi Süreci	Fiziksel Saldırganlık	Evet	1,78	0,96	0,81	-1,38	82	0,171
			Hayır	2,16	1,15	0,44			
İlişkisel Saldırganlık		Evet	2,58	0,65	0,68	-0,59	82	0,557	
		Hayır	2,69	0,75	0,30				
Olumlu Sosyal Davranışlar		Evet	3,76	0,97	0,89	2,069	82	*0,042	
		Hayır	3,22	0,87	0,64				
Depresif Duygular		Evet	1,82	0,77	0,66	-3,161	82	*0,002	
		Hayır	2,53	1,02	0,53				
Sosyal Davranış Duygular		Evet	2,46	0,33	0,31	-1,062	82	0,291	
		Hayır	2,57	0,62	0,28				

* $p < 0.05$

Çocukların arkadaşı ile görüşme durumuna göre pandemi öncesinde ve sürecinde okul öncesi sosyal davranış ve alt boyut düzeylerinin cinsiyete açısından farklılığın anlaşılması için bağımsız t-testi yapılmıştır. Pandemi öncesinde çocukların sosyal davranış ve alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıkmadığı belirlenmiştir ($p > .05$).

Pandemi sürecinde çocukların fiziksel saldırganlık, ilişkisel saldırganlık ve sosyal davranış düzeylerinin çocukların oyun arkadaşları olmaya göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıkmadığı belirlenmiştir ($p > .05$). Pandemi sürecinde çocukların olumlu sosyal davranış düzeylerinin çocukların oyun arkadaşları olmaya göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t = 2.069$, $p = .042$, $p < .05$). Arkadaşı ile görüşen çocukların olumlu sosyal davranış düzeyleri arkadaşı ile görüşmeyen çocukların sosyal davranış düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Pandemi sürecinde çocukların depresif duygu düzeylerinin çocukların arkadaşı ile görüşme durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($t = -3.16$, $p = .002$, $p < .05$). Arkadaşı ile görüşmeyen çocukların depresif duygu düzeyleri arkadaşı ile görüşen çocukların depresif duygu düzeylerine göre yüksek olduğu saptanmıştır.

Çizelge 3.4. Çocukların Okul Öncesi Eğitim Süresine Göre Pandemi Öncesi ve Sürecinde Okul Öncesi Sosyal Davranış ve Alt Boyutlarına Katılma Düzeylerinin Farklılıklarına Ait Analiz Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Okul Öncesi Eğitim Süresi	N	Ortalama	Std.Sapma	t	df	p	
Pandemi Öncesi	Fiziksel Saldırganlık	1-2 yıl	37	1,76	0,78	1,315	82	0,192
		2 yıl ve üzeri	47	1,54	0,71			
	İlişkisel Saldırganlık	1-2 yıl	37	2,66	0,61	2,496	82	*0,015
		2 yıl ve üzeri	47	2,33	0,60			
	Olumlu Sosyal Davranışlar	1-2 yıl	37	3,66	0,82	-1,823	82	0,072
		2 yıl ve üzeri	47	3,99	0,83			
	Depresif Duygular	1-2 yıl	37	1,99	0,69	2,986	82	*0,004
		2 yıl ve üzeri	47	1,59	0,55			
		1-2 yıl	37	2,47	0,26	1,977	82	0,051

	Sosyal Duygular	Davranış								
			2 yıl ve üzeri	47	2,34	0,33				
Pandemi Süreci	Fiziksel Saldırganlık		1-2 yıl	37	2,17	1,03	2,581	82	*0,012	
			2 yıl ve üzeri	47	1,61	0,93				
	İlişkisel Saldırganlık		1-2 yıl	37	2,87	0,61	3,502	82	*0,001	
			2 yıl ve üzeri	47	2,39	0,63				
	Olumlu Davranışlar	Sosyal	1-2 yıl	37	3,32	0,95	-2,82	82	*0,006	
			2 yıl ve üzeri	47	3,90	0,92				
	Depresif Duygular		1-2 yıl	37	2,29	0,91	3,196	82	*0,002	
			2 yıl ve üzeri	47	1,71	0,75				
	Sosyal Duygular	Davranış	1-2 yıl	37	2,61	0,37	2,683	82	*0,009	
			2 yıl ve üzeri	47	2,38	0,41				

*p<0.05

Çocukların pandemi öncesi ve sürecinde okul öncesi eğitim süresine göre açısından farklılığın anlaşılması için için bağımsız t-testi yapılmıştır. Pandemi öncesinde çocukların fiziksel saldırganlık, olumlu sosyal davranış ve sosyal davranış düzeylerinin okul öncesi eğitim süresine göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (**p>.05**).

Pandemi öncesinde çocukların ilişkisel saldırganlık düzeylerinin okul öncesi eğitim süresine göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (**t=2.49,p=.015,p<.05**). Okul öncesi eğitim süresi 1-2 yıl olan çocukların ilişkisel saldırganlık düzeyleri 2 yıl ve üzeri olan çocuklara göre daha yüksektir. Pandemi öncesinde çocukların depresif duygu düzeylerinin çocukların oyun arkadaşları olma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (**t=2.98 ,p=.004,p<.05**). Okul öncesi eğitim süresi 1-2 yıl olan çocukların depresif duygu düzeyleri 2 yıl ve üzeri olan çocuklara göre daha yüksektir.

Pandemi sürecinde çocukların fiziksel saldırganlık düzeylerinin okul öncesi eğitim süresine göre farklılığı istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir(**t=2.58,p=.012,p<.05**). Okul öncesi eğitim süresi 1-2 yıl olan çocukların fiziksel saldırganlık düzeyleri 2 yıl ve üzeri olan çocuklara göre daha yüksektir. İlişkisel saldırganlık düzeylerinin okul öncesi eğitim süresine göre farklılığı istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (**t=3.5,p=.001,p<.05**). Okul öncesi eğitim süresi

1-2 yıl olan çocukların ilişkisel saldırganlık düzeyleri 2 yıl ve üzeri olan çocuklara göre daha yüksektir. Olumlu sosyal davranış düzeylerinin okul öncesi eğitim süresine göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($t=-2.82, p=.006, p<.05$). Okul öncesi eğitim süresi 2 yıl ve üzeri olan çocukların ilişkisel saldırganlık düzeyleri 1-2 yıl olan çocuklara göre daha yüksektir. Depresif duygu düzeylerinin çocukların oyun arkadaşları olma durumlarına istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($t=3.19, p=.002, p<.05$). Okul öncesi eğitim süresi 1-2 yıl olan çocukların depresif duygu düzeyleri 2 yıl ve üzeri olan çocuklara göre daha yüksektir. Sosyal davranış düzeylerinin okul öncesi eğitim süresine göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($t=2.68, p=.009, p<.05$). Okul öncesi eğitim süresi 1-2 yıl olan çocukların sosyal davranış düzeyleri 2 yıl ve üzeri olan çocuklara göre daha yüksektir.

Çizelge 3.5. Çocukların Okul Öncesi Sosyal Davranış ve Alt Boyut Düzeylerinin Pandemi Öncesi ve Sürecinde Arasındaki Farklılıklara Ait Analiz Sonuçları

PÖ-PS	Ortalama	Std.Sapma	t	df	p
Fiziksel Saldırganlık PÖ	1,64	0,74	-3,535	83	*0,001
Fiziksel Saldırganlık PS	1,86	1,01			
İlişkisel Saldırganlık PÖ	2,47	0,62	-2,779	83	*0,007
İlişkisel Saldırganlık PS	2,60	0,66			
Olumlu Sosyal Davranışlar PÖ	3,85	0,84	3,148	83	*0,002
Olumlu Sosyal Davranışlar PS	3,65	0,97			
Depresif Duygular PÖ	1,77	0,64	-3,18	83	*0,002
Depresif Duygular PS	1,96	0,87			
Sosyal Davranış Duygular PÖ	2,39	0,31	-3,117	83	*0,003
Sosyal Davranış Duygular PS	2,48	0,40			

*p<0,05

Çocukların okul öncesi sosyal davranış ve alt boyut düzeylerinin pandemi öncesi ve sürecinde arasındaki farklılığın anlaşılması için paired örneklem t-testi yapılmıştır. Pandemi öncesi ve pandemi sürecinde çocukların fiziksel saldırganlık düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($t=-3.53, p=.001, p<.05$). Çocukların fiziksel saldırganlık düzeylerinin pandemi sürecinde daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Pandemi öncesi ve pandemi sürecinde çocukların ilişkisel saldırganlık düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir($t=-2.78, p=.007, p<.05$). Çocukların ilişkisel saldırganlık düzeylerinin pandemi sürecinde daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Çocukların olumlu sosyal davranış düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir($t=3.15, p=.002, p<.05$). Çocukların olumlu sosyal davranış düzeylerinin pandemi öncesinde daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Çocukların depresif duygu düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir($t=-3.18, p=.002, p<.05$). Çocukların depresif duygu düzeylerinin pandemi sürecinde daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Çocukların sosyal davranış düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir($t=-3.12, p=.003, p<.05$). Çocukların sosyal davranış düzeylerinin pandemi sürecinde daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Çizelge 3.6. Çocukların Pandemi Öncesi ve Sürecinde Psikolojik Sağlık ve Alt Boyut Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre Farklılıklarına Ait Analiz Sonuçları

	Ölçek ve Boyutlar	Alt Cinsiyeti	Çocuğun N	Ortalama	Std.Sapma	t	df	p
Pandemi Öncesi	İletişim Kurma	Kız	29	3,84	0,85	-0,997	82	0,322
		Erkek	55	3,68	0,65			
	Öz Kontrol	Kız	29	4,21	0,62	-2,053	82	*0,043
		Erkek	55	3,88	0,74			
	Atılganlık	Kız	29	3,74	0,82	-0,518	82	0,606
		Erkek	55	3,65	0,76			
	Duygusal İstikrar	Kız	29	3,56	0,67	0,779	82	0,438
		Erkek	55	3,65	0,47			
	Görev Yönelimi	Kız	29	3,51	0,71	-0,716	82	0,476
		Erkek	55	3,40	0,57			
	Keşfetmekten Hoşlanma	Kız	29	3,87	0,77	-1,691	82	0,095
		Erkek	55	3,57	0,79			
	Psikolojik Sağlık	Kız	29	3,79	0,55	-1,188	82	0,238
		Erkek	55	3,64	0,55			
Pandemi Süreci	İletişim Kurma	Kız	29	3,68	1,03	-1,122	47,34	0,267
		Erkek	55	3,44	0,82			
	Öz Kontrol	Kız	29	4,03	0,86	-1,946	82	0,055
		Erkek	55	3,63	0,93			
Atılganlık	Kız	29	3,60	0,99	-0,346	82	0,73	
	Erkek	55	3,53	0,83				
Duygusal İstikrar	Kız	29	3,43	0,69	-0,263	82	0,793	
	Erkek	55	3,43	0,69				

	Erkek	55	3,39	0,73			
Görev Yönelimi	Kız	29	3,31	0,78	-0,329	82	0,743
	Erkek	55	3,26	0,65			
Keşfetmekten Hoşlanma	Kız	29	3,77	0,93	-1,654	55,629	0,104
	Erkek	55	3,42	0,90			
Psikolojik Sağlamlık	Kız	29	3,64	0,75	-1,19	82	0,237
	Erkek	55	3,44	0,69			

* $p < 0.05$

Çocukların pandemi öncesi ve sürecinde psikolojik sağlamlık ve alt boyutlarının cinsiyete açısından farklılığın anlaşılması için bağımsız örneklem t-testi yapılmıştır. Pandemi öncesinde çocukların iletişim kurma, atılganlık, duygusal istikrar, görev yönelimi, keşfetmekten hoşlanma, psikolojik sağlamlık düzeylerinin cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıkmadığı belirlenmiştir ($p > .05$).

Pandemi öncesinde çocukların öz kontrol düzeylerinin cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t = -2.05$, $p = .043$, $p < .05$). Cinsiyeti kız olan çocukların öz kontrol düzeyleri erkek olan çocuklardan daha yüksektir.

Pandemi sürecinde çocukların iletişim kurma, öz kontrol, atılganlık, duygusal istikrar, görev yönelimi, keşfetmekten hoşlanma, psikolojik sağlamlık düzeylerinin cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıkmadığı belirlenmiştir ($p > .05$).

Çizelge 3.7. Çocukların Pandemi Öncesi ve Sürecinde Okul Öncesi Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Düzeylerinin Yaşlarına Göre Farklılıklarına Ait Analiz Sonuçları

	Ölçek ve Alt Boyutlar	Yaş	N	Ortalama	Std.Sapma	F	p	LSD
Pandemi Öncesi	İletişim Kurma	36-44 ay	27	3,63	0,61	2,082	0,109	
		45-53 ay	34	3,64	0,86			
		54-64 ay	23	3,93	0,58			
	Öz Kontrol	36-44 ay	27	3,86	0,51	0,992	0,401	
		45-53 ay	34	4,08	0,87			
		54-64 ay	23	3,97	0,69			
	Atılganlık	36-44 ay	27	3,41	0,73	2,351	0,079	

	45-53 ay	34	3,70	0,90		
	54-64 ay	23	3,98	0,51		
Duygusal İstikrar	36-44 ay	27	3,80	0,30	2,555	0,061
	45-53 ay	34	3,58	0,53		
	54-64 ay	23	3,40	0,75		
Görev Yönelimi	36-44 ay	27	3,25	0,62	2,375	0,076
	45-53 ay	34	3,43	0,52		
	54-64 ay	23	3,63	0,75		
Keşfetmekten Hoşlanma	36-44 ay	27	3,44	0,80	3,338	*0,023 3>2>1
	45-53 ay	34	3,63	0,77		
	54-64 ay	23	3,93	0,71		
Psikolojik Sağlamlık	36-44 ay	27	3,56	0,56	1,863	0,143
	45-52 ay	34	3,68	0,57		
	54-64 ay	23	3,81	0,49		
İletişim Kurma	49-56 ay	27	3,43	0,69	2,195	0,118
	57-64 ay	37	3,39	1,07		
	65-72 ay	20	3,88	0,74		
Öz Kontrol	49-56 ay	27	3,61	0,63	0,589	0,557
	57-64 ay	37	3,85	1,12		
	65-72 ay	20	3,83	0,87		
Atılganlık	49-56 ay	27	3,19	0,76	4,935	*0,01 3>1
	57-64 ay	37	3,60	1,00		
	65-72 ay	20	3,96	0,59		
Duygusal İstikrar	49-56 ay	27	3,50	0,72	0,397	0,673
	57-64 ay	37	3,37	0,67		
	65-72 ay	20	3,33	0,79		
Görev Yönelimi	49-56 ay	27	3,06	0,58	3,777	*0,027 3>1
	57-64 ay	37	3,26	0,65		
	65-72 ay	20	3,60	0,81		
Keşfetmekten Hoşlanma	49-56 ay	27	3,25	0,80	4,805	*0,011 3>1
	57-64 ay	37	3,49	1,01		
	65-72 ay	20	4,04	0,72		
Psikolojik Sağlamlık	49-56 ay	27	3,34	0,63	2,216	0,116
	57-64 ay	37	3,49	0,78		
	65-72 ay	20	3,77	0,63		

*p<0.05

Çocukların pandemi öncesi ve sürecinde okul öncesi psikolojik sağlamlık ve alt boyut düzeylerinin yaşlarına göre farklılığın anlaşılması için bağımsız örneklem t-testi yapılmıştır. Pandemi öncesinde çocukların iletişim kurma, öz kontrol, atılganlık, duygusal istikrar, görev yönelimi, psikolojik sağlamlık düzeylerinin çocukların

yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıkmadığı belirlenmiştir ($p>.05$).

Pandemi öncesinde çocukların keşfetmekten hoşlanma düzeylerinin yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($F=3.34, p=.02, p<.05$). 54-64 yaş grubunda olan çocukların keşfetmekten hoşlanma düzeylerinin diğer yaş grubundaki çocuklara göre daha yüksektir.

Pandemi sürecinde çocukların iletişim kurma, öz kontrol, duygusal istikrar ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin çocukların yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıkmadığı belirlenmiştir ($p>.05$).

Pandemi sürecinde çocukların atılganlık düzeylerinin yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($F=4.93, p=.01, p<.05$). 65-72 yaş grubunda olan çocukların atılganlık düzeylerinin 49-56 yaş grubundaki çocuklara göre daha yüksektir. Görev yönelimi düzeylerinin yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($F=3.77, p=.02, p<.05$). 57-64 yaş grubunda olan çocukların görev yönelimi düzeylerinin diğer yaş grubundaki çocuklara göre daha yüksektir. Keşfetmekten hoşlanma düzeylerinin yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($F=4.8, p=.01, p<.05$). 57-64 yaş grubunda olan çocukların keşfetmekten hoşlanma düzeylerinin diğer yaş grubundaki çocuklara göre daha yüksektir.

Çizelge 3.8. Çocukların Pandemi Öncesi ve Sürecinde Okul Öncesi Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Düzeylerinin Arkadaşı İle Görüşme Durumuna Göre Farklılıklarına Ait Analiz Sonuçları

	Ölçek ve Boyutlar	Alt	Oyun arkadaşları var mı?		Ortalama	Std.Sapma	t	df	p
			Evet	Hayır					
Pandemi Öncesi	İletişim Kurma	Evet	67	3,82	0,71	2,172	82	*0,033	
		Hayır	17	3,40	0,71				
	Öz Kontrol	Evet	67	4,05	0,77	2,116	53,348	*0,039	
		Hayır	17	3,77	0,38				
	Atılganlık	Evet	67	3,76	0,77	1,794	82	0,076	
		Hayır	17	3,38	0,77				

Pandemi Süreci	Duygusal İstikrar	Evet	67	3,63	0,58	0,195	82	0,846	
		Hayır	17	3,60	0,34				
	Görev Yönelimi	Evet	67	3,48	0,63	1,293	82	0,2	
		Hayır	17	3,26	0,56				
	Keşfetmekten Hoşlanma	Evet	67	3,77	0,81	2,336	82	*0,022	
		Hayır	17	3,28	0,59				
	Psikolojik Sağlamlık	Evet	67	3,75	0,55	2,051	82	*0,043	
		Hayır	17	3,45	0,48				
	İletişim Kurma	Evet	67	3,70	0,88	3,873	82	*0,00	
		Hayır	17	2,82	0,62				
	Pandemi Süreci	Öz Kontrol	Evet	67	3,94	0,89	3,545	82	*0,001
			Hayır	17	3,11	0,72			
		Atılganlık	Evet	67	3,68	0,88	2,73	82	*0,008
			Hayır	17	3,05	0,71			
		Duygusal İstikrar	Evet	67	3,54	0,62	3,133	20,87	*0,005
			Hayır	17	2,87	0,82			
Görev Yönelimi		Evet	67	3,40	0,68	4,35	34,108	*0,00	
		Hayır	17	2,77	0,49				
Keşfetmekten Hoşlanma		Evet	67	3,70	0,94	4,548	47,316	*0,00	
		Hayır	17	2,93	0,51				
Psikolojik Sağlamlık		Evet	67	3,66	0,69	5,252	37,045	*0,00	
		Hayır	17	2,93	0,46				

*p<0.05

Çocukların pandemi öncesi ve sürecinde okul öncesi psikolojik sağlamlık ve alt boyut düzeylerinin arkadaşı ile görüşme durumuna açısından farklılığın anlaşılması için bağımsız örneklem t-testi yapılmıştır. Pandemi öncesinde çocukların iletişim kurma düzeylerinin arkadaşı ile görüşme durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=2.17, p=.03, p<.05$). Arkadaşı ile görüşen çocukların iletişim kurma düzeyleri olmayanlara göre daha yüksektir.

Pandemi öncesinde çocukların öz kontrol düzeylerinin arkadaşı ile görüşme durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=2.12, p=.04, p<.05$). Arkadaşı ile görüşen çocukların öz kontrol düzeyleri olmayanlara göre daha yüksektir. Keşfetmekten hoşlanma düzeylerinin arkadaşı ile görüşme durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=2.34, p=.02, p<.05$). Arkadaşı ile görüşen çocukların keşfetmekten hoşlanma düzeyleri olmayanlara göre daha yüksektir. Psikolojik sağlamlık

düzelelerinin arkadaşı ile görüşme durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=2.05, p=.04, p<.05$). Arkadaşı ile görüşen çocukların psikolojik sağlamlık düzeyleri olmayanlara göre daha yüksektir. Çocukların atılganlık, duygusal istikrar ve görev yönelimi düzeylerinin arkadaşı ile görüşme göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıkmadığı belirlenmiştir ($p>.05$).

Pandemi sürecinde çocukların iletişim kurma düzeylerinin arkadaşı ile görüşme durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=3.87, p=.00, p<.05$). Arkadaşı ile görüşen çocukların iletişim kurma düzeyleri olmayanlara göre daha yüksektir. Öz kontrol düzeylerinin arkadaşı ile görüşme durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=3.54, p=.001, p<.05$). Arkadaşı ile görüşen çocukların öz kontrol düzeyleri olmayanlara göre daha yüksektir. Atılganlık düzeylerinin arkadaşı ile görüşme durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=2.73, p=.008, p<.05$). Arkadaşı ile görüşen çocukların atılganlık düzeyleri olmayanlara göre daha yüksektir. Duygusal istikrar arkadaşı ile görüşme durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=3.13, p=.005, p<.05$). Arkadaşı ile görüşen çocukların duygusal istikrar düzeyleri olmayanlara göre daha yüksektir. Görev yönelimi arkadaşı ile görüşme istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=4.35, p=.00, p<.05$). Arkadaşı ile görüşen çocukların görev yönelimi düzeyleri olmayanlara göre daha yüksektir. Keşfetmekten hoşlanma düzeylerinin arkadaşı ile görüşme durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=4.54, p=.00, p<.05$). Arkadaşı ile görüşen çocukların keşfetmekten hoşlanma düzeyleri olmayanlara göre daha yüksektir. Psikolojik sağlamlık düzeylerinin arkadaşı ile görüşme durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=5.25, p=.00, p<.05$). Arkadaşı ile görüşen çocukların psikolojik sağlamlık düzeyleri olmayanlara göre daha yüksektir.

Çizelge 3.9. Çocukların Pandemi Öncesi ve Sürecinde Okul Öncesi Psikolojik Sağlık ve Alt Boyut Düzeylerinin Okul Öncesi Eğitim Süresine Göre Farklılıklarına Ait Analiz Sonuçları

	Ölçek ve Alt Boyutlar	Okul öncesinde eğitim alma süresi	N	Ortalama	Std.Sapma	t	df	p
Pandemi Öncesi	İletişim Kurma	1-2 yıl	37	3,86	0,70	1,452	82	0,15
		2 yıl ve üzeri	47	3,63	0,73			
	Öz Kontrol	1-2 yıl	37	4,03	0,73	0,401	82	0,689
		2 yıl ve üzeri	47	3,97	0,71			
	Atılganlık	1-2 yıl	37	3,89	0,67	2,213	82	*0,03
		2 yıl ve üzeri	47	3,52	0,83			
	Duygusal İstikrar	1-2 yıl	37	3,58	0,64	-0,574	62,711	0,568
		2 yıl ve üzeri	47	3,65	0,46			
	Görev Yönelimi	1-2 yıl	37	3,48	0,63	0,507	82	0,614
		2 yıl ve üzeri	47	3,41	0,62			
	Keşfetmekten Hoşlanma	1-2 yıl	37	3,77	0,85	1,029	82	0,307
		2 yıl ve üzeri	47	3,60	0,74			
	Psikolojik Sağlık	1-2 yıl	37	3,77	0,56	1,159	82	0,25
		2 yıl ve üzeri	47	3,63	0,54			
Pandemi Süreci	İletişim Kurma	1-2 yıl	37	3,49	1,04	-0,268	65,223	0,79
		2 yıl ve üzeri	47	3,55	0,78			
	Öz Kontrol	1-2 yıl	37	3,68	0,94	-0,831	82	0,409
		2 yıl ve üzeri	47	3,84	0,91			
	Atılganlık	1-2 yıl	37	3,62	0,95	0,602	82	0,549
		2 yıl ve üzeri	47	3,50	0,83			
	Duygusal İstikrar	1-2 yıl	37	3,23	0,75	-1,962	82	0,053
		2 yıl ve üzeri	47	3,54	0,65			
	Görev Yönelimi	1-2 yıl	37	3,21	0,78	-0,801	82	0,426
		2 yıl ve üzeri	47	3,33	0,63			
	Keşfetmekten Hoşlanma	1-2 yıl	37	3,54	1,06	-0,049	82	0,961
		2 yıl ve üzeri	47	3,55	0,80			
	Psikolojik Sağlık	1-2 yıl	37	3,46	0,82	-0,572	82	0,569
		2 yıl ve üzeri	47	3,55	0,63			

*p<0.05

Çocukların pandemi öncesi ve sürecinde okul öncesi psikolojik sağlık ve alt boyut düzeylerinin okul öncesi eğitim süresine göre farklılığın anlaşılması için bağımsız örneklem t-testi yapılmıştır. Pandemi öncesinde çocukların iletişim kurma, öz kontrol, duygusal istikrar, görev yönelimi, keşfetmekten hoşlanma, psikolojik

sağlamlık düzeylerinin okul öncesinde eğitim alma süresine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıkmadığı belirlenmiştir ($p>.05$).

Pandemi öncesinde çocukların atılganlık düzeylerinin okul öncesinde eğitim alma süresine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=2.21, p=.03, p>.05$). Okul öncesi eğitim süresi 1-2 yıl olan çocukların atılganlık düzeyleri 2 yıl ve üzeri olanlara göre daha yüksektir.

Pandemi sürecinde çocukların iletişim kurma, öz kontrol, atılganlık, duygusal istikrar, görev yönelimi, keşfetmekten hoşlanma, psikolojik sağlamlık düzeylerinin okul öncesinde eğitim alma süresinde istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıkmadığı belirlenmiştir ($p>.05$).

Çizelge 3.10. Çocukların Okul Öncesi Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Düzeylerinin Pandemi Öncesi ve Sürecinde Arasındaki Değişime Ait Analiz Sonuçları

P.Ö.-P.S.	Ortalama	Std.Sapma	t	df	p
İletişim Kurma PÖ	3,73	0,72	3,39	83	*0,001
İletişim Kurma PS	3,52	0,89			
Öz Kontrol PÖ	3,99	0,71	3,08	83	*0,003
Öz Kontrol PS	3,76	0,92			
Atılganlık PÖ	3,68	0,77	2,484	83	*0,015
Atılganlık PS	3,55	0,88			
Duygusal İstikrar PÖ	3,62	0,54	2,821	83	*0,006
Duygusal İstikrar PS	3,40	0,71			
Görev Yönelimi PÖ	3,43	0,62	2,949	83	*0,004
Görev Yönelimi PS	3,27	0,69			
Keşfetmekten Hoşlanma PÖ	3,67	0,79	2,157	83	*0,034
Keşfetmekten Hoşlanma PS	3,54	0,92			
Psikolojik Sağlamlık PÖ	3,69	0,55	3,051	83	*0,003
Psikolojik Sağlamlık PS	3,51	0,71			

*p<0,05

Çocukların okul öncesi psikolojik sağlamlık ve alt boyut düzeylerinin pandemi öncesi ve pandemi süreci arasında farklılığın anlaşılması için paired örneklem t-testi yapılmıştır. Pandemi öncesi ve pandemi sürecinde çocukların iletişim kurma düzeylerinin farklılığında istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=3.39, p=.001, p<.05$). Çocukların iletişim kurma düzeylerinin

pandemi öncesinde daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Öz kontrol düzeylerinin farklılığında istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=3.08, p=.003, p<.05$). Çocukların öz kontrol düzeylerinin pandemi öncesinde daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Atılganlık düzeylerinin farklılığında istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=2.48, p=.015, p<.05$). Çocukların atılganlık düzeylerinin pandemi öncesinde daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Duygusal istikrar düzeylerinin farklılığında istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=2.82, p=.006, p<.05$). Çocukların duygusal istikrar düzeylerinin pandemi öncesinde daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Görev yönelimi düzeylerinin farklılığında istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=2.95, p=.004, p<.05$). Çocukların görev yönelimi düzeylerinin pandemi öncesinde daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Keşfetmekten hoşlanma düzeylerinin farklılığında istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=2.16, p=.03, p<.05$). Çocukların keşfetmekten hoşlanma düzeylerinin pandemi öncesinde daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Psikolojik sağlamlık düzeylerinin farklılığında istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($t=3.05, p=.003, p<.05$). Çocukların psikolojik sağlamlık düzeylerinin pandemi öncesinde daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Çizelge 3.11. Çocukların Pandemi Öncesi ve Sürecinde Okul Öncesi Psikolojik Sağlamlık ile Sosyal Davranış Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Analiz Sonuçları

Pandemi Öncesi	Sosyal Davranış Duygular	r	0,078
		p	0,481
		N	84
Pandemi Sürecinde	Sosyal Davranış Duygular	r	-,246*
		p	0,024
		N	84

* $p<0,05$

Çocukların sosyal davranış düzeyleri ile psikolojik sağlamlıkları arasında ilişkiyi tayin etmek amacıyla pearson korelasyon kat sayısı incelenmiştir. Çocukların sosyal davranış düzeyleri ile psikolojik sağlamlıkları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç ortaya çıktığı belirlenmiştir ($r=.078$, $p=.481$, $p<.05$).

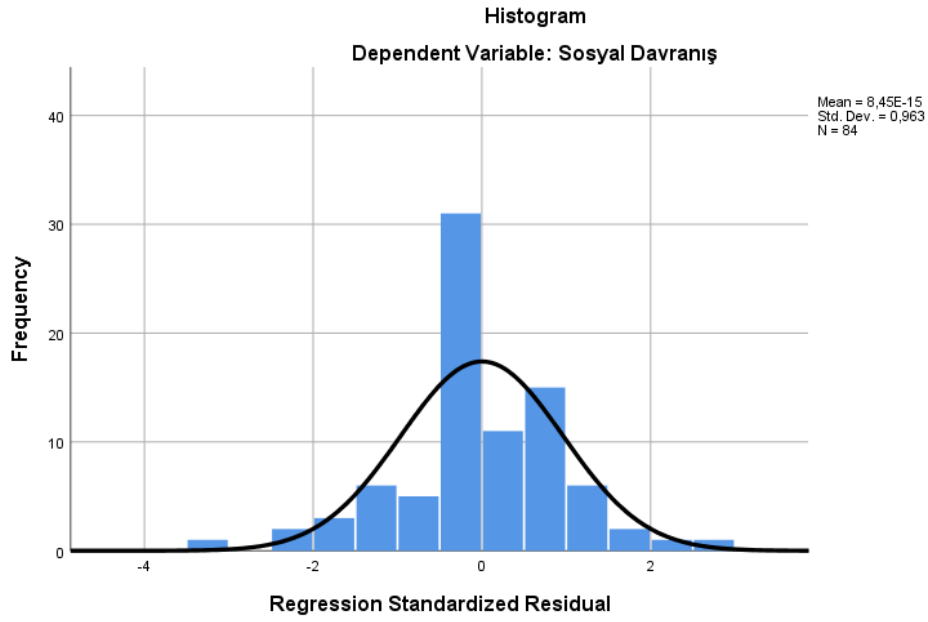
Çocukların pandemi sürecinde sosyal davranış düzeyleri ile psikolojik sağlamlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak negatif yönlü düşük kuvvette anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r=-.246$, $p=.024$, $p<.05$).

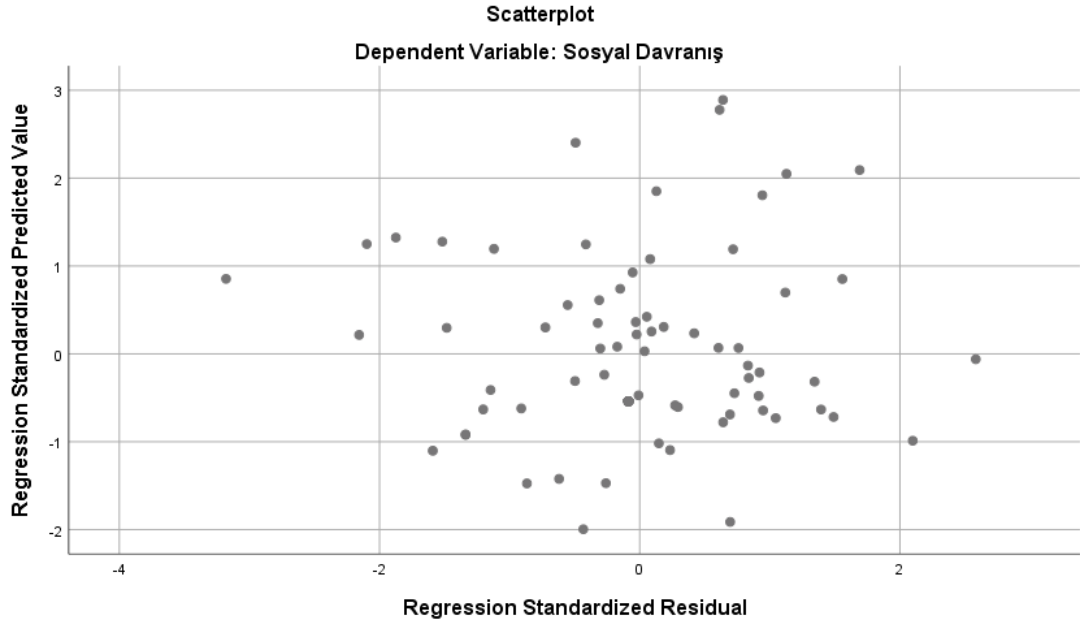
Çizelge 3.12. Çocukların Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Psikolojik Sağlamlık Alt Boyutları Düzeylerinin Sosyal Davranış Düzeyleri Üzerindeki Etkiye İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları

		Korelasyon Analizi						
		Sosyal Davranış Duygular	İletişim Kurma	Öz Kontrol	Atılganlık	Duygusal İstikrar	Görev Yönelimi	Keşfetmekten Hoşlanma
r	Sosyal Davranış Duygular		-0,102	-0,488	-0,063	-0,503	-0,067	-0,058
	İletişim Kurma			0,747	0,826	0,515	0,737	0,901
	Öz Kontrol	-0,488	0,747		0,657	0,55	0,658	0,748
	Atılganlık	-0,063	0,826	0,657		0,353	0,647	0,833
	Duygusal İstikrar	-0,503	0,515	0,55	0,353		0,369	0,463
	Görev Yönelimi	-0,067	0,737	0,658	0,647	0,369		0,778
	Keşfetmekten Hoşlanma	-0,058	0,901	0,748	0,833	0,463	0,778	
p	Sosyal Davranış Duygular	.	0,177	0	0,283	0	0,274	0,3
	İletişim Kurma	0,177	.	0	0	0	0	0
	Öz Kontrol	0	0	.	0	0	0	0
	Atılganlık	0,283	0	0	.	0	0	0
	Duygusal İstikrar	0	0	0	0	.	0	0
	Görev Yönelimi	0,274	0	0	0	0	.	0
	Keşfetmekten Hoşlanma	0,3	0	0	0	0	0	.
N	Sosyal Davranış Duygular	84	84	84	84	84	84	84
	İletişim Kurma	84	84	84	84	84	84	84
	Öz Kontrol	84	84	84	84	84	84	84
	Atılganlık	84	84	84	84	84	84	84
	Duygusal İstikrar	84	84	84	84	84	84	84
	Görev Yönelimi	84	84	84	84	84	84	84
	Keşfetmekten Hoşlanma	84	84	84	84	84	84	84

Çizelge 3.13. Çocukların Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Psikolojik Sağlık Alt Boyutları Düzeylerinin Sosyal Davranış Düzeyleri Üzerindeki Etkiye İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	t	p
Sabit	3,415	0,185	18,452	*0,00
İletişim Kurma	0,137	0,086	1,594	0,12
Öz Kontrol	-0,385	0,054	-7,109	*0,00
Atılganlık	-0,032	0,066	-0,485	0,63
Duygusal İstikrar	-0,239	0,053	-4,554	*0,00
Görev Yönelimi	0,056	0,07	0,796	0,43
Keşfetmekten Hoşlanma	0,219	0,088	2,491	*0,015
R ² =0,577				
F=17,484	p=0,00	Durbin Watson=1,969		

Şekil 3.2. Psikolojik Sağlık Alt Boyutları Düzeylerinin Sosyal Davranış Düzeyleri Scatter-Plot (saçılım grafiği)

Regresyon analizinde değişkenler arasında korelasyon olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda normal olasılık grafiğine (P-P) ve Scatter-Plot (saçılım grafiği) bakılmıştır. Normal P-P grafiğinde sol taraftan sağ üste doğru diyagonal çizgi halinde uzandığı görülmüştür. Buna göre normallikten bir sapma olmadığı varsayılmaktadır. Saçılım grafiğinde ise puanlar merkezde toplanırken artıklar dikdörtgen biçiminde dağılmaktadır. Yanı sıra uç değerler de grafikten belirlenebilmektedir. Standart bir uç değere sahip olabilmek için katılımcıların 3.3'ten büyük ve -3.3'ten küçük olmaması gerekmektedir. Veri setinin tamamını etkileyen uç noktaların normallik varsayımlarının kontrolünün sağlanması sonucunda saçılım grafiğinde yer alan uç noktalar belirtilen aralıkta olduğu görülmüştür. Bu nedenle veri seti regresyon modelinde tüm hipotezleri sağlamaktadır.

Bağımsız değişkenlerin ve bağımlı değişkenlere etkisini saptayabilmek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizine başvurulmuştur.

Öz kontrol, duygusal istikrar, keşfetmekten hoşlanma değişkenleri ile sosyal davranış değişkeni arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir ($F=17.484$,

p=.00, p<.05). İletişim kurma, atılganlık, görev yönelimi değişkenleri ile sosyal davranış değişkeni arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı belirlenmiştir(**p>.05**) Bunun yanında Durbin Watson değeri 2'ye yaklaştıkça oto korelasyon olmadığının göstergesidir. Öz kontrol, duygusal istikrar, keşfetmekten hoşlanma düzeylerinin sosyal davranış düzeyini birlikte %57.7'sini açıkladığı belirlenmiştir. ($R^2 = 0,577$). Sosyal davranış düzeyinin %42,3 oranı modelin içinde yer almayan değişkenlerce açıklandığı saptanmıştır.

Sosyal davranış düzeyleri yorumlanmasına yönelik regresyon denkliği aşağıda belirtilmiştir.

$$\text{Sosyal Davranış} = 3.415 - 0,385 * \text{Öz kontrol} - 0.239 * \text{Duygusal İstikrar} + 0.219 * \text{Keşfetmekten Hoşlanma}$$

Öz kontrol bir birim artırıldığında sosyal davranış düzeyini 0,385 kat kadar negatif yönde etkilediği, duygusal istikrar bir birim arttırıldığında 0,239 kat kadar negatif yönde etkilediği, keşfetmekten hoşlanma bir birim arttırıldığında ise 0,219 kat kadar olumlu etkilediği görülmektedir.

Çizelge 3.14. Pandemi Öncesi Ve Pandemi Sürecinde Cinsiyet, Çocuğun Yaşı, İletişim Kurma, Öz Kontrol, Atılganlık, Duygusal İstikrar, Görev Yönetimi, Keşfetmekten Hoşlanmaya Göre Sosyal Davranışlarını Yordamak İçin Yapılan Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonucu

Sosyal Davranış	R ²	B	Sh.	b	p
	0,437				
Eğitim alma süresi		-9,17	2,77	-0,324	0,001
Cinsiyet		2,44	1,434	0,159	0,093
Çocuğun Yaşı		-0,18	0,116	-0,153	0,124
İletişim Kurma		0,432	2,006	0,043	0,83
Öz Kontrol		-5,221	1,31	-0,51	0,00
Atılganlık		-0,471	1,497	-0,05	0,754
Duygusal İstikrar		-3,906	1,404	-0,289	0,007
Görev Yönelimi		2,063	1,478	0,175	0,167
Keşfetmekten Hoşlanma		5,588	1,859	0,604	0,004

	Sosyal Davranış	R ²	B	Sh.	b	p
		0,645				
Pandemi Süreci	Eğitim alma süresi		-9,232	2,954	-0,247	0,003
	Cinsiyet		1,875	1,543	0,093	0,228
	Çocuğun Yaşı		-0,233	0,125	-0,15	0,066
	İletişim Kurma		0,702	2,065	0,065	0,735
	Öz Kontrol		-7,55	1,351	-0,717	0,00
	Atılganlık		0,169	1,58	0,015	0,915
	Duygusal İstikrar		-7,052	1,232	-0,517	0,00
	Görev Yönelimi		1,363	1,636	0,098	0,407
	Keşfetmekten Hoşlanma		7,045	2,066	0,669	0,001

Pandemi öncesi, eğitim alma süresi, cinsiyet, çocuğun yaşı, iletişim kurma, öz kontrol, atılganlık, duygusal istikrar, görev yönetimi, keşfetmekten hoşlanmaya göre sosyal davranışlarını yordamak için çoklu doğrusal regresyon analizi yapıldı. Eğitim alma süresi, öz kontrol, duygusal istikrar, keşfetmekten hoşlanma ile birlikte sosyal davranışın anlamlı bir yordayıcısıdır ($p < .05$). 4 değişken birlikte sosyal davranıştaki varyansın %43,7'sini açıklamaktadır. Her dört değişken de ayrı ayrı sosyal davranışı yordamaktadır ($p < .05$). Değişkenlerin sosyal davranış üzerindeki yordayıcılık önem sırası keşfetmekten hoşlanma ($b = .604$), duygusal istikrar ($b = -.289$), eğitim alma süresi ($b = -.324$), öz kontrol ($b = -.51$) şeklindedir.

Pandemi sürecinde, eğitim alma süresi, cinsiyet, çocuğun yaşı, iletişim kurma, öz kontrol, atılganlık, duygusal istikrar, görev yönetimi, keşfetmekten hoşlanmaya göre sosyal davranışlarını yordamak için çoklu doğrusal regresyon analizi yapıldı. Eğitim alma süresi, öz kontrol, duygusal istikrar, keşfetmekten hoşlanma ile birlikte sosyal davranışın anlamlı bir yordayıcısıdır ($p < .05$). 4 değişken birlikte sosyal davranıştaki varyansın %64.5'ini açıklamaktadır. Her dört değişken de ayrı ayrı sosyal davranışı yordamaktadır ($p < .05$). Değişkenlerin sosyal davranış üzerindeki yordayıcılık önem sırası keşfetmekten hoşlanma ($b = .669$), eğitim alma süresi ($b = -.247$), duygusal istikrar ($b = -.517$), öz kontrol ($b = -.717$) şeklindedir.

3.2. Çalışmanın Nitel Bulguları

Ebeveynlerle yapılan görüşmelerden sonra elde edilen verilerin tema analiziyle analiz edilmesinden sonra bulgular 9 tema altında toplanmıştır. Bu temalar “Pandemiyle İlan Edildiğinde Ebeveynlerin Yaşantıları”;“Pandemi Sürecinde Yaşanan Olumsuz Yaşantılar”; “Ebeveynlerin Süreçte Çocuklara Yansıtılan Olumsuzluklar”, “Ebeveynlerin Olumsuz Duygu Düşünceleri Yönetme Biçimleri”; “Çocukların Süreç İlan Edildiğinde Yaşantıları”, “Çocukların Süreçte Yaşadığı Değişimler”, ”Ebeveynlerin Süreçte Çocuklarını Destekleme Yöntemleri”, “Çocukların Pandemi Sürecinde Ekran Kullanımı”, “Ebeveynlerin Çocukların Sosyal Duygusal ve Psikolojik Değişiminin Değerlendirilmesi” olarak adlandırılmıştır. Aşağıda bu temalar ve temalara ilişkin yorumlar yer almaktadır. Temaların altında alt ve üst grupta yer alan ebeveynlerin paylaşımlarından örnekler verilmiştir. Bunun için ebeveynlere bir kod numarası verilmiştir, ‘AE’ kısaltması alt gruptaki, “ÜE” üst gruptaki ebeveyni yanındaki numaralar ise ebeveynlere verilen kod numarasını göstermektedir.

Pandemi İlan Edildiğinde Ebeveynlerin Yaşantıları

Pandemi ilan edildiğinde sosyal davranış puanları düşük ve yüksek çocukların ebeveynlerinin pandemiyle ilgili yaşantılarına ilişkin görüşleri incelendiğinde her iki gruptaki ebeveynlerin “korku/kaygı hissetme”, “panik/endişe duyma” temalarını yoğunlukta vurguladıkları bunun yanında “dikkate almama” alt temasını da ortak vurguladıkları görülmüştür. Alt gruptaki ebeveynlerin farklı olarak “mutluluk” ve üst gruptaki ebeveynlerin ise “üzgün olma” alttemalarını farklı olarak vurguladığı görülmektedir.

Her iki grup ebeveynlerinin ortak vurguladığı alt temalardan “korku/kaygı hissetme” alt temasına ilişkin görüşler şu şekildedir:

“...Çok korktuk kimsenin bilmediği bir şey ne olduğu anlaşılmayan bir virüs. Çin'deki videolarda insanlar düşüp ölüyordu onları görünce bu virüsü kaparsak mahvoluruz dedik...” (AE-6).

“...Kendim ve ailemin sağlığı için korkuya kapıldım bu korku beraberinde panik ve endişeyi bir arada getirdi...” (AE-7).

“...Panik ve korku yaşadım açıkçası insanların sürekli ölmesi hepimizde bir panik havası oluşturdu...” (ÜE-4).

“...Ben aktif olarak doktorluk yaptığım için bizi bayağı etkiledi. İlk zaman çok korktuk...” (ÜE-16).

Her iki grup ebeveynlerinin ortak vurguladığı alt temalardan “panik/endişe” alt temasına ilişkin görüşler şu şekildedir:

“...Bir öğretmen olarak bizim için de sıkıntılı geçti. Evdeydik, sürecin nasıl olacağını bilmiyorduk, kestiremiyorduk. Endişeleniyorduk...” (ÜE-12).

“...Panik ve korku yaşadım açıkçası insanların sürekli ölmesi hepimizde bir panik havası oluşturdu...” (ÜE-4).

“...Eski hayatımıza ne zaman döneriz diye düşünceler içerisine girdik kolay değildi kimse için sonuçta hayattaki en önemli şey sağlık...” (ÜE-9).

“...Okullar üç hafta tatil edilince kesin kötüye gidiyoruz diye düşünüp tedirginlik ve endişe içindeydim...” (AE-11).

Alt gruptaki bir ebeveynin farklı olarak vurguladığı alt temalardan “mutluluk” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Tabii ki sağlık konusunda tedirginliğimiz vardı ama evde ailece zaman geçireceğimiz için de mutluyduk...” (AE-5).

Her iki grup ebeveynlerinin ortak vurguladığı alt temalardan “dikkate almama” alt temasına ilişkin görüşler şu şekildedir:

“...Aslında ilk ilan edildiğinde kısa ve geçici bir süreç olduğunu düşünmüştüm. Daha önce de böyle grippler, virüsler ortaya çıkmıştı ama etkilenmeden atlatmıştık...” (AE-2).

“...İlk ilan edildiğinde çok dikkate almadım açıkçası geçici bir süreç olduğunu düşündüm...” (ÜE-14).

Üst gruptaki bir ebeveynin farklı olarak vurguladığı alt temalardan “üzgün” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Ben çalışmayı çok seviyorum. Çalışamayacağım için çok üzıldüm...” (E-15).

Pandemi Sürecinde Yaşanan Olumsuz Yaşantılar

Pandemi ilan edildiğinde sosyal davranış puanları düşük ve yüksek çocukların ebeveynlerinin pandemi sürecinde yaşanan olumsuz yaşantıları incelendiğinde her iki grup ebeveynlerinin “hastalanma korkusu” alt temasını yoğunlukta vurguladıkları ve bunun yanında “olumsuz yaşantım olmadı” alt temasını ortak vurguladıkları görülmüştür. Üst gruptaki ebeveynlerin farklı “öfke” alt temasını vurguladığı görülmektedir. Ebeveynler “hastalanma korkusu” alt teması ile şunlara değinmiştir.

Her iki grup ebeveynlerinin ortak vurguladığı alt temalardan “hastalanma korkusu” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Ailemin sağlığını düşünüp onlara zarar gelmesinden korktum...” (AE-1).

“... Yaşadığımız sağlık korkusu çevremdekilerden uzak durmama neden oldu...”(AE-7).

“...Yarın ne olacağını bilmiyorsunuz çevrenizde birine bir şey olacak mı bilmiyorsunuz. Çocuğumu, eşimi korumaya çalıştım...” (AE-2).

“...Bu süreçte arkadaşlarımdan uzak durdum. Çevremle mecburen mesafe koydum herkes gibi biz de telefon, televizyonla daha fazla vakit geçirdik. Gördüğümüz haberler, artan ölümler gerdi hepimizi çok korktuk...” (AE-3).

“...Maddi ve manevi yönden etkilediği için ister istemez. Hastalıktan dolayı çocuğumda, bende ve eşimde olumsuz davranışlar oluştu. Yansıtılmamaya çalışsak da bu inkâr edilemez bir gerçek süreci sağlıklı geçiremedik...” (AE-5).

“...Çocuklarımızın, sevdiğimiz hastalanmasından korktuğumuz için onları korumaya çalışırken hayatlarımızı sınırlandırdık. Bazen dışardan gelince el yıkama, kolonya sıkma falan olmayınca bağırma olurdu. Dediğim gibi bilmediğimiz bir şeyle karşı karşıya kaldığımız için korktum...” (AE-6).

“...Evet. Ailemin sağlığıyla ilgili tedirginliklerim oldu yakınlarımların hastalanmasından korktum...” (ÜE-8).

“...Evet, hastalığın yayıldığı zamanlarda sağlığım açısından korku yaşadım...” (ÜE-15).

“...Hastalığın bize bulaşmasından ve çevremizdeki birine bir şey olmasından çok korktuk...” (ÜE-4).

“...Evet, hastalığın yayıldığı zamanlarda sağlığım açısından korku yaşadım fakat bunu çocuğuma yansıtmadım...” (ÜE-15).

Her iki grup ebeveynlerinin ortak vurguladığı alt temalardan “olumsuz yaşantım olmadı” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“... Çok olumsuzluk içinde olmamaya gayret ettik ve kimseye karşı davranışımızda bir değişiklik olmadı ama kendi içimizde sıkıntılarımız oldu...” (AE-11).

“...Olumsuz bir şey yaşamadık...” (AE-10).

“... Hayır, pek yaşamadım. Yaşadığımız duyguları çevremize yansıtmamaya çalıştık. Çünkü herkes olayın farkında olduğu için ona göre davrandık...” (ÜE-12).

“...Ara sıra kaygılarım arttı fakat öyle aman aman olumsuz bir şey yaşamadım süreci kabullendik zaten...” (ÜE-13).

“...Çok şükür öyle kendimizi kaybedip de büyük bir panik yaşamadık. Çocuklarımıza da öyle anlattık. Onları korumak gerekiyordu. Evimizde yaşlılarımız vardı onarı korumak zorundaydık. Yazlığa daha çok gittik kışın da olsa...” (E-14).

Üst gruptaki bir ebeveynin farklı olarak vurguladığı alt temalardan “öfke” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Evet oldu. Zorunlu yaptığı şeyler olduğunda insan çok mutlu olamıyor. Normalde tepki vermeyeceğim şeylere sinirlenmeye ve öfkelenmeye başladım...” (ÜE-9).

Ebeveynlerin Süreçte Çocuklara Yansıtılan Olumsuzluklar

Pandemi sürecinde sosyal davranış puanları düşük ve yüksek çocukların ebeveynlerinin süreçte çocuklara yansıtılan olumsuzluklar incelendiğinde alt gruptaki ebeveynlerin “olumsuz ruhsal durumları” alt temasını yoğunlukta vurguladıkları üst gruptaki bir ebeveynin de aynı şekilde bu alt temayı vurguladığı görülmüştür. Üst gruptaki ebeveynlerin “olumsuzluk yansıtmadım” alt temasını yoğunlukta vurguladığı bunun yanında alt grupta olan iki ebeveynin de bu alt temayı vurguladığı görülmektedir. İki grup ebeveynlerinin “korku/kaygı” alt temasını vurguladıkları görülmüştür.

Ebeveynler “olumsuz ruhsal durumları” alt teması ile ilgili şunlara değinmiştir:

“...Evet yansıtıyorum. Özellikle pandeminin ilk zamanlarında oluşan kaygı çocuğuma da yansdı, ruh halim bazen iyi olmadığı için daha agresif tavırlar sergiledim, zaman içerisinde kabullenme ve alışma süreci geliştikçe ben de daha sakinleştim ve doğal olarak bu da davranışlarıma olumlu yansdı...” (AE-2).

“...Bu süreçte ebeveyn olarak bizimde duygusal açıdan çöküşümüz oldu yansıtılmaya çalışsak da tam anlamıyla beceremediğimizi düşünüyorum. Hepimiz evin içinde birbirimizden etkileniyoruz. Bunu inkar edemem...” (AE-3).

“...İllaki olmuştur. İnişli çıkışlı süreç yaşadık çocuğumuz bu süreci de yaşadı. Bazen kalp kırıcı sözler sarf etmiş olabilirim onlara karşı...” (AE-5).

“...Bazen yansıttığım oluyordu. Gerildiğimiz zamanlar oldu bağırdığım, ağladığım zamanlarda hepimiz aynı evin içindeyiz çocuklar da bunun farkında oluyordu...” (AE-7).

“...Bazen elimde olmadan yansıttığımı hissedebiliyorum. Ama bu süreç insana sabrı da öğretiyor. Çocuğuma yansıttığımda onu da her anlamda üzdüğümü fark ettim. Bu yüzden artık kendi içsel sorunlarımızı yansıtılmaya çalışıyoruz...” (AE-10).

“...Devamlı beraber olduğumuz için bazen sinirli veya stresli anlarımda bunu ona yansıttım. Kendi özel alanımın azaldığı zamanlarda bunalımlarım oldu çocuklarıma ve eşime yansıdı bunlar ama sonrasında kısa sürede toparladık çok şükür...” (ÜE-9).

Ebeveynler “olumsuzluk yansıtmadım” alt teması ile ilgili şunlara değinmiştir:

“...Hayır, kendi duygu ve düşüncemizi minimize etmeye çalıştık. Çocuğa da yansıtılmadan içimizde yaşadık hep...” (AE-1).

“...Hayır, yansıtmadığımı düşünüyorum zaten oğlumdan saklamak için ve ona yansıtılmamak için elimizden geleni yaptık babasıyla birlikte...” (AE-11).

“...Yani yansıtmadığımızı düşünüyorum. Çocuğun sağlığını düşündüğümüzden onun olmadığı alanlarda duygularımızı yaşıyorduk...” (ÜE-15).

“...Elimizden geldiği kadar çocuklarımıza yansıtmadık duygu ve düşüncelerimizi eşimle karşılıklı paylaştık. Zaten eşler birbirinin en büyük destekçisi oldu bu süreçte...” (ÜE-4).

“...Hep birlikte olduğumuzdan yaşadığım duyguları o da görüyordu. Fakat böyle aman aman olumsuz bir şey yansıtmadım hep pozitif olmaya çalıştım ona karşı...” (ÜE-8).

“...Yok hayır. Zaten temizliğimize mesafemize dikkat ettik. Çocuğumla birlikte olduğumuz için yeri geldi arkadaşısı oldum destek oldum. Olumsuzlukları kendi içimizde çözdük...” (ÜE-12).

“...Hayır, kimseye yansıtmadım. Zaten yapım da böyledir ne yaşarsam yaşayayım çocuklarıma yansıtmamak için elimden geleni yaparım...” (ÜE-13).

“...Yok, hayır biz öyle çocuklarımıza herhangi bir şey yansıtmayız...” (ÜE-14).

“...Yani yansıtmadığımızı düşünüyorum. Çocuğun sağlığını düşündüğümüzden onun olmadığı alanlarda duygularımızı yaşıyorduk...” (ÜE-15).

Ebeveynler “korku/kaygı” alt teması ile ilgili şunlara değinmiştir:

“...Evet yansıtıyorum. Özellikle pandeminin ilk zamanlarında oluşan kaygı çocuğuma da yansdı...” (AE-2).

“...Yansıtık tabii ki biz de. Kaygı ve korku yaşamak bizi ve çocukları etkiledi ister istemez böyle duygular yaşadığımda çevremdekilere yansıtım...” (AE-6).

“...Ben doktor olduğum için çok yansıtığımı düşünüyorum. Çünkü işten eve geldiğimizde kendimizi temizlemek zorundaydık. Sonra sarılalım edelim. Bir kere ağrım sızım olduğu zaman oğlum gelme etme dedim yanıma. Etkilendi yani bundan onu hiç unutmuyor...” (ÜE-16).

Ebeveynlerin Olumsuz Duygu Düşünceleri Yönetme Biçimleri

Pandemi sürecinde sosyal davranış puanları düşük ve yüksek çocukların ebeveynlerinin olumsuz duygu düşünceleri yönetme biçimleri incelendiğinde alt gruptaki ebeveynlerin “ bir şey yapmadım” alt temasını yoğunlukta vurguladıkları vurguladığı görülmüştür. Üst gruptaki ebeveynlerin “konuşarak yönetmeye çalışma”

alt temasını yoğunlukta vurguladığı bunun yanında alt grupta olan bir ebeveynin de bu alt temayı vurguladığı görülmüştür. İki grup ebeveynlerinin “tedbir alarak yönetme” alt temasını vurguladıkları görülmüştür. Farklı olarak alt gruptaki ebeveynlerin “podcast dinleme” ve “ kitap okuyarak çözmeye çalışma” alt temasını vurguladığı görülmüştür. Üst gruptaki ebeveynlerin ise farklı olarak “sabırlı olmaya çalışma” alt temasını vurguladığı görülmüştür.

Her iki grup ebeveynlerin ortak vurguladığı alt temalardan “konuşarak yönetmeye çalışma” alt temasına ilişkin görüşler şu şekildedir:

“...Yönetmek için eşimle konuştuk bol bol sorunlarımızı çözmeye çalıştık...” (AE-5).

“...Yaşadığım korku ve panik durumlarını eşimle paylaştım, birbirimize destek olduk. Çocuklarımıza çok hissettirmemek konusunda sorumluluk aldık zorlukları birlikte aşmaya çalıştık...” (ÜE-4).

“...Olumsuz düşüncelerimi eşimle konuşarak aşmaya çalıştım. Evlendiğimizden beri bu kadar konuştuğumuz olmamıştı.” (ÜE-8).

“... Konuşarak bunları yönetmeye çalıştık...” (ÜE-12).

“...Genelde gece eşimle baş başa kaldığımızda onunla konuşurdum...” (ÜE-15).

“... Konuşarak çözdük tabii ki durumu anlattık ona kendini koruyamazdı bizler onun sağlığı için uyarılarda bulunduk.” (ÜE-16).

Her iki grup ebeveynlerin ortak vurguladığı alt temalardan “tedbir almaya çalışma” alt temasına ilişkin görüşler şu şekildedir:

“... Olası tüm tedbirleri almaya çalıştım...” (AE-1).

“...Herkesi tedbire temizliğe dikkat etmeye yönlendirdim...” (AE-7).

“...Evimizde yaşlılarımız vardı onarı korumak zorundaydık. Yazlığa daha çok gittik kışın da olsa...” (ÜE-14).

“...Elimden geldiğince sabırlı olmaya çalıştım ve tedbir alarak süreci geçirdim...” (ÜE-13).

Alt gruptaki ebeveynlerin “ bir şey yapmadım” alt teması ile ilgili şunlara değinmiştir:

“...Zamanla alıştık aslında yönetmek için bir şey yapmadım...” (AE-6).

“ Bir şey yapmadım, bu dönemde Allah’ım hayırlısını ver en çok kullandığımız kelime oldu...” (AE-11).

Alt gruptaki bir ebeveynin “podcast dinleme” alt teması ile ilgili şunlara değinmiştir:

“...Dinlerken kendimi rahat hissettiğim psikiyatristlerin Podcast’lerini dinledim...” (AE-2).

Alt gruptaki bir ebeveynin “kitap okuyarak çözmeye çalışma” alt teması ile ilgili şunlara değinmiştir:

“...Çocuklarla ilgili yaşadığımız sorunlar için gelişim ilgili kitapları okudum...” (AE-2).

Üst gruptaki bir ebeveynin “ sabırlı davranma ” alt teması ile ilgili şunlara değinmiştir:

“...Normalde tepki vermeyeceğim şeylere sinirlenmeye ve öfkelenmeye başladım. Kendimde bunu fark edince daha sabırlı davranmaya başladım...” (ÜE-9).

Çocukların Süreç İlan Edildiğinde Yaşantıları

Pandemi sürecinde sosyal davranış puanları düşük ve yüksek çocukların süreç ilan edildiğinde yaşantılarına yönelik görüşler incelendiğinde her iki grup

ebeveynlerinin “ bilincinde olmama” ve “merak etme” alt temasını yoğunlukta vurguladıkları vurguladığı görülmüştür. Her iki grup ebeveynlerinin “mutlu olma” ve “korku/kaygı” alt temasını diğer iki temaya oranla daha az vurguladıkları görülmüştür. Farklı olarak alt gruptaki ebeveynlerin “sıkılma” alt temasını vurguladıkları görülmüştür.

Her iki grup ebeveynlerinin ortak vurguladıkları “bilincinde olmama” alt temasına ilişkin görüşler şu şekildedir:

“...Çocuğum başlangıçta ne olduğunu da algılayamadı...” (AE-2).

“...Çocuklar önce anlamadı bence...” (AE-6).

“...Sanırım yaşından dolayı çokta bilincinde değildi. Bizlerin tepkilerine göre hareket ediyordu...” (AE-3).

“...Yaş itibariyle bence çocuk olaya hâkim değildi. Neyin ne olduğunu bilmiyordu...” (ÜE-12).

“...Çok idrak edemedi aslında sadece bizlerin söylediklerini dinliyordu...” (ÜE-14).

“...Pek farkında değildi yaşı itibari ile hastalığın ne olduğunu anlamıyordu...” (ÜE-8).

Her iki grup ebeveynlerinin ortak vurguladıkları “ merak” alt temasına ilişkin görüşler şu şekildedir:

“...Merakı ve sabırsızlığı arttı. Bana sürekli “anne korona ne? Ne zaman gidecek” söyleyip durdu...” (AE-11).

“...İnsanların neden birbirinden uzaklaştığını okula neden gidilmediğini anlayamadığı için merakı artarak sorular sormaya başladı...” (AE-2).

“...Babası işten dönünce sarılmama, önce temizlenelim sonra oyun oynarız dediği için merakı da arttı tabi koronayla ilgili sorular soruyordu...” (AE-7).

“...Ne olduğunu merak ediyordu. ‘Niye herkes evde? Hasta olursak ne olur?’ gibi sorular soruyordu...” (ÜE-13).

“...Yeni bir şey olduğu için merak ediyordu. Korona ne? Neden maske takıyoruz? Dışarı çıkmamız niye yasak vs. gibi...” (ÜE-4).

“...Anne pandemi nedir? Niye dikkat ediyoruz? Ellerimizi bu kadar neden yıkıyoruz falan hep meraklıydı böyle şeylere...” (ÜE-14).

Her iki grup ebeveynlerinin ortak vurguladıkları “korku/kaygı” alt temasına ilişkin görüşler şu şekildedir:

“...Okuldan uzaklaştı sürekli sorular sormaya başladı annesiyle beraber anlatmaya çalıştık ama çocukta haliyle korku ve çaresizlik hissi oluştu...” (AE-1).

“...İlk zamanlar farkında olamadı ama biraz korku duydu...” (AE-7).

“...Çocuk da herkes gibi korktu tabii ilk başlarda...” (ÜE16).

Her iki grup ebeveynlerinin ortak vurguladıkları “mutlu olma” alt temasına ilişkin görüşler şu şekildedir:

“...İlk zamanlarda okula gitmeyeceği için ve evde bizimle olduğu için mutluydu. Erken kalkma derdi yoktu diye sevinmişti...” (AE-5).

“...İlk zamanlar okula gitmeyeceği için çok sevindi. Erken kalkmak yok, okul dersleri yok sürekli oyun oynayacağını düşünüyordu ama öyle olmadı tabii...” (ÜE-9).

“...İlk başta evde olmamız onunla vakit geçirmemiz hoşuna gitti...” (ÜE-15).

Alt gruptaki bir ebeveynin “sıkılma” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...İlk zamanlar evde olduğu için sıkıldığı huysuzlandığı çok oluyordu...” (AE-10).

Çocukların Süreçte Yaşadığı Değişimler

Pandemi sürecinde sosyal davranış puanları düşük ve yüksek çocukların süreçte yaşadığı değişimlere yönelik görüşler incelendiğinde alt gruptaki ebeveynlerin “ağlama”, “vurma” alt temasını yoğunlukta vurguladıkları vurguladığı görülmüştür. Bunun yanında alt gruptaki bir ebeveynin “içine kapanma” alt temasını vurguladığı görülmüştür. Üst grup ebeveynlerinin “herhangi bir değişim olmadı” alt temasını yoğunlukla vurguladıkları görülmüştür. Üst gruptaki ebeveynlerin “üzülme” ve “kuralları takip etme” alt temalarını da vurguladıkları görülmüştür.

Alt grup ebeveynlerinin vurguladığı “ağlama” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Ağlama, kardeşine vurma agresif bir yapısı oluştu. Çabuk öfkelenme, aşırı tepki verme davranışları arttı. Süreçten olumsuz etkilendi...” (AE-5).

“...Özellikle ağlama ve vurma gibi davranışları oldu çevresindekilere karşı daha az sabırlı ve en ufak şeyde ağlamaya...” (AE-2).

“...Arkadaşlarının uzak durması içine kapattı biraz onu ve ağlama davranış arttı...” (AE-11).

“...Sürekli evde olmak enerjisini atamamak bence onu daha hırçın yaptı bir ara her şeye bağırıp ağlıyordu...” (AE-6).

“...Önceleri bizim evde olmamamızdan etkilenmezken sonrasında dışarı çıkacağımız zaman ne zaman döneceğimizi sorar oldu. Geç geleceğimiz zamanlarda ağlama ve bizleri özlediğini söyleyerek yanında olmamızı istiyordu...” (AE-1).

“...Evden sıkıldığı hatta bizden sıkıldığı zamanlar çok oldu. Davranışlarında problem oluşmaya başlamıştı. “Parka gitmek istiyorum, anneanneme babaanneme gitmek istiyorum, dışarı çıkmak istiyorum” diye çok ağladığı zamanları biliyorum. Hemen her şeye tepki verir oldu...” (AE-10).

Alt grup ebeveynlerinin vurguladığı “vurma” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Bu süreçte abisine vurma durumunu çok yaşadım hala yaşıyorum ve bunu yaparken çok kızgın, öfkeli, hırslı...” (AE-3).

“...Kardeşleriyle sürekli kavga halinde vuran, sinirli bağırarak bir çocuk oldu...” (AE-7).

Alt gruptaki bir ebeveynin vurguladığı “içine kapanma” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Arkadaşlarının uzak durması içine kapattı biraz onu ve ağlama davranış arttı...” (AE-11).

Üst grup ebeveynlerinin vurguladığı “herhangi bir değişim olmadı” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Bu süreçte çocuğumda gözlemlediğim herhangi bir değişiklik olmadı...” (ÜE-4).

“...Yok, herhangi bir olumsuz değişim olmadı süreci gayet iyi yönettiğimizi düşünüyorum...” (ÜE-12).

“...Herhangi olumsuz davranış göstermedi...” (ÜE-13).

“...Öyle bir şeyimiz olmadı açıkçası. Dediğim gibi belirli bir süre sonra alıştı artık. Bazı sorulardan sonra o akışa bıraktı kendini...” (ÜE-14).

“...Yok yok biz herhangi şekilde oğlumda böyle şeyleri görmedik. Gayet ılımlı yaklaştı...” (ÜE-15).

Üst grup ebeveynlerinin vurguladığı “üzülme” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Arkadaşlarını özledi biraz okulda olmayı oynamayı özledi diyebilirim...”
(ÜE-8).

“...Pandemiden ziyade okuldan kopması üzdü. Çok istiyordu oynamayı ama mecburen evde kalmak zorundaydık...” (ÜE-16).

Üst grup ebeveynlerinin vurguladığı “kurallara takip etme” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...İşte hepimizden gördüğü gibi maske kullanmaya hevesli oldu, ellerini yıkamaya ve ellerini yıkamadan bir yere dokunmamaya çalıştı...” (ÜE-13).

“...Bence onlar için evde kalmak iyi oldu bir nevi. Ama zamanla sıkıldığı için oyun arkadaşı arıyordu kendisine. Korunmak için olduğunu anlattık o da kurallar uymaya dikkat etti başka da olumsuz bir şey olmadı...” (ÜE-9).

Ebeveynlerin Süreçte Çocuklarını Destekleme Yöntemleri

Pandemi sürecinde sosyal davranış puanları düşük ve yüksek çocukların ebeveynlerinin süreçte çocuklarını destekleme yöntemlerine yönelik görüşler incelendiğinde alt gruptaki ebeveynlerin “bir şey yapmadım”, “kitap okudum” alt temasını yoğunlukta vurguladıkları vurguladığı görülmüştür. Üst grup ebeveynlerinin “arkadaş olma” alt temasını yoğunlukla vurguladıkları görülmüştür. Bunun yanında alt gruptaki bir ebeveynin de “arkadaş olma” alt temasını vurguladığı görülmüştür. Farklı olarak üst grup ebeveynlerinin “eğlenme” ve “hastalığı yaşadı” alt temalarını vurguladığı görülmüştür. Her iki grup ebeveynlerinin “sohbet etme” alt temasını vurguladıkları görülmüştür.

Her İki grup ebeveynlerinin vurguladıkları “sohbet etme” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Birlikte sohbet ederek yaşadığı içine kapanma durumunu aşmaya çalıştık...”
(AE-1).

“...Arkadaşlarının hastalık yüzünden ondan uzak durmasını aşamadığı için onunla konuşmaya, destek olmaya çalıştım ama hala üzülüyorum buna...” (AE-11).

“...Çocuğumuzun merak ettiği şeyleri sürekli konuşarak ona anlatmaya çalıştık. Merakını giderdiği için cevaplarımız onun olumsuz bir değişim yaşamasını engelledik...” (ÜE-4).

“...Temizliğe dikkat etmemiz lazım sosyal mesafeye dikkat etmemiz lazım bunları anlattığımız için anladı ve olumsuz bir problemle karşılaşmadık bu sayede...” (ÜE-12).

“...Sorular soruyordu. Anne ne zaman bitecek? Baba bu maskeleri ne zaman çıkaracağız? Bazı sorulardan sonra o akışa bıraktı kendini...” (ÜE-14).

Alt gruptaki ebeveynlerin vurguladığı “bir şey yapmadım” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Bir şey yapmadım. Benim elimden bir şey gelmedi ki ne yapabilirdim ki her yer kapalıydı...” (AE-7).

“...Çocuğuma çok fazla zaman ayıramadığım için bir şey yapamadım onunla oyun falan oynama işlerine giremedim bir türlü...” (AE-5).

“...Bir şey yapmadım, sonrasında tüm olumsuz sürece alıştı rutin hayatı haline geldi arada yine kavga ediyorlar ama çocuk sonuçta bunları yaparak büyüyecek...” (AE-3).

Alt gruptaki ebeveynlerin vurguladığı “kitap okudum” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Kitapla aktivite yaparak engellemeye çalıştık ama çok da başaramadık...” (AE-6).

“...Daha çok birlikte vakit geçirmeye çalıştım ve beni destekleyen kitaplar okudum...” (AE-2).

Üst grup ebeveynlerinin yoğunlukta vurguladığı ve alt gruptaki bir ebeveynin vurguladığı “arkadaş olma” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Özlemeye başladı okulu ve arkadaşlarını çocuğumun çok üzüldüğünü görüne ben de ona arkadaş oldum...” (ÜE-9).

“...E haliyle üzülmeye biz de arkadaş olup onunla eğlenmeye çalıştık öyle üzgün bırakamazdık çocuğu...” (ÜE-13).

“...Oyun arkadaşı olduk babasıyla birlikte oyun oynadık...” (ÜE-15).

“...Desteklemek için arkadaş olduk, kurallara uymayı ve temizliğe dikkat etmeyi daha çok öğrettik...” (ÜE-16).

“...Çocuk dışarı çıkmak istiyor ama siz engel oluyorsunuz böyle olunca da size de tepki gösteriyor. Ona arkadaş olarak destek olmaya çalıştım...” (AE-10).

Üst gruptaki bir ebeveynin vurguladığı “eğlenme” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Onunla eğlenmeye çalıştık öyle üzgün bırakamazdık çocuğu...” (ÜE-13).

Üst gruptaki bir ebeveynin vurguladığı “hastalığı yaşadı” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Olumsuz giden bir durum olmadı zaten hepimiz hasta olduk çocuk nasıl bir şey olduğunu anlamaktan ziyade yaşadı öğrendi...” (ÜE-8).

Çocukların Pandemi Sürecinde Ekran Kullanımı

Pandemi sürecinde sosyal davranış puanları düşük ve yüksek çocukların süreçte pandemi sürecinde ekran kullanımına yönelik görüşler incelendiğinde alt gruptaki ebeveynlerin “çok arttı”, “kontrol edememe”, “bağımlılık olduğunu düşünme” alt temalarını yoğunlukta vurguladıkları vurguladığı görülmüştür. Her iki grup

ebeveynlerinin “ekrana mecbur kalma” alt temasını ortak vurguladıkları görülmüştür. Bunun yanında üst grup ebeveynlerinin “ekrandan uzak tutmaya çalışma” alt kodunu yoğunlukla vurguladıkları ve alt gruptaki bir ebeveynin de bu alt temayı vurguladığı görülmüştür.

Her iki grupta yer alan ebeveynlerin ortak vurguladığı alt temalardan “ekrana mecbur kaldı” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Okul derslerinden dolayı zaten tabletin başındaydı...” (AE-11).

“...Dersler online yapıldı mecburen çocuk bilgisayar başında kaldı. Bu kadar kalmasını doğru bulmuyorum tabii...” (AE-1).

“...Okul dersleri, dışarı çıkamama derken çocuk bir hayli teknolojiyle çok iç içe oldu...” (AE-3).

“...Okul derslerinin de bunda bir etkisi var ama yine de böyle olmamalıydı. Ortalama 3-4 saat diyebilirim...” (AE-7).

“...Günde 3 saati geçmez. Okul dersleri de dâhil olduğu için yani yoksa süre fazla bence. Aslında biraz süreç buna itti hepimizi her şey online olmuştu sonuçta...” (ÜE-16).

“...Genelde yazlıkta olduğumuz için sadece dersler için giriyordu. Geri kalan zamanda bahçede oynuyordu. Ortalama 2-3 saati geçmez o da derslerine giriyor diye. Zaten oturmayı çok seven bir çocuk değil. Sadece akşamları uyumadan biraz tabletle oynar o kadar...” (ÜE-14).

Alt gruptaki ebeveynlerin vurguladığı alt temalardan “çok arttı” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Vaktinin çoğunu ekran karşısında geçirdi. Başka bir şeyi yapmak istemiyordu...” (AE-3).

“... İlk birkaç ay çok fazla artmıştı ama bu durumu şuan en aza indirmeye çalışıyorum. Bağımlı olmasını istemem çocuğumun. Zaten zamane çocukları hep

bunlarla vakit geçiriyorlar bir meşkaleleri olmadığından hep telefon, tabletle oynuyorlar...” (AE-10).

“...Tablet ve telefonla oynama alışkanlığı çok fazla arttı...” (AE-7).

“...Pandemi öncesine göre artış eğilimine gitti. Daha fazla ekran karşısında kaldı maalesef...” (AE-1).

Alt gruptaki ebeveynlerin vurguladığı alt temalardan “kontrol edememe” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Süreç bunu gerektirdiği için elimizden bir şey gelmedi. Dersler dışında oyun oynamak için de yine ekran karşısındaydı maalesef...” (AE-1).

“...Okul derslerini oradan takip etti, sonrasında oyun falan oynuyordu. Youtube’de video falan izliyordu. Kontrol altına alamadık çok...” (AE-5).

“...Evde olduğu sürece daha fazla arttı sürekli telefonda dersim var deyip telefonu alamadık elinden...” (AE-6).

Alt gruptaki ebeveynlerin vurguladığı alt temalardan “bağımlılık olduğunu düşünme” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Bağımlı hale geldi en üzüldüğüm şeylerden biri bu süreçle ilgili...” (AE-6).

“...Bu da bağımlılık yaptı bu durum tabii ki üzücü...” (AE-3).

“...Telefon abartıldı. Gününün çoğunu telefonla geçiriyordu. Elinden alındığında kıyameti koparıyordu...” (AE-5).

Üst grup ebeveynlerinin yoğunlukta olarak ve alt gruptaki bir ebeveynin vurguladığı “ekrandan uzak tutmaya çalışma” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Okul dersleri haricinde mümkün oldukça tablet vermemeye çalıştım, verdiğim zamanlar günde 1 saati geçmedi, telefonumu kullanmasına genel olarak izin

vermiyorum. Ekrandan ne kadar uzak tutarsak onun adına o kadar iyi olacağını düşünüyorum...” (AE-2).

“...İzin vermediğim için değişen bir şey olmadı. Çocuğun hayatı söz konusuydu hocam. Dikkat edilmesi gerek böyle şeylere. Her yerden duyuyoruz, okuyoruz çocukları ekrandan uzak tutun diye. Ben okul derslerinde dahi belli derslere girip sonrasında ekrandan uzak tutuyordum...” (ÜE-9).

“...Okul dersleri dışında pek vakit geçirmesini istemedim böyle şeylerle zaten ihtiyacı kalmıyordu gün boyu birlikte olduğumuzdan onlarla uğraşamadı...”

(ÜE-8).

“...Aslında TV izlemeye çok ilgisi yok genelde kullandırmam böyle şeyleri. İşte oyuncaklarıyla oynar ödevlerini yapar. Günde 1-2 saat açık olur onun için...” (ÜE-13).

“...Babası bu konuda hassas sevmiyor çocukların bu tür şeylerle ilgilenmesini ablam da sürekli zararlı olduğunu anlatıyor zaten. Biz de izin vermiyoruz böyle şeylere...” (ÜE-15).

“...Günde 1 saati geçmez izin vermiyoruz. Okul derslerini de belli kısımlarda izin veriyorduk çocukların o kadar zaman ekran karşısında olmasını doğru bulmuyorum...” (ÜE-12).

“...Pandemi sürecinde hemen hemen tüm çocukların ekran süreleri arttı. Tüm işler online yapıldı. Dersler her ne kadar fazla olsa da çocuğumun sürecini kontrol ederek ekran süresini ayarlamaya çalıştık ve ekrandan uzaklaştırmak için çabaladık...” (ÜE-4).

Ebeveynlerin Çocukların Sosyal Duygusal ve Psikolojik Değişiminin Değerlendirilmesi

Pandemi sürecinde sosyal davranış puanları düşük ve yüksek çocukların ebeveynlerin çocuklarının sosyal duygusal ve psikolojik değişiminin değerlendirilmesi yönelik görüşler incelendiğinde alt gruptaki üç ebeveynin “yıprandı alt temasını yoğunlukta vurguladıkları vurguladığı görülmüştür. Üst grup ebeveynlerinin tamamının ve alt gruptaki iki “bir problem olduğunu düşünmüyorum” alt temasını ortak vurguladıkları görülmüştür.

Üst grup ebeveynlerinin tamamının ve alt gruptaki üç ebeveynin vurguladığı “bir problem olmadığını düşünüyorum” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Başta yaşamış olduğu korku kalmadı, şimdilerde korku yerini tedbirler ve bilinçli davranışlar aldı. Sürece artık alıştı diyebilirim. Sosyal duygusal açıdan bir problem olmadığını düşünüyorum...” (AE-1).

“...İlk zamanlardaki kaygıları, hırçınlıkları zamanla azaldı, özellikle yaz aylarının gelmesiyle sık sık açık alanlara çıkarak rahatlmasına olanak sağladık. Okulu açıldığı için sıkıntılarımız giderek azaldı. Şu an günlük hayatında olan bir şey gibi artık...” (AE-2).

“...İlk başlarda zorlandı, ilerledikçe krizleri oldu ama okullar açılınca uyum sağladı şimdi günlük hayatı gibi oldu. Sosyal duygusal açıdan zamanla eski haline döndü ya etkilendi ama toparladı bence...” (AE-7).

“...Evet uyum sağladı, eşimle birlikte çocuğumuza vakit ayırdık ona yaptığımız telkinler sayesinde çok etkilenmedi. Sosyal duygusal açıdan normal olduğunu düşünüyorum...” (ÜE-4).

“...Sürece uyum sağladı. Kalabalık ortama artık kendisi girmek istemiyor bizim uyarmamıza gerek kalmadan kurallar uyuyor. Okulla birlikte arkadaşlarına kavuşunca olumlu bir artı oldu onun için...” (ÜE-8).

“...Evet, uyum sağladı. Bilinçli bir anne baba olduğumuzu düşünüyorum. Çocuğumla vakit geçirdim onun arkadaşı oldum, destek oldum. Uyum sağlaması ve etkilenmemesi için elimden geleni yaptım.” (ÜE-9).

“...Alışmak zorunda kaldı. Hepimiz alışmak zorunda kaldık. Bu süreçte herhangi bir problem yaşamadık zaten adapte olabildik tüm ailece...” (ÜE12).

“...Bazen süreci anladı uyguladı bazen ise umursamadı. Sosyal duygusal açıdan çok etkilenmediğini düşünüyorum...” (ÜE-13).

“...Bizde bir değişiklik olmadı. Bu sürede yazlıkta vakit geçirdik. Sürekli bağda bahçede onlarla haşır neşir oldu. Belki daha iyi gelmiş bile olabilir...” (ÜE-14).

“...Uyum sağlayabildi. Her şeyi anlayışla karşıladı. Mesela geçen gün sinemaya gitmek istedi neden gidemeyeceğimizi anlattığımızda off keşke bitse de istediğimiz yerlere gidebilsek dedi...” (ÜE-15).

“...Dışarı çıkamadığı için sıkıldı biz de beraber vakit geçirdik ama sosyal duygusal açıdan bir sıkıntı yaşamadığımızı düşünüyorum...” (ÜE-16).

Alt gruptaki ebeveynlerin vurguladıkları “yıprandı” alt temasına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...Çocuk bu süreçte sürekli evde olduğu için sosyal ve duygusal açıdan tabii ki çöküş yaşadı. Uyum sağlaması biraz zor oldu fakat hala dediğim gibi öfkelenip kavga ediyor...” (AE-3).

“...Uyum sağlama konusunda biraz eksik kaldığını göz ardı edemem. Etrafına saldırı oldu biraz. Sosyal duygusal olarak yıprandı çocuk...” (AE-5).

“...Bence ilk zamanlar anne baba abi hep beraber evde olunca mutlu oldu. Ama sonrasında enerjisini atamamak psikolojik olarak etkiledi...” (AE-6).

“...İlk dönemde çok zorlandı ama şuan gayet adapte olmuş durumda. 3 döneme ayırabiliriz bu süreci bence ilk zaman sıkılma bunalma, sonrasında bunlara tepki gösterme ve en son alışma diyebiliriz...” (AE-10).

“...Uyum sağlamada biraz zorlandı. Biraz gerilemiş olabileceğini düşünüyorum ama okulların açılması ona biraz da olsa iyi geldi...” (AE-11).

4. TARTIŞMA

Tartışma öncelikle nicel, ardından nitel verilerin tartışılması ve sonrasında genel değerlendirme şeklinde sunulmuştur.

4.1. Nicel bulguların tartışılması

Nicel bulgularda önce sosyal davranış ölçeğine ait bulguların tartışılması, sonrasında psikolojik sağlamlık ölçeğine ait bulguların tartışılması şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Çocukların Cinsiyetlerine Göre Pandemi Öncesi ve Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Sosyal Davranış ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda çocukların sosyal davranış ve alt boyutlarında cinsiyetlere göre farklılıklarının değerlendirilmesine yönelik yapılan analizde hem pandemi öncesinde hem de pandemi sürecinde sosyal davranışın fiziksel saldırganlık alt boyutunda erkeklerin kızlardan daha fazla yüksek puan aldığı saptanmıştır. Diğer alt boyutlarda cinsiyete yönelik herhangi anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Literatüre bakıldığında yapılan araştırmalarda araştırma bulgularına paralel sonuçlar ortaya çıktığı görülmüştür. Literatüre bakıldığında araştırmalarda erkek çocuklar kızlardan daha saldırgan davranışlar sergilediği belirtilmiştir (Gülay, 2011; Kapıkıran Acun ve ark., 2006; ; Karaca ve ark., 2011; Maleki ve ark., 2019; Monks ve ark., 2002; Şen, 2009; Walker ve ark., 2004). Araştırmada ortaya çıkan bu sonuçta pandemi sürecinin öncesine göre sosyal davranış açısından cinsiyetlere göre fiziksel saldırganlık dışında bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Bu bulgulardan hareketle pandemi öncesi ve sürecinde erkeklerin kızlardan daha fazla fiziksel saldırganlığa başvurduğu yorumu yapılabilir. Ortaya çıkan bu sonucun kızların sorun çözmek için fiziksel saldırganlığa başvurmaktan çok kendilerini ifade etmek için başka yollar

seçtiği, erkeklerin ise amacına ulaşmak için kas gücünü kullanmayı seçtiklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çocukların Yaşlarına Göre Pandemi Öncesi ve Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Sosyal Davranış ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda çocukların sosyal davranışın alt boyutlarında yaşlarına göre fark yaratıp yaratmadığına yönelik yapılan değerlendirmede pandemi öncesinde ilişkisel saldırganlık düzeylerinde 54-64 ay aralığında olan çocukların diğer yaş gruplarında olan çocuklardan daha yüksek olduğu tespit edilirken, 45-53 ay aralığında olan çocukların olumlu sosyal davranış düzeyleri diğer yaş çocuklarına göre yüksek, depresif duygu düzeyleri, depresif sosyal davranış düzeyleri diğer yaş çocuklarına göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Pandemi sürecinde 65-72 ay aralığında olan çocukların ilişkisel saldırganlık düzeyleri 57-64 ay çocuklarına göre daha yüksek bulunurken 49- 56 ay yaş grubunda olan çocukların sosyal davranış düzeyleri 57-64, depresif duygu düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur. Yapılan araştırmalarda bulgulara paralel olarak Karoğlu ve Ünüvar (2017), yaptıkları çalışmada depresif duygu düzeyleri 49-60 (ortanca grup) ay aralığında olan çocukların diğer yaş gruplarına oranla daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Bir başka araştırmada Şen (2009), 6 yaş çocukların sosyal davranışları 4 yaş çocuklarına göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Kapıkıran ve arkadaşları (2006), 4-6 yaş çocuklarıyla yapılan araştırmada büyük yaş çocuklarının daha küçük yaşlara göre sosyal davranışları da düşük olduğu bulunmuştur. Yine bir başka araştırmada Çelik (2019), 6 yaş çocuklarının daha küçük yaşlara göre sosyal davranış düzeylerinin yüksek olduğu belirtilmiştir. Araştırma bulgularından farklı olarak Eke (2018), 4 yaş (48 ay) grubunda olan çocukların daha büyük çocuklara göre saldırganlık, depresif duygularının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bir başka araştırmada ise Doğan (2020), 6 (72 ay) yaş çocuklarının daha küçük çocuklara göre daha fazla saldırgan davranışı gösterdiğini belirtmiştir. Araştırmada ortaya çıkan sonuçta pandemi sürecinde önceki çalışmaların tersine çocukların yaşları büyüdükçe sosyal davranışlarının olumsuz yönde değişim gösterdiği görülmektedir. Literatürde yapılan birçok araştırmada yaş büyüdükçe sosyal davranışların gelişip ilerlediği belirtilirken pandemi sürecinde biliş düzeyi arttıkça

etrafındaki olayların farkındalığı ve uzun süre arkadaşlarından ve hatta sosyal çevreden uzak kalmanın sosyal davranışlarını daha fazla etkilediği düşünülmektedir.

Çocukların Pandemi Sürecinde Arkadaşı İle Görüşme Durumuna Göre Pandemi Öncesi ve Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Sosyal Davranış ve Alt Boyutlarında İlişkin Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda çocukların sosyal davranışın alt boyutlarında oyun akranı ile görüşme durumunun fark yaratıp yaratmadığına yönelik yapılan değerlendirmede pandemi öncesinde herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Pandemi sürecinde ise arkadaşı ile görüşen çocukların olumlu sosyal davranış düzeyleri arkadaşı ile görüşmeyen çocuklara göre daha yüksek bulunurken arkadaşı ile görüşmeyenlerin depresif duygu düzeyleri arkadaşı ile görüşen göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan araştırmalarda Teke (2019), okul öncesinde arkadaş ilişkileriyle olumlu sosyal davranış arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Bir başka araştırmada Önder (2007), arkadaşlarıyla oyun oynayan çocukların olumlu sosyal davranışları da yüksek olduğu belirtilmiştir. Bir başka araştırmada Wentzel ve arkadaşları (2004), arkadaşı ile görüşmeyen çocuklar olumlu sosyal davranışları sergileme açısından arkadaşı ile görüşen çocuklara göre daha düşük olduğunu belirtmişlerdir. Yine bir başka araştırmada Gülay (2009), arkadaşı olmayan ve dışlanan çocukların depresif duyguların (kaygılı-korkulu olma vb.) arttığını belirtmiştir. Araştırmada ortaya çıkan sonuçta arkadaşı ile görüşme durumu pandemi öncesinde sosyal davranışı etkilemezken pandemi sürecinde olumlu sosyal davranışı ve depresif duyguları etkilediği görülmüştür. Okul öncesi dönemde oyunun ve akran ilişkilerinin etkisi düşünüldüğünde pandemi sürecinde sosyal çevresinden uzaklaşan çocukların sosyalleşme ihtiyacını karşılayamaması ve duygularını yeterince paylaşmadığı için olumlu sosyal davranış ve depresif düzeylerinde farklılıkların ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Çocukların Okul Öncesi Eğitim Süresine Göre Pandemi Öncesi ve Sürecinde Okul Öncesi Sosyal Davranış ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda çocukların sosyal davranışın alt boyutlarında pandemi öncesi ve sürecinde okul öncesi eğitim süresine göre farklılık gösterip göstermediğinin değerlendirilmesine yönelik yapılan analizde pandemi öncesinde eğitim süresi 1-2 yıl olan çocukların ilişkisel saldırganlık ve depresif duygu düzeyleri 2 yıl ve üzeri olan çocuklara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Pandemi sürecinde ise eğitim süresi 1-2 yıl olan çocukların fiziksel saldırganlık, ilişkisel saldırganlık, depresif duygu ve sosyal duygusal davranış düzeyleri, eğitim süresi 2 yıl ve üzeri olan çocuklardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Pandemi sürecinde eğitim süresi 2 yıl ve üzeri olan çocukların olumlu sosyal davranış düzeyleri 1-2 yıl olan çocuklara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Literatüre bakıldığında araştırma bulgularına paralel olarak Gomes (2014), yaptığı çalışmada okul öncesinde eğitim alma süresi arttıkça çocukların olumlu sosyal davranışlar sergilediği belirtilmiştir. Yine yapılan başka araştırmalarda okul öncesine devam etme süresi arttıkça sosyal davranış becerilerinin de arttığı belirtilmiştir (Erbay, 2007; Günindi ve Kandır, 2012; Kurt, 2007; Mavi-Derivoğlu, 2007; Tutkun, 2012). Araştırmada ortaya çıkan sonuçta pandemi öncesinde 1-2 yıl eğitim alan çocukların ilişkisel ve depresif puanları yüksek bulunurken pandemi sürecinde fiziksel saldırganlık, ilişkisel saldırganlık, depresif duygu ve sosyal duygusal davranış düzeyleri yüksek bulunurken sosyal davranış düzeyleri düşük bulunmuştur. Pandemi süreci, okul öncesi eğitim alma süresinde eğitim süresi kısa çocukların sosyal, duygusal davranış düzeylerini olumsuz etkilediği görülmüştür. Okul öncesi eğitimin sunduğu fırsatlar arasında çocukların davranışlarını düzenlemeye yönelik geliştirdikleri stratejiler önemli bir yer tutmaktadır. Araştırmada ortaya çıkan bu sonucun daha az eğitim alan çocukların yeterince sosyal, duygusal ve davranışsal strateji geliştiremediğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca bu sonuç okul öncesi eğitimin ne denli gerekli olduğunun da bir kanıtı olarak görülebilir.

Çocukların Okul Öncesi Sosyal Davranış ve Alt Boyut Düzeylerinin Pandemi Öncesi ve Sürecinde Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda okul öncesi sosyal davranışın alt boyutlarında pandemi öncesi ve sürecinde arasındaki farklılık gösterip göstermediğinin değerlendirilmesine yönelik yapılan analizde pandemi öncesinde olumlu sosyal davranış düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Fiziksel saldırganlık, ilişkisel saldırganlık, depresif duygu ve sosyal duygusal davranış düzeylerinin ise pandemi sürecinde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yapılan araştırmalarda bulgulara paralel sonuçlar ortaya çıkmıştır. Kurt Demirbaş ve Sevgili Koçak (2020), yaptıkları araştırmada süreçte çocukların olumsuz duygusal değişimler yaşadığını belirtmiştir. Gökçe ve arkadaşları (2021), yaptıkları çalışmada çocukların pandemi sürecinde sosyal duygusal anlamda yoğun olumsuzluklar yaşadıklarını belirtmiştir. Benzer şekilde Mazza ve arkadaşları (2020), pandemi sürecinde stres, kaygı, korku gibi olumsuz duyguların arttığını, Witt ve arkadaşları (2020), süreçte endişe, öfke, yalnızlık gibi depresif duyguların arttığını, Jiao ve arkadaşları (2020), Covid-19 sürecinde çocuklarda duygusal ve davranışsal krizlerin arttığını belirtmiştir. Araştırmada ortaya çıkan sonuçta sosyal davranış açısından pandemi sürecinde çocukları yıprattığı görülmektedir. Pandemi gibi zorlu bir süreçte böyle bir sonucun ortaya çıkması içten değildir. Çünkü çocukların rutin yaşantısından uzaklaşması, çevresinde yaşanan hastalık vb. nedenler korkularını, endişelerini, sosyal yaşamından uzaklaşması gibi faktörlerinden dolayı böyle bir sonucun ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Çocukların Cinsiyetlerine Göre Psikolojik Sağlık ve Alt Boyut Düzeylerinin Pandemi Öncesi ve Sürecinde Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda çocukların pandemi öncesi ve sürecinde psikolojik sağlık alt boyut düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin değerlendirilmesine yönelik yapılan analizde pandemi öncesinde kızların öz kontrol düzeyleri erkeklere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Pandemi sürecinde ise herhangi anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yapılan araştırmalarda Gün (2021), yaptığı araştırmada kız çocuklarının öz kontrol düzeylerinin erkeklerden yüksek

olduğunu belirtmiştir. Başka araştırmalarda kızların erkeklere göre daha yüksek psikolojik sağlamlığa sahip olduğunu belirtmişlerdir (Açıkgöz, 2016; Oktan ve ark., 2008; Onat, 2010; Turgut, 2015;). Psikolojik sağlamlığın cinsiyete göre farklılık göstermediğini belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Sagone ve De Caroli, 2014; Sagone ve Indiana, 2017; Terzi, 2008). Araştırmada ortaya çıkan sonuçta pandemi öncesinde kızların öz kontrol seviyesi yüksek bulunurken pandemi sürecinde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Bu sonuca bakarak öz kontrol seviyesinin süreçten etkilendiği görülmektedir. Öz kontrol, çocukların kuralları takip etmesi, düzene uyma, kendisini kontrol etmesini ve düşünceli davranma gibi kapsayan davranışlarını ifade etmektedir (Özbe, 2019). Pandemiye yaşanan sürecin zorluğu düşünüldüğünde çocukların kendi kontrollerini kaybetmesi gayet doğal olduğu düşünülmektedir. Ortaya çıkan bu sonucun süreçte kızların ruhsal ve psikolojik açıdan yıpranmasından dolayı öz kontrollerini de etkilediğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çocukların Arkadaşı İle Görüşme Durumuna Göre Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Düzeylerinin Pandemi Öncesi ve Sürecinde Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda çocukların pandemi öncesi ve sürecinde okul öncesi psikolojik sağlamlık alt boyut düzeylerinin arkadaşı ile görüşme durumuna göre farklılık gösterip göstermediğinin değerlendirilmesine yönelik yapılan analizde pandemi öncesinde arkadaşı ile görüşen çocukların iletişim kurma, öz kontrol, keşfetmekten hoşlanma ve psikolojik sağlamlık düzeyleri olmayanlara göre daha yüksektir. Pandemi sürecinde ise arkadaşı ile görüşen çocukların iletişim kurma, öz kontrol, atılganlık, duygusal istikrar, çocukların görev yönelimi, keşfetmekten hoşlanma ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arkadaşı ile görüşmeyen çocuklara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yapılan araştırmalarda bulgulara paralel sonuçlar ortaya çıkmıştır. Hall ve arkadaşları (2009), yaptıkları araştırmada oyun ve arkadaşın psikolojik sağlamlık üzerinde pozitif etkisinin olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan diğer araştırmalarda okul öncesi dönemde olumlu akran ilişkileri, akran desteği gibi faktörlerin psikolojik sağlamlığı olumlu etkilediği belirtilmiştir (Aldwin ve Igarashi, 2012; Betancourt ve ark., 2013; Pieloch ve ark., 2016; Ungar, 2012). Araştırmada

ortaya çıkan sonuçta pandemi öncesi ve sürecinde arkadaşı ile görüşen çocukların atılganlık, duygusal istikrar ve görev yöneliminde arkadaşı ile görüşmeyen çocuklara göre değişimler meydana geldiği saptanmıştır. Bu sonuca bakarak arkadaşı ile görüşmeyen çocukların süreçte atılganlık davranışları, duygusal istikrarı ve görev yöneliminde gerileme olduğu görülmektedir. Atılganlık, çocuğun kendi haklarını koruyabilmesi; duygusal istikrar, duygu düzenleme davranışlarını ve stresli durum sonrasında kendini toplamasına, görev yönelimi, yalnız iş yapabilme, bir işi başlatma ve başlattığı iş üzerindeki konsantrasyona yönelik davranışları kapsamaktadır (Özbey, 2019). Schaefer ve Drewes (2013), yaptığı çalışmada çocukların akranlarıyla oyun sayesinde duygularını düzenlediklerini ve gelişimsel ödevlerde önemli bir etkisinin olduğunu belirtmiştir. Koçyiğit ve arkadaşları (2015), oyunun oynamanın çocuklarda stresli durumları azalttığını belirtmiştir. Oyun oynamanın ve akranların çocukların psikolojik sağlık üzerindeki etkileri düşünüldüğünde süreci yalnız ve oyun arkadaşı olmadan geçirmek çocuklar için psikolojik sağlamlığında olumsuz etkileri de kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Araştırmada ortaya çıkan bu sonucun süreçte yaşanan duygusal istikrarsızlıklar, oyun arkadaşı olmadığından isteksiz davranışlar sergilemesine ve çevresinden yeterince doyum sağlayamadığından ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Çocukların Okul Öncesi Eğitim Süresine Göre Psikolojik Sağlık ve Alt Boyut Düzeylerinin Pandemi Öncesi ve Sürecinde Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda çocukların pandemi öncesi ve sürecinde psikolojik sağlamlığın eğitim alma süresine göre farklılık olup olmadığını değerlendirmek amacıyla yapılan analizde pandemi öncesinde okul öncesi eğitim süresi 1-2 yıl olan çocukların atılganlık düzeyleri 2 yıl ve üzeri olanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Pandemi sürecinde herhangi alt boyutta anlamlı bir sonuç bulunmamıştır. Yapılan araştırmalarda bulgulara paralel olarak Gün (2021), okula devam süresinin 1-2. yılında olan çocukların atılganlık düzeyleri daha fazla devam eden çocuklara göre yüksek olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde Astarlar (2019), okula devam süresi 2 yıldan fazla olduğunda psikolojik sağlamlığı azalttığı belirtilmiştir. Bulgularının

aksine Prince-Embury'e (2015), okula devam süresinin artması psikolojik sağlamlığı arttırdığını belirtmiştir. Azkeskin ve arkadaşları (2019) yaptıkları araştırmada okula devam etme süreleri uzun olan çocukların kısa olanlara göre kişilik düzenlemeleri ve kişisel algılarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Uslu (2019), araştırmasında okula devam süresi arttıkça psikolojik sağlamlığın da paralele olarak arttığını belirtmiştir. Başka araştırmalarda. Erata ve Özbey (2020), okula devam sürelerine daha fazla devam eden çocukların atılganlık düzeyinin daha fazla olduğunu ve yine başka araştırmalarda Cesur ve Demir (2020), yaptıkları araştırmada okula devam sürelerinin daha fazla olan çocukların duygusal istikrarlarının, kurallara uyma düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Araştırmada ortaya çıkan sonuçta pandemi öncesinde 1-2 yıl okula devam eden çocukların atılganlık seviyeleri daha yüksek iken pandemi sürecinde bunun değiştiği görülmektedir. Ülkemizde okul öncesi eğitim pandemi sürecinde uzaktan eğitim yoluyla devam ettirilmek zorunda kalmıştır. Eğitimin uzaktan yapılması çocukları olumsuz etkilemiştir (Pınar ve Dönel-Akgül, 2020). Araştırmada ortaya çıkan sonucun çocukların pandemi süresinde okuldan uzak kalması ve eğitimin online şekilde verilmesi eğitim kalitesini düşürmüş ve çocukların atılganlık becerilerini de olumsuz etkilemiş olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çocukların Yaşlarına Göre Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Düzeylerinin Pandemi Öncesi ve Sürecinde Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda çocukların pandemi öncesi ve sürecinde okul öncesi psikolojik sağlamlık alt boyut düzeylerinin okul öncesi eğitim süresine göre farklılık olup olmadığını değerlendirmek amacıyla yapılan analizde pandemi öncesinde 54-64 yaş grubunda olan çocukların keşfetmekten hoşlanma düzeylerinin diğer yaş grubundaki çocuklara göre daha yüksektir. Pandemi sürecinde 65-72 yaş grubunda olan çocukların atılganlık düzeylerinin 49-56 yaş grubundaki çocuklara göre daha yüksektir. 57-64 yaş grubunda olan çocukların görev yönelimi ve keşfetmekten hoşlanma düzeylerinin diğer yaş grubundaki çocuklara göre daha yüksektir. Yapılan araştırmalarda yaş artmasıyla paralel olarak psikolojik sağlamlığın da arttığını belirten çalışmalar vardır (Erata ve Özbey, 2020; Mayr ve Ulrich, 2009). Yaşın psikolojik

sağlamlık açısından etkiye sahip olmadığını belirten araştırmalar da mevcuttur (Chen ve ark., 2021; Howell ve ark., 2010; Zhang ve ark., 2020). Araştırmada ortaya çıkan sonuçta pandemi öncesinde büyük yaş çocuklarının keşfetmekten hoşlanma düzeyleri diğer yaş çocuklarına göre yüksek olduğu saptanmıştır. Pandemi sürecinde ise büyük yaş çocukların atılganlık düzeyleri yüksek bulunurken, ortanca yaş grubundaki çocukların görev yönelimi ve keşfetmekten hoşlanma düzeyleri daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çocukların gelişimsel dönemleri düşünöldüğünde 65-72 ay çocuklarının problem çözme, empati gelişim düzeylerinin gelişimiyle paralel olarak atılganlık düzeylerinin de gelişmiş olması muhtemel bir durumdur. 57-64 ay çocuklarının keşfetmeden hoşlanma durumu da aynı şekilde hem pandemi öncesinde hem de pandemi sürecinde diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olması yine bu dönem çocuklarının dünyayı keşfetme ve anlamlandırma duygularının gelişiminden kaynaklandığı düşünölebilir. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlardan 57-64 ay çocuklarının görev yönelimi diğer yaş gruplarına göre yüksek çıkması çarpıcı sonuçlardan biridir. Pandemi öncesi ve süreci karşılaştırıldığında süreçte büyük ve küçük yaş çocuklarının görev yönelim düzeylerinin azaldığı ortanca yaş grubunun ise artması diğer yaş grubu çocuklarına oranla bu anlamda süreci daha iyi geçirdiğinin bir göstergesidir.

Çocukların Okul Öncesi Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Düzeylerinin Pandemi Öncesi ve Sürecinde Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda çocukların okul öncesi psikolojik sağlamlık alt boyut düzeylerinin pandemi öncesi ve pandemi süreci arasında farklılık gösterip göstermediğinin değerlendirilmesine yönelik yapılan analizde pandemi öncesinde iletişim kurma, öz kontrol, atılganlık, duygusal istikrar, görev yönelimi, keşfetmekten hoşlanma ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin pandemi sürecine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yapılan araştırmalarda bulgulara paralel olarak yapılan araştırmalarda çocukların pandemi psikolojik sağlamlığının olumsuz etkilendiğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Jiao ve arkadaşları (2020), yaptıkları çalışmada çocukların pandemi sürecinde psikolojik ve davranışsal sorunlarının arttığını belirtmişlerdir. Evirgen Argın ve arkadaşları (2020), yaptıkları araştırmada pandemi

sürecinde çocukların psikolojik iyi oluşlarının olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir. Yine başka araştırmalarda okul öncesi çocukların süreç içinde konsantrasyon eksikliği, duygusal istikrarsızlık, isteksiz davranışlar gibi problemler yaşadıkları belirtilmiştir (Akoğlu-Karaaslan, 2020; Imran ve ark., 2020). Araştırmada ortaya çıkan sonuçta pandemi sürecinde psikolojik sağlamlığın tüm alt boyutlarında ve psikolojik sağlamlık düzeylerinde çocukların olumsuz etkilendiği görülmektedir. Çocuklar bu süreçte psikolojik açıdan zorlanmış ve süreci iyi bir şekilde atlatamamıştır. Okul öncesi dönem çocuklarının gelişimsel özellikleri ve ihtiyaçları düşünüldüğünde pandemi gibi travmatik bir süreçte çocukların evde kalması, ebeveynlerin olumsuz tepkilerinin, çevresinde yaşanan hastalıkların, duygu ve düşüncelerinin ihmal edilmesi gibi durumların böyle bir sonucu ortaya çıkardığı düşünülmektedir.

Çocukların Okul Öncesi Psikolojik Sağlamlık ile Sosyal Davranış Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda çocukların sosyal davranış ile psikolojik sağlamlık arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için pearson testinde kayda değer bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Pandemi sürecinde ise çocukların sosyal davranış ile psikolojik sağlamlık arasında negatif yönlü düşük kuvvette anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Pandemi öncesinde çocukların sosyal davranış düzeyleri psikolojik sağlamlığı etkilemezken pandemi sürecinde ise çocukların sosyal davranış düzeyleri arttıkça çocukların psikolojik sağlamlık düzeyi azaldığı görülmektedir. Yapılan araştırmalarda Akdoğan ve Yalçın (2018), psikolojik sağlamlık ve saldırganlık arasında negatif yönlü ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Başka bir araştırmada ise Topçu (2017) bireylerin duygusal davranışları azaldığını belirtmiştir. Araştırmada ortaya çıkan sonuçta pandemi öncesinde çocukların yaşadıkları olumsuz duygu ve davranışları fiziksel aktivite, oyun, arkadaş ilişkileri sayesinde psikolojik sağlamlıklarını etkilememesi sayesinde korudukları fakat pandemi sürecinde bu desteklerin azalması nedeniyle yaşadıkları olumsuz duygular karşısında psikolojik sağlamlıklarını koruyamadıklarından dolayı ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Pandemi Öncesi ve Pandemi Sürecinde Cinsiyet, Çocuğun Yaşı, İletişim Kurma, Öz Kontrol, Atılganlık, Duygusal İstikrar, Görev Yönetimi, Keşfetmekten Hoşlanmaya Göre Sosyal Davranışlarını Yordamak İçin Yapılan Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi İlişkin Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda pandemi öncesi ve pandemi sürecinde cinsiyet, çocuğun yaşı, iletişim kurma, öz kontrol, atılganlık, duygusal istikrar, görev yönetimi, keşfetmekten hoşlanmaya göre sosyal davranışlarını yordamak için yapılan çoklu doğrusal regresyon analizinde pandemi öncesinde keşfetmekten hoşlanma, duygusal istikrar, eğitim alma süresi, öz kontrol sosyal davranışın varyansını %43,7 açıklarken pandemi sürecinde ise %64.5'ini açıklamaktadır. Literatüre bakıldığında araştırmadan farklı olarak yaşı ve cinsiyetin sosyal davranışı açıkladığı belirtilmektedir (Eke, 2018). Araştırmada ortaya çıkan sonuçta pandemi sürecinde keşfetmekten hoşlanma, duygusal istikrar, eğitim alma süresi, kendini kontrol edebilme sosyal davranışlar üzerinde daha etkili olduğu ve bu özelliklerin de önemini ortaya koyduğunu göstermektedir. Ayrıca önem sıralarına bakıldığında pandemi öncesine göre pandemi sürecinde eğitim alma süresinin duygusal istikrardan yordama açısından öne geçtiği görülmektedir. Bu sonucun ise eğitim sayesinde sosyalleşmenin artması ve çocukların sosyal davranışları öğrenmesini sağlamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.2. Nitel bulguların tartışılması

Nitel bulgularda ebeveynlerin pandemi ilan edildiğinde ebeveynlerin yaşantıları, pandemi sürecinde yaşanan olumsuz yaşantılar, ebeveynlerin süreçte çocuklara yansıtılan olumsuzluklar, ebeveynlerin olumsuz duygu düşünceleri yönetme biçimleri, çocukların süreç ilan edildiğinde yaşantıları, çocukların süreçte yaşadığı değişimler, ebeveynlerin süreçte çocuklarını destekleme yöntemleri, çocukların pandemi sürecinde ekran kullanımı, ebeveynlerin çocukların sosyal duygusal ve psikolojik değişiminin değerlendirilmesine yönelik bulguların tartışılması şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Pandemi İlan Edildiğinde Ebeveynlerin Yaşantılarına Yönelik Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda ebeveynlerin pandemi ilan edildiğinde ebeveynlerin yaşantıları sosyal davranış puanları düşük ve yüksek çocukların ebeveynlerin “korku/kaygı” alt temasının yoğunluklu vurgulanması, ardından “panik/endişe” kodunun gelmesi ve diğer kodlara daha az vurgu yapılması ebeveynlerin süreci olumsuz algıladığı şeklinde yorumlanabilir. Farklı olarak sosyal davranış puanları düşük grupta yer alan bir ebeveynin mutluluk ve yüksek gruptaki bir ebeveynin üzgün olduklarını belirtmiştir. Araştırmada en çok vurgulanan duygu ve düşünce kodlarının ortak olması her iki grup ebeveynlerinin sürece başlarken yaklaşımları arasında farklılık olmadığını göstergesidir. Pandemi ilan edildiğinde tüm ülkede tedbirlerin alınması, insan sağlığını tehdit eden durumların yaşanması, insanların ekonomik yaşadıkları zorluklar, dışarı çıkma yasağı kuralının getirilmesi gibi nedenlerden dolayı ebeveynlerin bu duygu ve düşüncelerin yoğunlukla yaşamasının doğal bir süreç olduğu düşünülmektedir. Pandemi süreci ile ilgili yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar bulunduğu görülmektedir. Salgın sürecinde vaka ve can kaybı sayılarının artması insanlarda korkunun artmasına neden olmaktadır (Pakpour ve Griffiths, 2020). Yüksek Usta ve Gökcan (2020), yaptıkları çalışmada annelerin süreçten korktuğunu belirtmişlerdir. Arslan Dikme ve Gültekin (2021), yaptıkları çalışmada ebeveynlerin korku, kaygı ve endişe duygularının yoğunlukta yaşadıkları belirtilmiştir. Öztürk ve arkadaşları (2020), yaptıkları araştırmada ebeveynlerin süreç içerisinde kaygı düzeylerinin yükseldiğini belirtmişlerdir.

Pandemi Sürecinde Yaşanan Olumsuz Yaşantılar Yönelik Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda, pandemi sürecinde yaşanan olumsuz yaşantılar ilişkin sosyal davranış puanları düşük ve yüksek çocukların ebeveynlerinin “hastalanma korkusu” alt temasının yoğunluklu vurgulanması ebeveynlerin süreçte ortak olumsuz duygu ve düşünceler yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir. Öte yandan sosyal davranış ve psikolojik sağlamlıkları düşük olan çocukların ebeveyni ile yüksek

çocukların ebeveynleri arasındaki farklılıklara bakıldığında olumsuz duygu ve düşünce yaşamadım kodunu belirten sayısı üst grupta daha fazla olduğu görülmektedir. Farklı olarak üst gruptaki bir ebeveynin “öfke” koduna vurgu yaptığı görülmektedir. Araştırmada süreçte yaşanan olumsuz duygu düşüncelerde en çok vurgulanan kodların ortak olması süreç içinde her iki grup ebeveynlerinin benzer olumsuzluklar yaşadıklarını göstermektedir. Covid 19 pandemisinin dünyada ve Türkiye’de çok hızlı şekilde yayılması insanların ölüm sayısının artması, hastalığın getirdiği olumsuz etkiler nedeniyle hastalanma korkusu yaşamaları doğal bir sonuç olarak düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Özyürek ve Çetinkaya (2021), ebeveynlerin bu süreçte ve aileleri ve kendileri için sağlık açısından endişe duyduklarını belirtmiştir. Başka bir araştırmada Biçer ve arkadaşları (2020), süreçte bireylerin hastalığa yakalanma ve başkalarına bulaştırma korkusu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Benzer şekilde Rajkumar ve arkadaşları (2020), yaptıkları çalışmada salgın sürecinde insanlarda hastalanma ve ölüm korkusunun arttığı ve strese neden olduğunu belirtmiştir.

Ebeveynlerin Süreçte Çocuklara Yansıtılan Olumsuzluklara Yönelik Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda ebeveynlerin süreçte çocuklara yansıtılan olumsuzluklara ilişkin sosyal davranış puanları düşük çocukların ebeveynlerinin “olumsuz ruhsal durumlar” alt temasının yoğunlukta olduğu görülmektedir. Sosyal davranış puanları yüksek çocukların ebeveynlerinin ise “hayır yansıtmadım” alt temasının yoğunlukta olduğu görülmektedir. İki grup karşılaştırıldığında alt gruptaki ebeveynlerin çocuklarına yaşadıkları olumsuz duyguları çok yansıtması üst gruptaki ebeveynlerin ise yansıtması ebeveynlerin birbirinden tam ters hareket ettiğinin göstergesidir. Çocukların psikolojik sağlamlığı ve sosyal davranışını etkileyen faktörler arasında ebeveynlerin yansıttığı olumsuz duygu ve düşüncelerin önemi büyüktür. Araştırmada çocuklarda ortaya çıkan psikolojik sağlamlık ve sosyal davranışın yüksek veya düşük olmasının temel sebeplerinden biri olarak ebeveynlerin olumsuz duygu düşüncelerin yansıtması olarak görülebilir. Ortaya çıkan bu sonucun

sürece adapte olmakta zorlanan, duygusal anlamda kendini yönetemeyen ve düşüncelerini çocuklarına yansıtan ebeveynlerin çocuklarının da psikolojik sağlamlığı ve sosyal duygusal davranışlarına olumsuz etki ettiği şeklinde yorumlanabilir. Literatüre bakıldığında araştırmada ortaya çıkan sonuçları desteklemektedir. Yapılan araştırmalarda ebeveynlerin çocuklarına yansıttığı olumsuz ruhsal durumların çocukların psikolojik sağlamlıklarının üzerinde olumsuz etkisi olduğu belirtilmiştir (Coleman ve Hagell, 2007; Howell, 2011). Lee ve arkadaşları (2017), yaptıkları araştırmada çocukların gösterdikleri davranışlar ebeveynlerin ruh sağlığı ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Başka bir araştırmada çocukların ebeveynlerinin gösterdikleri mutsuzluk, depresyon, tepkisel davranışlar gibi olumsuz duygu düşünce ve davranışlar çocukların ruh sağlığını olumsuz etkilemekte ve problemlili davranışın arttığını belirtmişti (Atabey, 2017).

Ebeveynlerin Olumsuz Duygu Düşünceleri Yönetme Biçimlerine Yönelik Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda ebeveynlerin olumsuz duygu düşünceleri yönetme biçimlerine ilişkin sosyal davranış puanları düşük çocukların ebeveynlerinin en çok “bir şey yapmadım” kodunu vurguladığı ve sonrasında en “tedbir almaya çalışma” kodunun geldiği görülmektedir. Sosyal davranış puanları yüksek çocukların ebeveynlerinin ise “konuşarak çözmeye çalışma” alt kodunu en çok vurguladıkları sonrasında ise “tedbir almaya çalışma” ve “sabırlı davranma” kodunun geldiği görülmektedir. İki grup ebeveynleri karşılaştırıldığında alt grup ebeveynlerin olumsuz duygu ve düşüncelerini yönetmek için bir şey yapmaması çocuklarına yansıttığı durumlara engel olmama davranışıyla birleştiğinde çocukların psikolojik sağlamlığı ve sosyal duygusal davranışlarına da olumsuz yansıdığı görülmektedir. Üst grup açısından bakıldığında ise yaşanan olumsuz durumları yansıtmamaya çalışmanın yanında problemlerini konuşarak çözmeye çalışmaları çocuklarını süreçte korumaya çalıştıklarını göstermektedir. Ortaya çıkan bu sonuçta yaşanan olumsuz duygu ve düşüncelerin çözümü için çabalamanın yanında çocukların etkilenmesini düşünerek hareket etmek onların sosyal, duygusal ve psikolojik açıdan iyi oluşlarına direkt olarak

etki ettiği yorumu yapılabilir. Literatüre bakıldığında ebeveynler çocukların sosyal duygusal gelişimde önemli bir yere sahip oldukları yadsınamaz bir gerçektir. Ebeveynlerin duygu ve düşünce yönetimi çocukların onları rol model olarak davranış biçimi geliştirmesini sağlamaktadır (Myers ve Pianta, 2008). Çocukların sosyal duygusal ve psikolojik gelişiminde ebeveynlerin yaşanan olumsuzlukları yapıcı şekilde yönetmeleri çocukların okul öncesi dönemde davranış problemleri sergilemesini azalttığı belirtilmektedir (McCoy ve ark., 2013). Ayrıca ebeveynlerin olumsuz davranışlarını yıkıcı şekilde yönetmelerine maruz kalan çocukların daha çok problemleri davranış gösterdikleri belirtilmiştir (Kızıldağ ve Şendil, 2006; Koss ve ark., 2011).

Çocukların Süreç İlan Edildiğinde Yaşantılarına İlişkin Ebeveyn Görüşlerine Yönelik Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda çocukların süreç ilan edildiğinde yaşantılarına ilişkin ebeveyn görüşlerine yönelik sosyal davranış puanları düşük ve yüksek çocukların “bilincinde olmama” kodunun vurgulanması ve ardından “merak” kodunun gelmesi sürece başlarken her iki gruptaki çocukların çoğunlukla ortak duygu ve düşüncelere sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. İki grup arasındaki farklılıklar incelendiğinde alt grupta olan çocukların sıkılma duygusunu yaşadıkları görülmektedir. Okul öncesi çocukların bilişsel ve sosyal duygusal gelişimi düşünüldüğünde etrafında olan olaylara karşı meraklı olması ve yaşının getirisi olarak olayları algılayamaması doğal tepkiler olduğu düşünülmektedir. Pandemi sürecine başlangıçta çocukların farklı olmadığı ve çocukların sosyal davranış ve psikolojik sağlamlık açısından etkinin sürecin ilerleyen dönemlerinde ortaya çıktığı şeklinde yorumlanabilir. Literatüre bakıldığında gelişimsel dönem itibarıyla çocuklar çevresindeki olayları anlamakta zorlanabilirler (Yörükoğlu, 2002). Çocukların bu dönemde etrafında olup bitene merak duyar ve keşfedip anlamlandırma isteği vardır (Karoğlu ve Ünüvar, 2017). Pandemi sürecine ilişkin yapılan araştırmalarda çocukların başlangıçta benzer düşündükleri ve zaman geçtikçe yaşantıya bağlı olarak farklılaştığı belirtilmiştir (Döğer ve Kılınç, 2021; Yeasmin ve ark., 2020).

Çocukların Süreçte Yaşadığı Değişimlere İlişkin Ebeveyn Görüşlerine Yönelik Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda çocukların olumsuz değişimlerine ilişkin ebeveyn görüşlerine yönelik sosyal davranış puanları düşük çocukların “ağlama” ve “vurma” alt temasının vurgulandığı görülmektedir. Yüksek grupta olan çocukların ise “olumsuz değişim olmadı” kodunun en çok vurgulandığı sonrasında ise “üzülme” kodunun geldiği görülmektedir. Farklı olarak alt grupta yer alan çocukların “içine kapanma” kodu, üst grupta ise “kurallara uyma” kodları belirtilmiştir. Araştırmada ortaya çıkan sonuçta iki grup arasında büyük farklılıklar olduğu görülmektedir. Sosyal davranış ve psikolojik sağlamlığı düşük çocukların davranış problemlerinin arttığı ve sürece adapte olamadıkları, üst grubun ise süreci diğer çocuklara göre daha iyi geçirdiği söylenebilir. Literatüre bakıldığında çocukların bu süreçte çevresinde olumsuzlukların artmasıyla ve ebeveyn-çocuk ilişkisine paralel olarak çocuklarda davranış problemlerinin arttığı belirtilmektedir. Yapılan araştırmalarda Başaran ve Aksoy (2020), çocukların pandemi sürecinde ağlama davranışlarının arttığını belirtmiştir. Jiao ve arkadaşları (2020), salgın sürecinde çocuklarda öfke, vurma ve ağlama davranışlarının arttığını belirtmişlerdir. Schmidt ve arkadaşları (2021), pandemi sürecinde okul öncesi çocuklarının vurma, ağlama, anksiyete gibi davranış problemlerinin arttığını belirtmişlerdir.

Ebeveynlerin Süreçte Çocuklarını Destekleme Yöntemlerine Yönelik Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda ebeveynlerin süreçte çocuklarını destekleme yöntemlerine yönelik ebeveynlerin desteklerine ilişkin sosyal davranış puanları düşük çocukların ebeveynlerinin “kitap okuma”, “sohbet etme” ve “bir şey yapmadım” kodlarının vurgulandığı görülmektedir. Sosyal davranış puanları yüksek çocukların ebeveynlerinin ise “arkadaş olma” kodu en çok sonrasında “sohbet etme” ve “eğlenme” kodlarının geldiği görülmektedir. Literatüre bakıldığında çocukların sosyal davranışlarının gelişiminde ve olumsuz davranışların giderilmesinde ebeveynlerin

büyük bir etkisi olduğu belirtilmektedir (Atan, 2016). İki grup karşılaştırıldığında puanları yüksek çocukların ebeveynlerinin daha fazla ilgi gösterdiği birlikte olumsuz duygu ve düşünceleri daha iyi yönettikleri süreçte çocuğuyla arkadaş olma ve eğlenmenin iletişimlerini güçlendirdiği, olumsuz duygu düşüncelerin giderilmesinde önemli rol oynadığı yorumu yapılabilir. Ayrıca ebeveyn-çocuk ilişkisinde arkadaş olmak, karşılıklı sohbet sayesinde aradaki bağlanmayı arttırarak duygusal, davranışsal yönden çocuğun kendini daha iyi hissetmesini sağladığı yorumu da yapılabilir. Çünkü ebeveynle bağlanma arttıkça, çocukların sosyal ve duygusal gelişimleri üzerindeki olumlu etkilere sahiptir (Uluç ve Öktem, 2009; Türköz, 2007). Yapılan araştırmalarda ebeveynler çocuklarıyla arkadaş olduğunda, sıcak samimi iletişim kurma ortamı oluşturulduğunda çocukların problemleri azaldığı paralel olarak da sosyal davranışlarının geliştiği belirtilmiştir (Özbe, 2010). Bir başka araştırmada Park ve Cheah (2005), ebeveynler çocuklarının olumsuz duygularını ve davranışlarını kontrol etmek yerine arkadaş olmayı denediklerinde pozitif etki yaptığını belirtmişlerdir.

Çocukların Pandemi Sürecinde Ekran Kullanımına İlişkin Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda ebeveynlerin pandemi sürecinde çocuklarının ekran kullanımına yönelik görüşlerine ilişkin sosyal davranış puanları düşük çocukların ebeveynlerinin “çok arttı”, “ekrana mecbur kaldı”, “kontrol edemedik” ve “bağımlılık olduğunu düşünme” kodlarının en çok vurgulandığı görülmektedir. Sosyal davranış puanları yüksek çocukların ebeveynlerinin ise “ekrandan uzak tutmaya çalışma” kodunun en çok sonrasında ise “ekrana mecbur kaldı” kodunun geldiği görülmektedir. İki grup arasındaki farklılık incelendiğinde puanları düşük çocukların süreç içerisinde ekran kullanımının çok arttığı ve ebeveynlerinin ise buna önlem alamadığı görülmekteyken puanları yüksek çocukların ise ebeveynlerin ekrandan uzak tutma çabasının var olduğu görülmektedir. Okul öncesi dönemde çocuklar hareket etmeye ve enerjilerini atmaya ihtiyaç duymaktadırlar. Ekran uzun süre bağımlı kalan çocukların gün içerisinde çok fazla enerji harcayamamasından dolayı problemleri artması ve sonucunda psikolojik sağlamlık ve sosyal davranış puanlarının

düşük olmasına neden olduğu yorumu yapılabilir. Yapılan araştırmalarda Mart ve Kesicioğlu (2020), pandemi sürecinde çocukların ekran başında geçirdikleri sürenin çok arttığını belirtmiştir. Başka bir araştırmada ise Witt ve arkadaşları (2020), eğitimin online olarak yapılması ve sosyal izolasyon nedeniyle çocuklarda ekran kullanımının arttığını belirtmişlerdir. Literatüre bakıldığında okul öncesindeki çocukların dijital ekran kullanımı uzun süre ekran kullanımı problemleri davranışları arttırdığı belirtilmiştir (Karakuş ve ark., 2014). Çocukların ekran kullanımında yaş küçüldükçe ve süre arttıkça davranış problemlerinin artmaktadır (Palmer, 2015). Ayrıca ekran olan bağımlılık arttıkça çocuklar kullandıkları aracı ellerinden bırakmak istemedikleri, bunun sonucunda psikolojik ve davranışsal olarak olumsuz etkilendikleri belirtilmiştir (Sevi ve ark., 2014).

Ebeveynlerin Çocuklarının Sosyal Duygusal Ve Psikolojik Değişiminin Değerlendirilmesine Yönelik Görüşlerine Yönelik Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırma sonucunda ebeveynlerinin çocukların sosyal duygusal değerlendirmesine yönelik ebeveynlerin görüşlerine ilişkin sosyal davranış puanları düşük çocukların ebeveynlerinin çoğunlukla “yıprandı” kodunu vurguladığı görülmektedir. Bunun yanında “bir problem olduğunu düşünmüyorum” kodunun vurgulandığı görülmektedir. Sosyal davranış puanları yüksek çocukların ebeveynlerinin tamamı “bir problem olduğunu düşünmüyorum” kodunu vurguladığı görülmektedir. İki grup karşılaştırıldığında ebeveynlerin çoğunlukla durumun çocuklarıyla ilgili durumun farkında olduğu yorumu yapılabilir. Ebeveynlerin durumun farkında olması ve pandemi sürecinde çocuklarını gözlemledikleri fakat üst gruptaki ebeveynlerin durumla ilgili destek sağlarken alt gruptaki ebeveynlerin çok fazla durumu umursamaması ya da kabullenmesi çocukların aldıkları puanlarda da ortaya çıkardığını düşündürmektedir. Yapılan araştırmalara bakıldığında çocukların bu süreçte sosyal, duygusal ve psikolojik olarak yıprandığı belirtilmektedir (Di Giorgio ve ark., 2020). Bir başka araştırmada Türksoy ve Karabulut (2020), pandemi sürecinde çocuklar psikolojik ve sosyal duygusal açıdan yıprandığı belirtilmiştir.

Benzer şekilde Arslan ve arkadaşları (2021), çocukların olumsuz davranışlarının arttığını ve psikososyal açıdan yıprandıkları belirtilmiştir.

4.3. Genel Değerlendirme

Bu araştırmanın nicel boyutunda pandemi öncesi ve pandemi sürecinde çocukların sosyal davranış ve psikolojik açıdan olumsuz değişim meydana geldiği saptanmıştır. Araştırmada çocukların cinsiyetlerine göre pandemi sürecinde fiziksel saldırganlıklarında erkeklerin kızlardan daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Araştırmada dikkat çeken sonuçlar arasında çocukların sosyal davranış açısından yaş değişkenine göre pandemi sürecinde değişimler meydana geldiği büyük çocukların pandemi öncesinde daha yüksek puanlar alırken pandemi sürecinde puanlarının düştüğü saptanmıştır. Araştırmada ortaya çıkan önemli sonuçlardan süreçte arkadaşı ile görüşme durumunun pandemi sürecinde sosyal davranış açısından arkadaşı olmayan çocukların olumlu sosyal davranışları ve depresif duyguların arttığı belirlenmiştir. Araştırmadaki çarpıcı sonuçlardan biri de okul öncesi eğitim alma süresinde pandemi öncesinde eğitim süresinin daha kısa olanların sosyal davranış açısından daha uzun eğitim alan çocuklara göre ilişkisel saldırganlık ve depresif duygular puanları yüksek bulunurken; pandemi sürecinde sosyal davranış açısından tüm alt boyutlarda daha yüksek puan aldıkları ve süreçten olumsuz etkilendikleri görülmüştür.

Sosyal davranış açısından açıdan en önemli sonuçlar arasında pandemi öncesi ve pandemi sürecinin karşılaştırılmasıyla ilgili ortaya çıkmıştır. Pandemi öncesi ve pandemi süreci karşılaştırıldığında çocukların tüm alt boyutlarda anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında çocukların pandemi öncesine göre pandemi sürecinden sosyal davranış açısından yıprandığı görülmüştür. Paralel olarak nitel bulgularda alt grup ebeveynlerin de çocuklarının süreçte sosyal duygusal olarak yıprandıklarını, sürece adapte olamadıklarını belirtmeleri her iki sonucun birbiriyle tutarlı olduğu ve süreçte çocukların sosyal davranış anlamında yıprandıkları görülmüştür.

Bu araştırmada çocukların psikolojik sağlımlıkları hakkında ortaya çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Araştırmada çocukların psikolojik sağlımlığı açısından cinsiyetlerine göre pandemi öncesinde öz kontrolleri kızların erkeklere göre yüksek iken pandemi sürecinde anlamlı ilişki bulunmamıştır. Araştırmada dikkat çeken sonuçlardan biri çocukların oyun akranı ile grşmedurumuna göre pandemi öncesinde oyun arkadaşları olan çocukların keşfetme, iletişim kurma ve psikolojik sağlımlık puanları yüksek bulunurken pandemi sürecinde ise tüm alt boyutlarda arkadaşı ile görüşen çocukların arkadaşı ile grşmeyenlere göre puanları daha yüksek bulunmuştur. Araştırmada bir diğer önemli sonuç ise eğitim alma sürelerine göre pandemi öncesinde pandemi öncesinde daha az süre eğitim alan çocukların atılganlık düzeyleri daha yüksek bulunurken pandemi sürecinde anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır. Yapılan araştırmada çocukların yaşlarına göre pandemi öncesi ve sürecinde 57-64 ay çocukların keşfetmekten hoşlanma duyguları daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yaşları daha yüksek olan çocukların pandemi sürecinde atılganlık düzeyleri kk yaş çocuklarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada ortaya çıkan en önemli sonuçlardan biri psikolojik sağlımlık açısından pandemi öncesine göre pandemi sürecinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Çocukların psikolojik sağlımlık düzeyleri pandemi öncesinde daha yüksek iken pandemi sürecinde düşmüştür. Buna paralel olarak nitel bulgularda alt grup ebeveynlerin süreçte çocukların ruhsal sorunların, ağlama, vurma gibi davranışlarının arttığını belirtmiştir. Ortaya çıkan sonuçta pandemi sürecinde çocukların psikolojik sağlımlık ve sosyal duygusal iyi oluşlarının olumsuz etkilendiği görülmüştür.

Araştırmada pandemi öncesi ve sürecinde çocukların etkilenmelerini derinlemesine inceleyerek süreçte neler yaptığına yönelik ebeveynlerle görüşmeler yapılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlarda alt ve st grup ebeveynlerinin pandemi ilan edildiğinde “korku/kaygı” ve “endişe/panik” duygu ve düşünceleri yaşadıkları görülmüştür. Ebeveynlerin süreçte yaşadığı olumsuz duygu ve düşüncelerine bakıldığında çoğunlukla “hastalanma korkusu” yaşadıkları görülmüştür. Ebeveynlerin çocuklarına yaşadıkları olumsuz duygu ve düşünceleri yansıtmaları açısından alt gruptaki ebeveynlerin “ruhsal durumlar” yansıtıkları st gruptaki ebeveynlerin ise

“olumsuzluk yansıtmadım” belirttikleri görülmüştür. Araştırmada ebeveynlerin süreçte yaşadıkları olumsuz duygu ve düşünceleri yönetmek için yaptıklarında alt grup ebeveynlerin çoğunlukla “bir şey yapmadım” belirttikleri üst grup ebeveynlerinin ise “konuşarak çözmeye çalışma” dile getirmiştir. Araştırmada çocukların pandemi ilan edildiğinde duygu ve düşüncelerinde alt ve üst grup ebeveynlerinin “bilincinde olmama” ve “merak” belirttikleri görülmüştür. Sürece ilişkin yaşanan olumsuz değişimlerde alt grup ebeveynlerinin “ağlama” ve “vurma” değişimlerini belirtirken üst grup ebeveynlerinin “olumsuz değişim olmadı” dile getirmiştir. Çocukların yaşadıkları olumsuz duygu düşünceleri destekleme açısından alt grup ebeveynlerin “kitap okuma”, “bir şey yapmadım” ve belirtirken üst grup ebeveynlerinin “arkadaş olma” belirttikleri görülmüştür. Çocukların pandemi sürecinde ekran kullanımıyla ilgili alt grup çocukların “ekrana bağımlı olma”, “çok arttı” ve “kontrol edemedik” dedikleri üst grup ebeveynlerinin ise “ekrandan uzak tutmaya çalışma” dile getirmiştir. Ebeveynlerin çocukların sosyal duygusal değişimlerine yönelik değerlendirmelerinde alt grup ebeveynlerinin “yıprandı” üst grup ebeveynlerinin ise “değişim olmadı” dedikleri görülmüştür.

Tüm sonuçlara bakıldığında çocukların pandemi öncesine göre pandemi sürecinde sosyal davranış ve psikolojik sağlık açısından olumsuz etkilendiği görülmektedir. Pandemi gibi zorlu süreçte çocukların ev yaşantıları, sosyal ortamlarından uzak kalmaları, evden dışarı çıkamamaları, fiziksel aktivite eksiklikleri, ekran kullanımının fazlalaşması, yaşadıkları korku, kaygı, hastalık süreci, ebeveyn ilişkileri ve ebeveynlerin yansıttıkları olumsuz duygu düşüncelerin yanında yeterince destek olmamaları ortaya çıkan sonuçta etkili olduğu düşünülmektedir.

Ebeveynlerle süreçle ilgili yapılan görüşmelerde çocukların desteklenmemesi, duygu ve düşüncelerinin önemsenmemesi ya da göz ardı edilmesi olumsuzluklar üzerinde etkili olmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarıyla arkadaş olması ve duygu düşüncelerini ifade edebilecekleri şekilde ortam yaratmaları, oyun oynamaları sosyal duygusal ve psikolojik açıdan pozitif etki yaptığı görülmektedir. Çocukların sürece ortak başladığı fakat sonrasındaki yaşantıların etkilediği görülmektedir. Süreç içerisinde çocukların ekran kullanımının artması ve önlem alınamaması çocukları

olumsuz etkilemektedir. Ayrıca araştırma sosyal davranış ve psikolojik açıdan okul öncesi eğitimin önemi ve okul öncesi dönemde arkadaşın ne denli önemli olduğunu ortaya koymuştur.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Pandemi sürecinde çocukların sosyal davranış ve psikolojik sağlıklarına yansımalarının öğretmen ve ebeveyn gözüyle değerlendirilmesini inceleyen bu çalışma sonucunda;

- Çocukların cinsiyetlerine göre pandemi öncesi ve sürecinde sosyal davranış açısından anlamlı farklılık saptanmıştır.
- Çocukların yaşlarına göre pandemi öncesi ve sosyal davranış açısından anlamlı farklılık saptanmıştır.
- Çocukların arkadaşı ile görüşme durumuna göre pandemi öncesi ve sürecinde sosyal davranış açısından anlamlı farklılık saptanmıştır.
- Çocukların okul öncesinde eğitim alma sürelerine göre pandemi öncesi ve sürecinde sosyal davranış açısından farklılık saptanmıştır.
- Çocukların pandemi öncesi ve sürecinde sosyal davranış açısından anlamlı farklılık saptanmıştır. Pandemi sürecinin sosyal davranış açısından olumsuz etkilediği görülmüştür.
- Çocukların cinsiyetlerine göre pandemi öncesi ve sürecinde psikolojik sağlıkları açısından anlamlı farklılık saptanmıştır.
- Çocukların yaşlarına göre öncesi ve sürecinde psikolojik sağlıkları açısından farklılık saptanmıştır.
- Çocukların arkadaşı ile görüşme durumuna göre ve sürecinde psikolojik sağlıkları açısından anlamlı farklılık saptanmıştır.
- Çocukların okul öncesinde eğitim alma sürelerine göre pandemi öncesi ve sürecinde psikolojik sağlıkları açısından anlamlı farklılık saptanmıştır. Pandemi sürecinin çocukları yıpratmış olduğu görülmüştür.
- Çocukların pandemi öncesi ve sürecinde psikolojik sağlıkları açısından anlamlı farklılık saptanmıştır.
- Ebeveynlerin süreçte yansıttıkları olumsuz duygu ve düşüncelerin çocukların sosyal davranış ve psikolojik sağlıkları üzerinde olumsuz etkileri olduğu görülmüştür.

- Süreçte ekran kullanımının artması ve bağımlılık yapması çocukların sosyal davranış ve psikolojik sağlımlıkları üzerinde olumsuz etkileri olduğu görülmüştür
- Çocukların sürece başlarken farklılıkları olmadığı fakat süreç ilerledikçe sosyal davranış ve psikolojik sağlımlıkları değişimlere uğradığı görülmüştür.

Araştırma sonucunda çocuk gelişimcilere ve araştırmacılara şu öneriler verilebilir.

Çocuk gelişimcilere yönelik öneriler,

- Çocukların bu süreçte olumsuz duygu ve düşüncelerini yönetebilecek ortamlar ve etkinlikler düzenlenebilir.
- Aile bilgilendirme çalışmaları yapılarak çocukların ekran kullanımını azaltmaya ve farklı etkinliklerle zaman geçirmelerine yönlendirmeleri sağlanabilir.
- Çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını göz ardı etmemeleri için ailelere danışmanlık hizmeti verilebilir.
- Okul öncesi öğretmenlerine yönelik çocukların yaşayabilecekleri güçlüklerle ilgili sunumlar yapılabilir.
- Çocukların sosyal davranış ve psikolojik sağlımlıklarını destekleyecek etkinliklere yönelik okul öncesi eğitim kurumlarıyla, hastanelerle, özel eğitim kurumlarıyla ortak çalışmalar yapılabilir.
- Çocuklarla birlikte drama, tiyatro vb. gibi karşılıklı etkileşimi artırıcı etkinlikler sayesinde çocuk-ebeveyn ilişkisi artırılabilir.

Araştırmacılara yönelik öneriler,

- Konuyla ilgili boylamsal çalışmalar yapılarak uzun dönemli etkileri incelenebilir.
- Araştırma yapılan çalışma grubunun sayısı artırılarak yeni çalışmalar yapılabilir.
- Araştırma dikkate alınarak gelecek dönemlerde uygulanacak müdahale programlarına kaynak olarak alınabilir.
- Pandemi döneminin çocuklar üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik kardeş sayısı, ebeveynlerin stres düzeyleri vb. değişkenler incelenerek pandeminin etkileri daha fazla anlaşılabilir.

- Çocukların bilişsel, öğrenme, motor becerileri üzerine çalışmalar yapılarak bu sürecin etkileri farklı şekillerde değerlendirilebilir.

ÖZET

Pandemi Sürecinin Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal davranış ile Psikolojik Dayanıklılık Özelliklerine Yansımalarının Öğretmen Ve Ebeveyn Gözüyle Değerlendirilmesi

Bu çalışmada pandemi sürecinin okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranış ile psikolojik dayanıklılık özelliklerine yansımalarının öğretmen ve ebeveyn gözüyle değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma nicel ve nitel yöntemin bir arada kullanıldığı karma yöntem çalışmasıdır. Araştırmada nitel ve nicel boyutu kapsayan iki aşamalı bir süreç izlenmiştir. Öncelikle nicel veriler toplanmış daha sonra bunları desteklemek için nitel veriler toplanmıştır. Araştırmanın nicel çalışma grubunda Elazığ il merkezine bağlı özel 9 okul öncesi eğitim kurumu, bu okullarda çalışan 16 öğretmen ve pandemi öncesi ve sürecinde eğitim verdiği 84 çocuk için ölçekler doldurulmuştur. Çalışmanın nitel araştırma grubunda ise çocukların sosyal davranış ve psikolojik sağlık puanlarına göre 8 alt, 8 üst grup olmak üzere toplam 16 ebeveyn dâhil edilmiştir. Pandemi öncesi ve sürecinde aynı çocukla çalışmış olmak araştırmanın sınırlılığıdır. Araştırmanın nicel boyutunda çocukların sosyal duygusal davranışlarını değerlendirmek amacıyla Crick ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilen ve Karakuş (2008) tarafından Türkçeye uyarlanan “Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu” ve pandemi sürecinde çocukların psikolojik durumlarının değişimlerini ölçmek için Mayr ve Ulich (2006), tarafından geliştirilen ve Özbey(2019), tarafından Türkçe ’ye uyarlaması yapılan "Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlık Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın nitel boyutunda ise annelerin bebeklerin dil gelişimini desteklemeye ve uygulamalarına yönelik görüşlerini belirlemek için araştırmacı tarafından oluşturulmuş “Görüşme Formu” kullanılmıştır. Ayrıca çocuklar ve ebeveyn hakkında bilgi almak için “Genel Bilgi Formu” doldurulmuştur. Araştırmada elde edilen veriler istatistik programı ve MAXQDA kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda pandemi öncesi ve sürecinde çocukların sosyal davranış ve psikolojik sağlıklarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Pandemi öncesi ve sürecinde çocukların sosyal davranış ve psikolojik sağlıklarında yaşlarına göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Pandemi öncesi ve sürecinde çocukların sosyal davranış ve psikolojik sağlıklarında arkadaşları ile görüşme durumlarına göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Pandemi öncesi ve sürecinde çocukların sosyal davranış ve psikolojik sağlıklarında okul öncesi eğitim alma sürelerine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Pandemi sürecinde çocukların sosyal davranış ve psikolojik sağlıkları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveynlerin pandemi ilan edildiğinde “korku/kaygı” en çok yaşadıkları, pandemi sürecinde “hastalanma korkusu” ve olumsuz duygu ve düşüncelerini yaşadıkları görülmüştür. Alt grup ebeveynlerin süreçte çocuklarına “olumsuz ruhsal durumlar” yansıttıkları üst grup ebeveynlerin ise “olumsuzluk yansıtmadım” belirttikleri görülmüştür. Ebeveynlerin yaşadıkları olumsuz duyguları yönetmelerine yönelik alt grup ebeveynlerinin “bir şey yapmadım”, üst grup ebeveynlerinin ise “konuşarak çözmeye çalışma” yönettikleri görülmüştür. Çocukların pandemi ilan edildiğinde “bilincinde olmama” ve “merak” yaşadıkları belirtilmiştir. Pandemi sürecinde çocukların yaşadıkları olumsuz değişimlere yönelik alt grup ebeveynlerinin “ağlama”, “vurma” davranışlarını, üst grup ebeveynlerinin ise “olumsuz değişim olmadı” belirttikleri görülmüştür. Çocuklarını desteklemek amacıyla alt grup ebeveynlerinin “bir şey yapmadım”, “konuşma” üst grup ebeveynlerinin ise “arkadaş olma” şeklinde destekledikleri görülmüştür. Çocukların pandemi sürecinde ekran kullanımında alt grup ebeveynlerinin “bağımlılık olduğunu düşünme”, “çok arttı” belirttikleri üst grup ebeveynlerin ise “ekrandan uzak tutmaya çalışma” belirttikleri görülmüştür. Çocuklara yönelik sosyal duygusal değerlendirmede alt grup ebeveynlerin “yıprandı” üst grup

ebeveynlerin ise “bir problem olduğunu düşünmüyorum” şeklinde değerlendirmişlerdir. Bu sonuçlar pandemi sürecinin çocukların sosyal davranış ve psikolojik sağlıklarına yansımalarının değerlendirilmesi açısından değerlidir.

Anahtar Sözcükler: Okul öncesi çocuklar, pandemi, psikolojik sağlık, sosyal duygusal davranış

SUMMARY

Evaluation of the Reflections of the Pandemic Process on the Social Behavior and Psychological Resilience of Preschool Children from the Perspective of Teachers and Parents

In this study, it was aimed to evaluate the reflections of the pandemic process on the social behavior and psychological resilience of preschool children from the perspective of teachers and parents. The study is a mixed method study in which quantitative and qualitative methods are used together. In the research, a two-stage process covering qualitative and quantitative dimensions was followed. Firstly, quantitative data were collected and then qualitative data were collected to support them. In the quantitative study group of the research, the scales were filled in for 9 private pre-school education institutions affiliated to the city center of Elazığ, 16 teachers working in these schools, and 84 children who were educated before and during the pandemic. In the qualitative research group of the study, a total of 16 parents, 8 lower and 8 upper groups, were included according to the social behavior and psychological resilience scores of the children. In the qualitative research group of the study, a total of 16 parents, 8 lower and 8 upper groups, were included according to the social behavior and psychological resilience scores of the children. Working with the same child before and during the pandemic is a limitation of the study. “Preschool Social Behavior Scale Teacher Form” developed by Crick et al. (1997) and adapted to Turkish by Karakuş (2008) in order to evaluate children's social-emotional behaviors in the quantitative dimension of the study, and Mayr and Ulich (2006) to measure the changes in children's psychological states during the pandemic process. “Social Emotional Well-Being and Psychological Resilience Scale for Preschool Children” developed by Özbey(2019) and adapted into Turkish by Özbey(2019), was used. In the qualitative aspect of the study, a “Semi-Structured Interview Form” created by the researcher was used to determine the mothers' views on supporting infants' language development and their practices. In addition, the “General Information Form” was filled in to get information about children and parents. The data obtained in the research were analyzed using statistic program and MAXQDA. As a result of the study, a significant gender difference was found in the social behavior and psychological resilience of children before and during the pandemic. As a result of the research, it was found that there was a significant in the social behavior and psychological resilience of children before and during the pandemic, according to their age. As a result of the research, it was found that there was a significant in the social behavior and psychological resilience of children before and during the pandemic, according to whether they have a playmate or not. As a result of the research, it was found that there was a significant difference was found in the social behavior and psychological resilience of children before and during the pandemic, according to the duration of their pre-school education. As a result of the research, it was found that there was a significant difference was found in the social behavior and psychological resilience of children before and during the pandemic, according to the duration of their pre-school education. It was observed that parents experienced “fear/anxiety” the most when a pandemic was declared, and that they experienced “fear of getting sick” and negative feelings and thoughts during the pandemic process. It was observed that the lower group parents reflected “mental states” to their children in the process, while the upper group parents stated “no, I did not reflect”. It was observed that the lower group parents directed “I didn't do anything” and the upper group parents “trying to solve it by talking” in order for the parents to manage their negative emotions. It was observed that the lower group parents directed “I didn't do anything” and the upper group parents “trying to solve it by talking” in order for the parents to manage their negative emotions. It has been stated that children experience “unconsciousness” and “curiosity” when a pandemic is declared. It was observed

that the lower group parents stated “crying” and “hitting” behaviors regarding the negative changes experienced by the children during the pandemic process, while the upper group parents stated “no negative change occurred”. In order to support their children, it was seen that the lower group parents supported “I didn't do anything”, “speaking” and the upper group parents “being friends”. It has been observed that the lower group parents stated “don't think it's addictive” in children's screen use during the pandemic process, while the upper group parents stated “trying to stay away from the screen”. In the social-emotional evaluation of children, the lower group parents evaluated it as “worn out” and the upper group parents as “I don't think there is a problem”. These results are valuable in terms of evaluating the reflections of the pandemic process on the social behavioral and psychological resilience of children.

Key Words: Pandemic, preschool children, resilience, social emotional behavior

KAYNAKLAR

- ACAR, E. A., ERBAŞ, Y. H., & ERYAMAN, M. Y. Okul öncesi öğretmenlerinin Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 31-54.
- AÇEV (2016). Türkiye’de 0-6 Yaş Çocuğun Durumu, Development Analytics. <https://acev.org/wp-content/uploads/2017/11/Ilk6YilBilgiNotu.pdf>. 14.10.2020 tarihinde erişildi.
- AÇIKGÖZ, M. (2016). Çukurova üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinin psikolojik sağlamlık ile mizah tarzları ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi. *Çağ Üniversitesi, Mersin, Türkiye*.
- AKDOĞAN, B., & YALÇIN, S. B. (2018). Lise öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık ve çatışma çözme davranışlarının öznel iyi oluşlarını yordaması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (46), 174-197.
- AKOĞLU, G., & KARAASLAN, B. T. (2020). Covid-19 ve izolasyon sürecinin çocuklar üzerindeki olası psikososyal etkileri. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 99-103.
- AKSEKİLİ, E. (2017). 60 ay ve üzeri okul öncesi eğitim alan çocukların bağlanma stillerinin, ahlaki ve sosyal kural algısı ve sosyal davranışları ile ilişkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara*.
- AKTAN, B. Ş., & ÖNDER, A. (2018). Okul öncesi dönemde psikolojik dayanıklılık. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 20-30.
- ALDWIN, C., & IGARASHI, H. (2012). An ecological model of resilience in late life. *Annual review of gerontology and geriatrics*, 32(1), 115-130.
- ALİSİNANOĞLU, F., KESİCİOĞLU, O.S. (2010). “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Sorunlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Giresun İli Örneği)”, *Kuramsal Eğitimbilim*, 3(1),s.: 93-110.
- ALİSİNANOĞLU, F., TÜRKSOY, E., & KARABULUT, R. (2020). Pandemi Sürecinde Çocukluk Dönemi Korkuları. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 6(14), 447-568.
- ALSARAIH, K. S. (2013). Predictors of a child's social skills as it relates to mother attachment styles and mother anxiety levels among students in grades (1-3). *Journal of Social Sciences*, 9(1), 22.
- ARSLAN, K., GÖRGÜLÜ ARI, A. & HAYIR KANAT M. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde verilen uzaktan eğitim hakkında veli görüşleri. *Ulakbilge*, 57, 192-206. doi:10.7816/ulakbilge-09-57-03
- ATABEY, D. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının problem davranışları ile ebeveynlerinin öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 12(25), 131-148.
- ATAN, A. (2016). Aile iletişim becerileri psikoeğitim programının ebeveynlerin iletişim becerilerine, çift uyumuna, evlilik doyumuna ve 5-6 yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumuna etkisi Yüksek Lisans Tezi, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli*.
- AVCIOĞLU, H. (2007). Sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması (4-6 yaş). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 93-103.
- AYDIN, M., & EGEMBERDİYEVA, A. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(1), 37-53.

- AZKESKİN, K., TUZCUOĞLU, N., NİRAN, Ş., & ÖZKAN, S. (2020). Okul öncesi dönemdeki çocukların öz düzenleme becerileri ile oyun tercihleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, **2**(1), 1-7.
- BAGCI, B. (2015). Çocuk ve yetişkin prososyallik ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışması ve çocuk ile anne-baba prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.Aydın*.
- BARANKİN, T., & KHANLOU, N. (2007). Growing Up Resilient.
- Başal, H. (2018). *Gelişim ve psikoloji*, İstanbul: Beta Yayıncılık
- BAŞARAN, M., & AKSOY, A. (2020). Anne-Babaların Korona-Virüs (Covid-19) Salgını Sürecinde Aile Yaşantılarına İlişkin Görüşleri. *Journal of International Social Research*. **13**(7),ss.668-678, 2020.
- BENKE, C., AUTENRIETH, L. K., ASSELMANN, E., & PANÉ-FARRÉ, C. A. (2020). Lockdown, quarantine measures, and social distancing: Associations with depression, anxiety and distress at the beginning of the COVID-19 pandemic among adults from Germany. *Psychiatry Research*, **293**, 113462.
- BENZIES, K., & MYCHASIUK, R. (2009). Fostering family resiliency: A review of the key protective factors. *Child & Family Social Work*, **14**(1), 103-114.
- BERK, L. E.(1997). Child Development (Fourth Ed.). Massachusetts:Allyn and Bacon A Viacom Company.
- BEST START RESOURCE CENTRE (2018). Building resilience in young children. <http://www.ecdc.syr.edu/wp-content/uploads/BuildingResilience-1.pdf>. Erişim Tarihi:10.10.2021.
- BETANCOURT, T. S., MEYERS-OHKI, S. E., CHARROW, A., & HANSEN, N. (2013). Annual research review: Mental health and resilience in HIV/AIDS-affected children—a review of the literature and recommendations for future research. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, **54**(4), 423-444.
- BİÇER, İ., ÇAKMAK, C., DEMİR, H., & KURT, M. E. (2020). Koronavirüs anksiyete ölçeği kısa formu: Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Anatolian Clinic the Journal of Medical Sciences*, **25**(Special Issue on COVID 19), 216-225.
- BLOCK, J., & KREMEN, A. M. (1996). IQ and ego-resiliency: conceptual and empirical connections and separateness. *Journal of personality and social psychology*, **70**(2), 349.
- BOLAT, Z. (2013). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlıkları ile öz-anlayışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- BÖRKAN, B., ERKMAN, F., & KESKİNER, P. (2014). Effects of parental power/prestige and acceptance on the psychological adjustment of Turkish youth. *Cross-Cultural Research*, **48**(3), 316-325.
- BRONFENBRENNER, U. (1994). Ecological models of human development. *Readings on the development of children*, **2**(1), 37-43.
- BROOKS, S. K., WEBSTER, R. K., SMITH, L. E., WOODLAND, L., WESSELY, S., GREENBERG, N., RUBIN, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The Lancet*. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30460-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30460-8)
- BURGER, J. (2006). Bioindicators: a review of their use in the environmental literature 1970–2005. *Environmental Bioindicators*, **1**(2), 136-144.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., ÇAKMAK, E. K., AKGÜN, Ö. E., KARADENİZ, Ş., & DEMİREL, F. (2017). Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Yayınevi.
- CAMPBELL-SILLS, L., COHAN, S. L., & STEIN, M. B. (2006). Relationship of resilience to personality, coping, and psychiatric symptoms in young adults. *Behaviour research and therapy*, **44**(4), 585-599.
- CASEL. (2003). Safe and sound: An educational leader’s guide to evidence-based social and emotional learning programs. Chicago: Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning.

- CESUR, C., & DEMİR, M. K. (2020). Okul öncesi eğitim alma süresinin çocukların sınıf kurallarına uyum ve okul motivasyonlarına etkisinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **6**(1), 103-122.
- CEYLAN, Ş. (2009). Vineland sosyal-duygusal erken çocukluk ölçeğinin geçerlik-güvenirlik çalışması ve okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş yaş çocuklarının sosyal-duygusal davranışlarına yaratıcı drama eğitiminin etkisinin incelenmesi. *Yayınlanmış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.*
- CHEN P, MAO L, NASSIS GP, HARMER P, AINSWORTH BE, LI F.(2020). Coronavirus disease (COVID-19): The need to maintain regular physical activity while taking precautions. *J Sport Health Sci.* **9**(2), 103-4.
- CHEN, H., HONG, Q., XU, J., LIU, F., WEN, Y., & GU, X. (2021). Resilience Coping in Preschool Children: The Role of Emotional Ability, Age, and Gender. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, **18**(9), 5027.
- CHURCHILL, D. J., LARSON, A. J., DAHLGREEN, M. C., FRANKLIN, J. F., HESSBURG, P. F., & LUTZ, J. A. (2013). Restoring forest resilience: from reference spatial patterns to silvicultural prescriptions and monitoring. *Forest Ecology and Management*, **291**, 442-457.
- COLEMAN, J., & HAGELL, A. (2007). The nature of risk and resilience in adolescence. *Adolescence, risk and resilience: Against the odds*, **3**, 2-16.
- COLWELL, J., & KATO, M. (2003). Investigation of the relationship between social isolation, self-esteem, aggression and computer game play in Japanese adolescents. *Asian Journal of Social Psychology*, **6**(2), 149-158.
- CORDOVIL, R., RIBEIRO, L., MOREIRA, M., POMBO, A., RODRIGUES, L. P., LUZ, C., & LOPES, F. (2021). Effects of the COVID-19 pandemic on preschool children and preschools in Portugal. *Journal of Physical Education and Sport*, **21**, 492-499.
- CÖMERT, S., & ÖZBEY, S. (2021). Türk Müziği Destekli Psikolojik Sağlık Programı: Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Psikolojik Sağlık Düzeyleri Üzerine Etkisi.
- CRESWELL, J. W. (2003). A framework for design. *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*, 9-11.
- CRESWELL, J. W. (2006). Understanding mixed methods research,(Chapter 1). Erişim Tar: 11 Eylül, 2021.
- CRESWELL, J. W., & GARRETT, A. L. (2008). The “movement” of mixed methods research and the role of educators. *South African Journal of Education*, **28**(3), 321–333.
- CRICK,N.R.;CASAS,J.F. & MASHAR,M.(1997). Relational And Overt Aggression İn Preschool. *Developmental Psycholog*,XXXIII,p.;579-588
- CRISAFULLİ, A., & PAGLIARO, P. (2020). Physical activity/inactivity and COVID-19. *European journal of preventive cardiology*, 2047487320927597.
- CROCKER, J., & PARK, L. E. (2004). The costly pursuit of self-esteem. *Psychological bulletin*, **130**(3), 392.
- ÇAĞDAŞ, A. (1997). İletişim dilinin 4-5 yaş çocuklarının sosyal gelişimine etkileri.
- ÇAKAR, F. S. (2021). Covid-19 Pandemisi Ve Çocuk Ruh Sağlığına Yansımaları. *4th International Health Sciences and Life Congress*. 8-10 Nisan. Burdur.
- ÇATALOĞLU, B. (2011). *Madde kullanan ve kullanmayan ergenlerin psikolojik sağlık ve aile işlevleri açısından karşılaştırılması* (Doctoral dissertation, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- ÇAYKUŞ, E. T., & ÇAYKUŞ, T. M. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde çocukların psikolojik dayanıklılığını güçlendirme yolları: ailelere, öğretmenlere ve ruh sağlığı uzmanlarına öneriler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, **7**(5), 95-113.
- ÇELEBİ, G. Y. (2020). COVID 19 salgınına ilişkin tepkilerin psikolojik sağlık açısından incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, **(8)**, 471-483.

- ÇELİK, Z. (2019). *4-6 yaş grubu çocukların sosyal davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Master's thesis, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- ÇETİN, F., & BASIM, H. N. (2011). Psikolojik Dayanıklılığın İş Tatmini ve Örgütsel Bağlılık Tutumlarındaki Rolü. *Is, Guc: The Journal of Industrial Relations & Human Resources*, **13**(3).
- DAVICO, C., GHIGGIA, A., MARCOTULLI, D., RICCI, F., AMIANTO, F., & VITIELLO, B. (2021). Psychological impact of the COVID-19 pandemic on adults and their children in Italy. *Frontiers in psychiatry*, **12**, 239.
- DEMİRBAŞ, N. K., & KOÇAK, S. S. (2019). 2-6 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin bakış açısıyla covid-19 salgın sürecinin değerlendirilmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, **7**(6), 328-349.
- DEMİR-ÇELEBİ Ç. (2013). Karma Araştırma Yöntemi. 18 Eylül 2021 tarihinde <https://Prezi.Com/X8j19gohtqyx/Karma-Arastirma-Yontemi/> adresinden ulaşılmıştır.
- DEMİRKAYA, S. K., & ABALİ, O. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının okul öncesi dönem davranış sorunları ile ilişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, **13**(1).
- DERVİŞOĞLU, C. M. (2007). Okul öncesi kurumlarına devam eden 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ve problem davranışlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*
- Dİ GIORGIO, E., DI RISO, D., MIONI, G., & CELLINI, N. (2020). The interplay between mothers' and children behavioral and psychological factors during COVID-19: An Italian study. *European child & adolescent psychiatry*, 1-12.
- DI PRETE, T. A. & JENNINGS, J. L. (2009). Social/Behavioral Skills and the Gender Gap in Early Educational Achievement. CPRC Working Paper No . 09-08, (09).
- DIAZ, G., & MCCLELLAND, MM. (2017). The influence of parenting on Mexican American children's self-regulation. *PsyCh journal*, **6**(1), 43-56.
- DIENER, L.M., KIM, D. (2003). "Maternal And Child Predictors Of Preschool Children's Social Competence", *Journal of Applied Developmental Psychology*, **25**(1), p.: 3-24.
- DİKİCİ SİĞİRTMAÇ, A. & ŞAHİN, S. (2009). Altı yaş çocuklarında arkadaş seçimi ve arkadaş seçimini etkileyen etmenler, Uluslararası Katılımlı II. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi (Sağlık, Gelişim ve Eğitimde Çocuk) Bildiri Kitabı, 7-9 Ekim 2009, Ankara.
- DİKME, Ş. A., & GÜLTEKİN, B. K. (2021). Covid19 Pandemi Sürecinde Evde Kalan Ebeveynlerin Çocuklarıyla İlişkilerinin İncelenmesi. *Education & Youth Research*, **1**(1), 31-48.
- DISHION, T. J., & PATTERSON, G. R. (2006). *The development and ecology of antisocial behavior in children and adolescents*. John Wiley & Sons, Inc.
- DOĞAN, K. (2020). Okul öncesi dönemde çocuğın saldırganlığının ebeveyn tutumları açısından incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Lefkoşa.*
- DÖĞER, S. S., & KILINÇ, F. E. (2021). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Kovid-19 Pandemisinde Ev Karantinası Yaşamları. *Türkiye Sağlık Araştırmaları Dergisi*, **2**(2), 1-14.
- DUBEY, S., BISWAS, P., GHOSH, R., CHATTERJEE, S., DUBEY, M. J., CHATTERJEE, S., & LAVIE, C. J. (2020). Psychosocial impact of COVID-19. *Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews*, **14**(5), 779-788.
- DUCKWORTH, A. L., & SELIGMAN, M. E. (2005). Self-discipline outdoes IQ in predicting academic performance of adolescents. *Psychological science*, **16**(12), 939-944.
- DUNTON, G. F., DO, B., & WANG, S. D. (2020). Early effects of the COVID-19 pandemic on physical activity and sedentary behavior in children living in the US. *BMC Public Health*, **20**(1), 1-13.

- DURMUŞOĞLU-SALTALI N. & ARSLAN, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması. *İlköğretim Online*, **11**(3), 729-737.
- EARVOLINO-RAMIREZ, M. (2007, April). Resilience: A concept analysis. In *Nursing forum* (Vol. 42, No. 2, pp. 73-82). Malden, USA: Blackwell Publishing Inc.
- EKE, A. G. K. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarında değerler, öz düzenleme becerileri ve sosyal davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. Conference: ISOEVA
- ERATA, F., & ÖZBEY, S. (2020). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların psikolojik sağlamlık düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *106 Pearson Journal of Social Sciences & Humanities*, **5**(9), 125-151. <http://dx.doi.org/10.46872/pj.171>
- ERBAY, E. (2008). Okul öncesi eğitim alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin sosyal becerilere sahip olma düzeyleri. *Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Denizli*.
- ERGÜNEY, M. (2017). İnternetin okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerindeki etkileri hakkında bir araştırma. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, **5**(17), 1917-1938.
- ERKUŞ, A. (2016). Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme-I temel kavramlar ve işlemler. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- ERIKSON, EH. (1968). *Identity: Youth and crisis* (No. 7). WW Norton & company.
- ERKMAN, F., & ROHNER, R. P. (2006). Youths' perceptions of corporal punishment, parental acceptance, and psychological adjustment in a Turkish metropolis. *Cross-Cultural Research*, **40**(3), 250-267.
- ERSANLI, K. (2012). Benliğin gelişimi ve görevleri. Ankara: Tarcan Matbaa Yayıncılık.
- ERTUĞ, C. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, **6**(2), 11-53.
- EVİRGEN-ARGIN, N., ÖZKÖK-KAYHAN, E., & ERDEN, G. (2020). COVID-19 salgınının ve karantina sürecinin okul öncesi dönemdeki çocuklardaki duygusal ve davranışsal etkilerinin araştırılması. (C. Ş. Çukur & Ö. Yalçinkaya-Alkar), *Pandemi psikolojisi içinde* (ss. 17-26). Ankara: Türkiye Klinikleri.
- FABES, R. A., GAERTNER, B. M., & POPP, T. K. (2006). Getting Along with Others: Social Competence in Early Childhood.
- FALLON, K. (2020). Exercise in the time of COVID-19. *Aust J Gen Pract*, **49**(Suppl 13), 1-2.
- FAROOQ, M. S., & TONG KAI, D. Y. (2016). A critical study of primary education situation in AJK state. *International Online Journal of Primary Education (IOJPE) ISSN: 1300-915X*, **5**(1).
- FERGUS, S., & ZIMMERMAN, M. A. (2005). Adolescent resilience: A framework for understanding healthy development in the face of risk. *Annu. Rev. Public Health*, **26**, 399-419.
- FOX, N. A., & SHIFTER, C. A. (2005). Emotional development. *Child development. Hopkins, B., Barr, RG, Michel, GF & Rochat, P.(Eds.). Cambridge: Cambridge University Press*.
- GIUSTINO, V., PARROCO, A. M., GENNARO, A., MUSUMECI, G., PALMA, A., & BATTAGLIA, G. (2020). Physical activity levels and related energy expenditure during COVID-19 quarantine among the Sicilian active population: a cross-sectional online survey study. *Sustainability*, **12**(11), 4356.
- GİZİR, C.A. (2007). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk PDR Dergisi*, **28**, 113-128.
- GOLDSTEIN, S., & BROOKS, R. B. (2013). Why study resilience?. In *Handbook of resilience in children* (pp. 3-14). Springer, Boston, MA.

- GOMES, R. M. (2012). configuração das práticas educativas na prevenção do stresse na infância. *Unpublished doctoral dissertation*. Aveiro, Universidade de Aveiro. Retrieved from <http://hdl.handle.net/10773/12707>.
- GOMES, R. M. S. (2014). Influence of age and gender in acquiring social skills in Portuguese preschool education. *Psychology*, *5*(02), 99.
- GÖKÇE, N., ERDOĞAN, B. M., YATMAZ, A. K., AVAROĞLU, N., & YASİN, Ç. O. K. (2021). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Covid-19 Salgın Süreci ve Etkilerine İlişkin Görüşleri. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, *4*(1), 101-113.
- GROTBERG, E. H. (1995). The International Resilience Project: Promoting Resilience in Children.
- GÜLAY, H. (2008). 5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölççeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, Turkey*.
- GÜLAY, H. (2009). 5-6 yaş çocuklarının sosyal konumlarını etkileyen çeşitli değişkenler. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *6*(1), 104-121.
- GÜLAY, H. (2009). Okul öncesi dönemde akran ilişkiler. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *12*(22), 82-93.
- GÜLAY, H. (2011). 5-6 yaş grubu çocuklarda okula uyum ve akran ilişkileri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *10*(36), 1-10.
- GÜLAY, H., & AKMAN, B. (2009). Okul öncesi dönemde sosyal beceriler. *Ankara: Pegem Akademi*.
- GÜN, RŞ. (2021). *Okul öncesi dönem çocuklarının psikolojik sağlık düzeyleri ile akran zorbalığı ilişkisinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı).
- GÜNİNDİ, N., & KANDIR, A. (2012). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *IIB International Refereed Academic Social Sciences Journal*, *3*(5), 35-46.
- GÜZEN, M. (2021). *Covid-19 pandemi öncesi ve pandemi sürecinde 4-6 yaş çocuklarının dijital oyun bağımlılık eğilimleri ve ebeveyn rehberlik stratejilerinde görülen farklılıkların incelenmesi* (Master's thesis, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- HALL, D. K., PEARSON, J., & REACHING, IN. (2003). Resilience-giving children the skills to bounce back. *Voices for Children*, *25*, 1-10.
- HALL, J., SYLVA, K., MELHUISH, E., SAMMONS, P., SİRAJ-BLATCHFORD, I., & TAGGART, B. (2009). The role of pre-school quality in promoting resilience in the cognitive development of young children. *Oxford Review of Education*, *35*(3), 331-352.
- HAMILTON, M., & REDMOND, G. (2010). *Conceptualisation of social and emotional wellbeing for children and young people, and policy implications: a research report for Australian Research Alliance for Children and Youth and the Australian Institute of Health and Welfare*. Australian Research Alliance for Children and Youth.
- HELLEWELL, J., ABBOTT, S., GIMMA, A., BOSSE, N. I., JARVIS, C. I., RUSSELL, T. W., & EGGO, R. M. (2020). Feasibility of controlling COVID-19 outbreaks by isolation of cases and contacts. *The Lancet Global Health*, *8*(4), e488-e496.
- HEPPNER, P. P., & LEE, D. G. (2002). Problem-solving appraisal and psychological adjustment. *Handbook of positive psychology*, 288-298.
- HERRMAN, H., STEWART, D. E., DIAZ-GRANADOS, N., BERGER, E. L., JACKSON, B., & YUEN, T. (2011). What is resilience?. *The Canadian Journal of Psychiatry*, *56*(5), 258-265.

- HOLLOWAY, D. J., GREEN, L., & STEVENSON, K. J. (2015). Digitods: Toddlers, touch screens and Australian family life.
- HOLMAN J.P., HANSEN C.E., COCHIAN M.E. AND LINDSEY C.R. (2005). Liar, Liar: Internet Faking but Not Frequency of Use Affects Social Skills, Self-Esteem, Social Anxiety, and Aggression. *Cyber Psychol Behav*, **8**(1), 1-6.
- HOWARD, S. J., & WALTON, R. (2015). Educational Psychology: Foundations of learning and development.
- HOWELI, K. H. (2011). Resilience and psychopathology in children exposed to family violence. *Aggression and violent behavior*, **16**(6), 562-569.
- HOWELL, K. H., GRAHAM-BERMANN, S. A., CZYZ, E., & LILLY, M. (2010). Assessing resilience in preschool children exposed to intimate partner violence. *Violence and victims*, **25**(2), 150-164.
- HOWES, C. (2000). Social-emotional classroom climate in child care, child-teacher relationships and children's second grade peer relations. *Social development*, **9**(2), 191-204.
- HUANG C, WANG Y, LI X, REN L, ZHAO J, & HU Y.,(2020). Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. *Lancet*. **395**(10223),497-506.
- IMRAN N, ZESHAN M, PERVAIZ Z (2020). Mental health considerations for children & adolescents in COVID-19 Pandemic. *Pakistan Journal of Medical Sciences*, **36** (COVID19-S4). <https://doi.org/10.12669/pjms.36.COVID19-S4.2759>
- IRMAK-YILMAZ, T. (2008), "Çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörler". Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- JIAO, W. Y., WANG, L. N., LIU, J., FANG, S. F., JIAO, F. Y., PETTOELLO-MANTOVANI, M., & SOMEKH, E. (2020). Behavioral and emotional disorders in children during the COVID-19 epidemic. *The Journal of pediatrics*, **221**, 264.
- JOHNSON, B. & TURNER, L. A., (2003) Data Collection Strategies in Mixed Method Research, in Tashakkori, A./Teddlie, C. (eds.), *Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioral Research*, Thousand Oaks: Sage: pp. 297–319.
- JOHNSON, R. B., & ONWUEGBUZIE, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational researcher*, **33**(7), 14-26.
- KANSU, N., & BECEREN, E. (2004). Erken çocukluk döneminde sosyal beceriler. *Çoluk Çocuk Dergisi*, **40**, 10-11.
- KAPIKIRAN ACUN, N., İVRENDİ, A., & ADAK, A. (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: Durum saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **(19)**, 20-28.
- KARACA, N. H., GÜNDÜZ, A. VE ARAL, N. (2011). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Davranışının İncelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, **4**(2), 65-76.
- KARAIMAK, O. (2006). Resilience, risk and protective factors. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, **26**(3), 129-142.
- KARAIMAK, Ö., & SİVİŞ-ÇETİNKAYA, R. (2011). Benlik Saygısının ve Denetim Odağının Psikolojik Sağlık Üzerine Etkisi: Duyguların Aracı Rolü. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, **4**(35).
- KARAKIŞ, S. (2019). *Kamu Hastanelerinde çalışan hemşirelerin Afetlere hazır oluşluk durumları Ve Psikolojik sağlamlıkları* (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- KARAKUŞ, A. (2008). Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu'nun Güvenirlik Ve Geçerlik Çalışması. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Bölümü Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul*.
- KARAKUŞ, T., ÇAĞILTAY, K., KAŞIKCI, D., KURŞUN, E., VE OGAN, C. (2014). Türkiye ve Avrupa'daki çocukların internet alışkanlıkları ve güvenli internet kullanımı. *Eğitim ve Bilim*, **39** (171), 230-243.

- KARASAR, N. (2018). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler (33. b.). Ankara: Nobel.
- KAROĞLU, H., & ÜNÜVAR, P. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (43), 231-254.
- KASTEN, J. (2017). Resident burnout: not just for the “long hours” specialties. *Academic Medicine*, 92(7), 904-905.
- KEENAN, K., & WAKSCHLAG, L. S. (2000). More than the terrible twos: The nature and severity of behavior problems in clinic-referred preschool children. *Journal of abnormal child psychology*, 28(1), 33-46.
- KIZILDAĞ, Ö., & ŞENDİL, G. (2006). Evlilik çatışması ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkilerin bilişsel bağlamsal çerçeve açısından incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 26, 1-20.
- KILLEN, M., & COPLAN, R. J. (Eds.). (2011). *Social development in childhood and adolescence: A contemporary reader*. John Wiley & Sons.
- KOÇYİĞİT, S., SEZER, T., & YILMAZ, E. (2015). 60-72 aylık çocukların sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri ile oyun becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek/the investigating of the relationship among social competence, emotion regulation skills and play skills of 60-72 months old children. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 287.
- KOLLER, S. H., & LISBOA, C. (2007). Brazilian approaches to understanding and building resilience in at-risk populations. *Child and adolescent psychiatric clinics of North America*, 16(2), 341-356.
- KOSS, K. J., GEORGE, M. R., BERGMAN, K. N., CUMMINGS, E. M., DAVIES, P. T., & CICHETTI, D. (2011). Understanding children’s emotional process and behavioral strategies in the context of marital conflict. *Journal of Experimental Child Psychology*, 109(3), 336-352.
- KU, K. Y., & HO, I. T. (2010). Metacognitive strategies that enhance critical thinking. *Metacognition and learning*, 5(3), 251-267.
- KUNDU, B., & BHOWMİK, D. (2020). Societal impact of novel corona virus (COVID-19 pandemic) in India.
- KURT DEMİRBAŞ, N. & SEVGİLİ KOÇAK, S. (2020). 2-6 YAŞ ARASINDA ÇOCUĞU OLAN EBEVEYNLERİN BAKIŞ AÇISIYLA COVID-19 SALGIN SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ . Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 7(6), 328-349. Erişildi <https://dergipark.org.tr/en/pub/asead/issue/55211/750920>
- KURT, F. (2007). Anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine proje yaklaşımı eğitim programlarının etkisinin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.*
- KURT, Ş. H., & ASLAN, D. (2020). Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Annelerin Öz-Yeterlik, Psikolojik Sağlık ve Ebeveyn Tutumlarının İncelenmesi. *KADEM Kız Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 211-240.
- KUZU, A., ODABAŞI, F., ERİŞTİ, S. D., KABAKÇI, I., KURT, A. A., AKBULUT, Y., DURSUN, Ö. Ö., KIYICI, M., VE ŞENDAĞ, S. (2008). İnternet kullanımı ve aile. Ankara: T. C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Bilim Serisi: 133.
- LATOUF, N. C. D. S. (2008). *Parenting styles affecting the behaviour of five-year olds* (Doctoral dissertation).
- LEE, J. R., KIM, G., YI, Y., SONG, S., & KIM, J. (2017). Classifying Korean children’s behavioral problems and their influencing factors: a latent profile analysis. *International Journal of Child Care and Education Policy*, 11(6), <https://ijceep.springeropen.com/articles/10.1186/s40723-016-0026-2> (Erişim tarihi: 28. 04. 2017).
- LEUNG, C. H. (2010). Critical factors of implementing knowledge management in school environment: A qualitative study in Hong Kong. *Research Journal of Information Technology*, 2(2), 66-80.
- LI, S.W., WANG, Y., YANG, Y.Y., LEI, X.M., YANG, Y.F., (2020). Analysis of influencing factors of anxiety and emotional disorders in children and adolescents during home isolation during the epidemic of novel coronavirus pneumonia. *Chinese Journal of Child Health*. 1–9.

- LIN, H. L., LAWRENCE, F. R., & GORRELL, J. (2003). Kindergarten teachers' views of children's readiness for school. *Early Childhood Research Quarterly*, **18**(2), 225-237.
- LIU, Q., ZHOU, Y., XIE, X., XUE, Q., ZHU, K., WAN, Z., & SONG, R. (2021). The prevalence of behavioral problems among school-aged children in home quarantine during the COVID-19 pandemic in china. *Journal of affective disorders*, **279**, 412-416.
- LIU, Y., WANG, H., CHEN, J., ZHANG, X., YUE, X., KE, J., & PENG, C. (2020). Emergency management of nursing human resources and supplies to respond to coronavirus disease 2019 epidemic. *International Journal of Nursing Sciences*, **7**(2), 135-138.
- LUTHAR, S. S., SAWYER, J. A., & BROWN, P. J. (2006). Conceptual issues in studies of resilience: Past, present, and future research. *Annals of the New York Academy of Sciences*, **1094**, 105.
- MALEKI, M., MARDANI, A., MITRA CHEHRZAD, M., DIANATINASAB, M., AND VAISMORADI, M. (2019). Social skills in children at home and in preschool. *Behavioral Sciences (Basel, Switzerland)*, **9**(7), 1-15.
- MART, M., & KESİCİOĞLU, O. S. (2020). COVID-19 Pandemi Sürecinde Ailelerin Evde Oyun Oynamaya İlişkin Görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, **15**(4).
- MASTEN, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American psychologist*, **56**(3), 227.
- MATTIOLI, A. V., & BALLERINI PUVIANI, M. (2020). Lifestyle at time of COVID-19: How could quarantine affect cardiovascular risk. *American Journal of lifestyle medicine*, **14**(3), 240-242.
- MAYR, T. VE ULLICH, M. (2006). Perik: Positive entwicklung und resilienz im kindergartenalltag. Staatinstitut für frühpädagogik IFP.
- MAZZA, M., MARANO, G., LAI, C., JANIRI, L., & SANI, G. (2020). Danger in danger: Interpersonal violence during COVID-19 quarantine. *Psychiatry research*, **289**, 113046.
- MCCOY, K. P., GEORGE, M. R., CUMMINGS, E. M., & DAVIES, P. T. (2013). Constructive and destructive marital conflict, parenting, and children's school and social adjustment. *Social Development*, **22**(4), 641-662.
- MEB, (2020). *Koronavirüs Salgınına Karşı Alınan Tedbirler*. <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsi-egitim-alaninda-alinan-tedbirleri-acikladi/haber/20497/tr>. 15.10.2020 tarihinde erişildi.
- MILJEVIC-RIDICKI, R., PLANTAK, K., & BOUILLET, D. (2017). Resilience in preschool children-the perspectives of teachers, parents and children.
- MONKS, C. RUIZ, R., VAL, E. (2002). Unjustified aggression in preschool. *Aggressive Behavior*, **28**, 458-476.
- MYERS, S. S., & PIANTA, R. C. (2008). Developmental commentary: Individual and contextual influences on student-teacher relationships and children's early problem behaviors. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, **37**(3), 600-608.
- NIKOLAOU, E., PAPAVALASILEIOU, V., ANDREADAKIS, N., XANTHIS, A., XANTHACOU, Y. & KAILA, M. (2021). Promoting psychological resilience: Preschool teachers'perspectives. *IJASOS-International E-journal of Advances in Social Sciences*, **7**(19), 111- 119.
- NOLAN, A., TAKET, A., & STAGNITTI, K. (2014). Supporting resilience in early years classrooms: The role of the teacher. *Teachers and Teaching*, **20**(5), 595-608.
- OGUZKAN, S., & ORAL, G. (1992). Early childhood education.
- OKTAN, V., ODACI, H., & ÇELİK, Ç. B. (2014). Psikolojik doğum sırasının psikolojik sağlamlığın yordanmasındaki rolünün incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.

- OLSSON, C. A., BOND, L., BURNS, J. M., VELLA-BRODRICK, D. A., & SAWYER, S. M. (2003). Adolescent resilience: A concept analysis. *Journal of adolescence*, **26**(1), 1-11.
- ONAT, G. (2010). Demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının lise birinci sınıf öğrencilerinin yılmazlık düzeyine etkilerinin araştırılması. *Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- ONWUEGBUZIE, A. J., JOHNSON, B. R., & TURNER, L. A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of mixed methods research*, **1**(2), 112-133.
- ORGILÉS, M., MORALES, A., DELVECCHIO, E., MAZZESCHI, C., & ESPADA, J. P. (2020). Immediate psychological effects of the COVID-19 quarantine in youth from Italy and Spain. *Frontiers in psychology*, **11**, 2986.
- OSTROV, J. M., & CRICK, N. R. (2007). Forms and functions of aggression during early childhood: A short-term longitudinal study. *School Psychology Review*, **36**(1), 22-43.
- ÖNDER, A. (2007). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. A. Oktay ve Ö. Polat Unutkan (Ed.). Okul öncesi dönemde güncel konular. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
- ÖZBEY, S. (2010). Okul öncesi çocuklarda uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmada ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, **21**(21), 9-18.
- ÖZBEY, S. (2019). Okul öncesi çocuklar için sosyal duygusal iyi oluş ve psikolojik sağlamlık ölçeğinin (PERİK) geçerlik güvenirlik çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, **10**(17), 756-786.
- ÖZDOĞAN, A. Ç., & BERKANT, H. G. (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, **49**(1), 13-43.
- ÖZTUĞ, E. K., & Dervişe, A. M. C. A. (2016). Examination of the social behavior of 4 age old preschool children according to teacher views. *Journal of Computer and Education Research*, **4**(7), 82-102.
- ÖZTÜRK, E. D., Gülşah, K. U. R. U., & YILDIZ, C. D. (2020). Covid-19 pandemi günlerinde anneler ne düşünür çocuklar ne ister? anne ve çocuklarının pandemi algısı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, **7**(5), 204-220.
- ÖZTÜRK, Y., ÖZYURT, G., GÖRMEZ, V., ASLANKAYA, Z. D., BAYKARA, H. B., EKİNCİ, Ö., & PEKCANLAR AKAY, A. (2021). COVID-19 salgının çocukların yeme düzeni ve ebeveynlerin kaygı düzeyi üzerindeki etkileri: Çok merkezli bir çalışma. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, **28**(1), 14-18.
- ÖZYÜREK, A. & CEYLAN, Ş. (2014). Okul öncesi çocuklarda sosyal becerilerin desteklenmesi konusunda öğretmen ve veli görüşlerinin belirlenmesi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, **35**, 99-114.
- ÖZYÜREK, A., & ÇETİNKAYA, A. (2021). COVID-19 Pandemi Döneminde Aile ve Ebeveyn-Çocuk İlişkilerinin İncelenmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **18**(1), 96-106.
- PAKPOUR, A. H., & GRIFFITHS, M. D. (2020). The fear of COVID-19 and its role in preventive behaviors. *Journal of Concurrent Disorders*, **2**(1), 58-63.
- PALMER, S. (2015). Toxic childhood: How the modern world is damaging our children and what we can do about it. Los Angeles, CA: Orion.
- PARK, S.Y. VE CHEAH, C.S.L. (2005). Korean mothers' proactive socialization beliefs regarding preschoolers' social skills. *International Journal of Behavioral Development*, **29**(1), 24-34.
- PATTON, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri (Çev Edt: Bütün, M. ve Demir, S. B). *Ankara: Pegem Akademi Yayınları*.

- PINAR, M. A., & AKGÜL, G. D. (2020). Covid-19 salgını sürecinde fen bilimleri dersinin uzaktan eğitim ile verilmesine yönelik öğrenci görüşleri. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, **10**(2), 461-486.
- PIELOCH, K. A., MCCULLOUGH, M. B., & MARKS, A. K. (2016). Resilience of children with refugee statuses: A research review. *Canadian Psychology/psychologie canadienne*, **57**(4), 330.
- PÖLKKI, P., ERVAST, S., & HUUPPONEN, M. (2004). Coping and Resilience of Children of a. *Social Work Visions from Around the Globe: Citizens, Methods, and Approaches*, **151**.
- PRINCE-EMBURY, S. (2015). Risk behavior and personal resiliency in adolescents. *Canadian Journal of School Psychology*, **30**(3), 209-217.
- PUNCH, K. F. (2009). Introduction to research methods in education. Thousand Oaks, CA: Sage.
- PUTALLAZ, M., & GOTTMAN, J. M. (1981). An interactional model of children's entry into peer groups. *Child development*, 986-994.
- QIU, J., SHEN, B., ZHAO, M., WANG, Z., XIE, B., & XU, Y. (2020). A nationwide survey of psychological distress among Chinese people in the COVID-19 epidemic: implications and policy recommendations. *General psychiatry*, **33**(2).
- RAJKUMAR, R. P. (2020). COVID-19 and Mental Health: A Review of the Existing Literature. *Asian Journal of Psychiatry* **52**, 102066.
- RAMAZAN, O., & UNSAL, O. (2012). A study on the relationship between the social-emotional adaptation and behavioral problems of 60-72 month old preschoolers. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, **46**, 5828-5832.
- RAPEE, RM (2012), Family factors in the development and management of anxiety disorders. *Clin Child Family Psychol Rev*, **15** (1),69-80.
- REIMERS, F., & SCHLEICHER, A. (2020). Schooling disrupted, schooling rethought. How the COVID-19 pandemic is changing education. OECD. https://globaled.gse.harvard.edu/files/geii/files/education_continuity_v3.pdf
- REIMERS, F., SCHLEICHER, A., SAAVEDRA, J., & TUOMINEN, S. (2020). Supporting the continuation of teaching and learning during the COVID-19 Pandemic. *Oecd*, **1**(1), 1-38.
- RICE, W. R., & HOLLAND, B. (1997). The enemies within: intergenomic conflict, interlocus contest evolution (ICE), and the intraspecific Red Queen. *Behavioral Ecology and Sociobiology*, **41**(1), 1-10.
- ROCHA-DERKER, M. S. (2004). The development and validation of the proactive assessment of social skill for preschool children (p. 3)(Unpublished doctoral dissertation, University of Oregon).
- RUNDLE, A. G., PARK, Y., HERBSTMAN, J. B., KINSEY, E. W., & WANG, Y. C. (2020). COVID-19 related school closings and risk of weight gain among children. *Obesity (Silver Spring, Md.)*, **28**(6), 1008.
- SAGONE, E., & DE CAROLI, M. E. (2014). Relationships between psychological well-being and resilience in middle and late adolescents. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, **141**, 881-887.
- SAGONE, E., & INDIANA, M. L. (2017). The relationship of positive affect with resilience and self-efficacy in life skills in Italian adolescents. *Psychology*, **8**(13), 2226.
- SANTROCK, J. W. (1997). *Psychology*. New York: McGraw Hill.
- SARI, M., & CENKSEVEN, F. (2008). Quality of school life and self-concept among elementary school students. *Journal of Human Sciences*, **5**(2).
- SCHAEFER, C. E., & DREWES, A. A. (2013). *The therapeutic powers of play: 20 core agents of change*. John Wiley & Sons.
- SHARMA, S. (1996). *Applied Multivariate Techniques*, Jhonn Wiley & Sons Inc;116, New York.

- SCHMIDT, S. J., BARBLAN, L. P., LORY, I., & LANDOLT, M. A. (2021). Age-related effects of the COVID-19 pandemic on mental health of children and adolescents. *European journal of psychotraumatology*, **12**(1), 1901407.
- SCHONFELD, D. J., & DEMARIA, T. (2015). Providing psychosocial support to children and families in the aftermath of disasters and crises. *Pediatrics*, **136**(4), e1120-e1130.
- SEVİ, O. M., ODABAŞIOĞLU, G., GENÇ, Y., SOYKAL, İ., & ÖZTÜRK, Ö. (2014). Cep telefonu envanteri: Standardizasyonu ve kişilik özellikleriyle ilişkisinin incelenmesi. *Bağımlılık Dergisi*, **15**(1), 15-22.
- SHIELDS, M. K., & BEHRMAN, R. E. (2000). Children and computer technology: Analysis and recommendations. *The future of children*, 4-30.
- SIGNES MT, KAŹMIERCZAK M, AMADO L, ACEREDA A, BÁRTOLI LM. (2017). Children's literature and education in values: self-esteem as the basis for a resilient attitude. *Eduk Elem w Teor i Prakt*, **3**(45), 13-22.
- SONG, K. H. (2006). A conceptual model of assessing teaching performance and intellectual development of teacher candidates: A pilot study in the US. *Teaching in Higher Education*, **11**(2), 175-190.
- ŞEN, M. (2009). "3-6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi". Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- TARCOÇIN, S., ALAGÖZ, N., & BOĞA, E. (2020). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Pandemi Sürecinde (COVID-19) Davranış Değişiklikleri ve Farkındalık Düzeylerinin Anne Görüşlerine Başvurularak İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, **15**(6).
- TEKE, N. (2019). Okul öncesi dönemdeki çocukların sınıf ortamındaki sosyal davranışları ile oyun davranışlarının incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Ankara.*
- TERZİ, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, **3**(29), 1-11.
- THOMPSON, R. A. (2006). Attachment in early years and effects on later development. 14. Ulusal Psikoloji Kongresi, 6-8 Eylül 2006, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- TOKGÖZ-DİLEK, A., & KÖTÜCE, S. (2021). Parents' Views on Their Children's Online Education in the Covid-19 Pandemic in Izmir. *Electronic Journal of Language and Education*, **2**(1), 48-60.
- TOPCU, Z. G. (2019). Okul öncesi dönem resimli çocuk kitaplarının psikolojik sağlamlık açısından incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.*
- TOPÇU, F. (2017). Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinde beş faktör kişilik özelliklerinin yordayıcı etkisinin incelenmesi. *Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.*
- TUGADE, M. M., & FREDRICKSON, B. L. (2004). Resilient individuals use positive emotions to bounce back from negative emotional experiences. *Journal of personality and social psychology*, **86**(2), 320.
- TURGUT, Ö. (2015). Ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin, önemli yaşam olayları, algılanan sosyal destek ve okul bağlılığı açısından incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.*
- TUSAIE, K. R., & PATTERSON, K. (2006). Relationships among trait, situational, and comparative optimism: Clarifying concepts for a theoretically consistent and evidence-based intervention to maximize resilience. *Archives of psychiatric nursing*, **20**(3), 144-150.
- TUTKUN, C. (2012). 60-72 aylık çocukların sosyal becerilerinin anne ve öğretmen değerlendirmelerine göre incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Anabilim Dalı, Ankara.*

- TÜMLÜ, G. Ü., & RECEPOĞLU, E. (2013). Üniversite akademik personelinin psikolojik dayanıklılık ve yaşam doyumu arasındaki ilişki. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (3), 205-213.
- TÜRKÖZ, Y. Y. (2007). Okul öncesi çocuklarda bağlanma örüntüsünün kişilerarası problem çözme ve açık bellek süreçlerine etkisi, *Doktora Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara*.
- ULUÇ, S., & ÖKTEM, F. (2009). Okul Öncesi Çocuklarda Güvenli Yer Senaryolarının Değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63).
- UNESCO, U., & MUNDIAL, B. (2020). What Have We Learnt?: Overview of Findings from a Survey of Ministries of Education on National Responses to COVID-19.
- UNESCO, UNICEF, & WORLD BANK. (2020). What have we learnt? Overview of findings from a survey of Ministries of Education on national responses to COVID-19. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/34700>
- UNGAR, M. (2012). Social ecologies and their contribution to resilience. In *The social ecology of resilience* (pp. 13-31). Springer, New York, NY.
- USLU, Ş. S. (2019). Okul öncesi dönem çocukların yılmazlıkları ile sosyal değerleri kazanımları ve ailelerin yılmazlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi (*Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- USTA, S. Y., & GÖKCAN, H. N. (2015). Çocukların ve annelerinin gözünden Covid-19. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(2), 187-206.
- ÜNÜBOL, M. (2011). Üç farklı yaş grubunda ebeveyn kabul-reddi ve genel psikolojik uyumun incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- VAİZOĞLU, F. Y., & BARAN, GTD. (2008). *Anaokuluna devam eden çocukların sosyal davranışları ile ebeveynlerinin evlilik uyumlarının incelenmesi* (Doctoral dissertation, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi Anabilim Dalı).
- VIALLE, W., HEAVEN, P. C., & CIARROCHI, J. (2007). On being gifted, but sad and misunderstood: Social, emotional, and academic outcomes of gifted students in the Wollongong Youth Study. *Educational Research and Evaluation*, 13(6), 569-586.
- VERSCHUEREN, K., BUYCK, P., & MARCOEN, A. (2001). Self-representations and socioemotional competence in young children: A three-year longitudinal study. *Developmental Psychology*, 37(1), 126-134.
- WAGNER, A. F. (2020). What the stock market tells us about the post-COVID-19 world. *Nature Human Behaviour*, 4(5), 440-440.
- WALKER, H. M., RAMSEY, E. & GRESHAM, F. M. (2004). *Antisocial behavior in school: Evidencebased practices*. Wadsworth Publishing Company.
- WANG, M. C., & GORDON, E. W. (2012). *Educational resilience in inner-city America: Challenges and prospects*. Routledge.
- WEISS, EM., MACIOLEK, LC., & REİO, TG. (2001). The prevalence of anxiety and prosocial behaviors in child-centered and basic skills classrooms. *Overhead project, Johns Hopkins University*.
- WENTZEL, K. R., BARRY, C. M., & CALDWELL, K. A. (2004). Friendships in middle school: Influences on motivation and school adjustment. *Journal of educational psychology*, 96(2), 195.
- WERNER, E. E., & SMİTH, R. S. (2001). *Journeys from childhood to midlife: Risk, resilience, and recovery*. Cornell University Press.

- WITT, A., ORDÓÑEZ, A., MARIİN, A., VITIELLO, B., & FEGERT, J. M. (2020). Child and adolescent mental health service provision and research during the Covid-19 pandemic: challenges, opportunities, and a call for submissions.
- WORLD HEALTH ORGANİZATION (2020). WHO characterizes COVID-19 as a pandemic [online] Website <https://www.who.int/emergencies/diseases/novelcoronavirus-2019/events-asthey-happen> [Erişim Tarihi 10 Eylül 2021].
- WU, M. Y. H., ALEXANDER, M. A., FRYDENBERG, E., & DEANS, J. (2020). Early childhood social-emotional learning based on the Cope-Resilience program: Impact of teacher experience. *Issues in Educational Research*, **30**(2), 782-807.
- XU, X. H. (2010). Analysis of teacher talk on the basis of relevance theory. *Canadian Social Science*, **6**(3), 45-50.
- YARALI, K. T., & ÖZKAN, H. K. (2016). Çocukların (60-72 aylık) sosyal problem çözme becerileri ile sosyal yetkinlik ve davranış durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, **20**(2), 345-361.
- YAVUZER, H. (2012). Çocuk psikolojisi (34. baskı). *İstanbul: Remzi Kitabevi*.
- YEASMIN, S., BANIK, R., HOSSAIN, S., HOSSAIN, M. N., MAHUMUD, R., SALMA, N., & HOSSAIN, M. M. (2020). Impact of COVID-19 pandemic on the mental health of children in Bangladesh: A cross-sectional study. *Children and youth services review*, **117**, 105277.
- YILDIRIM, A. & ŞİMŞEK, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YİĞEN, E. (2005). *Zonguldak il merkezinde yuvaya giden 3-6 yaş grubu çocuklarda kardeş kıskançlığının değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı).
- YÖRÜKOĞLU, A. (2002). Çocuk ruh sağlığı, Çocuğun Kişilik gelişimi eğitimi ve ruhsal sorunları. 25. Basım, İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- YULE, H. (Ed.). (2017). *Cathay and the Way Thither, Being a Collection of Medieval Notices of China: Volume I*. Taylor & Francis.
- YURTBAKAN, E., & AKYILDIZ, S. (2020). Sınıf öğretmenleri, ilkokul öğrencileri ve ebeveynlerin Covid-19 izolasyon döneminde uygulanan uzaktan eğitim faaliyetleri hakkındaki görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, **15**(6).
- ZHANG, J., WU, Y., QU, G., WANG, L., WU, W., TANG, X., & SUN, Y. (2020). The relationship between psychological resilience and emotion regulation among preschool left-behind children in rural China. *Psychology, Health & Medicine*, 1-12.

EKLER

Ek-1

ETİK KURUL ONAY

Evrak Tarih ve Sayısı: 31.12.2020-17952

T.C.
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
BAŞKANLIĞI
ETİK KURULU KARARLARI

Oturum Tarihi	Oturum Saati	Karar No	Oturum Sayısı
26/11/2020	14:00	07	12

Kurulumuz 26/11/2020 tarihinde saat 14:00'da Kurul Başkanı Prof. Dr. Fulya Benzer başkanlığında, aşağıda imzaları bulunan kurul üyelerinin katılımlarıyla toplanarak gündemdeki konuları görüşmüş ve aşağıdaki kararları almıştır.

KARAR NO 12-7: Arş. Gör. Yahya ATEŞPOLAT'ın 20/11/2020 tarihli ve E. 5796 sayılı başvurusuna istinaden;

Munzur Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinden Arş. Gör. Yahya ATEŞPOLAT ve Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde görev yapan Prof. Dr. Müdriye YILDIZ BIÇAKÇI'ya ait "**Pandemi Sürecinin Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygusal; Davranışsal ve Psikolojik Dayanıklılık Özelliklerine Yansımalarının Öğretmen ve Ebeveyn Gözüyle Değerlendirilmesi**" konulu çalışma etik kurulumuzda görüşülmüş olup; çalışmanın etik kurallara **uygun olduğuna** oybirliği ile karar verilmiştir.

Kararların gereği için Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığına sunulmasına karar verilmiştir.

Kurul Üyeleri:

	e-İmzalıdır Prof. Dr. Fulya Benzer Kurul Başkanı	
Doç. Dr. Banu KUTLU Üye		Dr. Öğr. Üyesi Bayram GÜNEŞ Üye
Doç. Dr. Doğançan ÖZSEL Üye		Doç. Dr. Ebru YÜCE BABACAN Üye
Dr. Öğr. Üyesi Eray Ekin SEZGİN Üye		Doç. Dr. Mevlüt ALATAŞ Üye
Prof. Dr. Murat ÇİMEN Üye		Prof. Dr. Nuran ÇIKCIKOĞLU YILDIRIM Üye
Doç. Dr. Savaş SERTEL Üye		Arş. Gör. Selim Orhun SUSAM Üye
Av. Serkan ERDOĞAN Üye		Dr. Öğr. Üyesi Yadigar ÇEVİK DURMAZ Üye

Ek-2

ÇOCUK GENEL BİLGİ FORMU
Sevgili Öğretmen,

Bu çalışma, pandemi sürecinin okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranış ile psikolojik dayanıklılık özelliklerine yansımalarının öğretmen ve ebeveyn gözüyle değerlendirilmesi amacıyla yapılmaktadır. Araştırmada vereceğiniz yanıtlar gizli kalacaktır. Vereceğiniz sadece araştırmacı tarafından değerlendirilecektir.

Araştırmanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için yanıtlarını gerçek duygu ve düşüncelerini yansıtacak bir şekilde, içtenlikle vermeniz önemlidir. Her soruyu cevaplamanız araştırmaya daha fazla katkı sağlayacaktır.
Katıldığınız için teşekkür ederiz...

TARİH:

Değerlendiren Ad Soyadı:

Çocuğun yaşı? Pandemi Öncesi	( ) 36-44 ay ( ) 45-53 ay ( ) 54-64 ay ( )
Pandemi Süreci	( ) 49-56 ay ( ) 447-64 ay ( ) 65-72 ay ( )
Çocuğun cinsiyeti?	( ) Erkek ( ) Kız
Pandemi sürecinde arkadaşları var mı?	( ) Evet ( ) Hayır
Okul öncesinde eğitim alma süresi ne kadar?	( ) 0-1 yıl ( ) 1-2 yıl ( ) 2-3 yıl

Ek-3

EBEVEYN GENEL BİLGİ FORMU

Sevgili Ebeveyn,

Bu çalışma, pandemi sürecinin okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranış ile psikolojik dayanıklılık özelliklerine yansımalarının öğretmen ve ebeveyn gözüyle değerlendirilmesi amacıyla yapılmaktadır. Araştırmada vereceğiniz yanıtlar gizli kalacaktır. Vereceğiniz sadece araştırmacı tarafından değerlendirilecektir.

Araştırmanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için yanıtlarını gerçek duygu ve düşüncelerini yansıtacak bir şekilde, içtenlikle vermeniz önemlidir. Her soruyu cevaplamanız araştırmaya daha fazla katkı sağlayacaktır.

Katıldığınız için teşekkür ederiz...

TARİH:

Değerlendiren: Anne Baba

DEMOGRAFİK BİLGİLER	
Yaşı:	( ) 29 yaş ve altı ( ) 30-39 yaş ( ) 40-49 yaş ( ) 50-59 yaş
Öğrenim Durumu:	( ) Okuryazar değil ( ) İlkokul mezunu ( ) Ortaokul mezunu ( ) Lise mezunu ( ) Üniversite ve üstü
Aylık gelir durumu	( ) 1000 – 1500 TL ( ) 1501 – 2000 TL ( ) 2001 – 2500 TL ( ) 2501 – 5000 TL ( ) 5001 – 10000 TL ( ) 10001+ TL
Çocuğunuzun yaşı?	( ) 36-45 ay ( ) 46-53 ay ( ) 54-62 ay
Kardeş sayısı:	( ) Tek çocuk ( ) İki kardeş ( ) Üç kardeş ( ) Dört kardeş ve üstü
Çocuğunuzun doğum sırası:	İlk çocuk ( ) Ortaanca çocuk ve ortalarda ( ) Son çocuk ( )
Çocuğunuzla aktif zaman geçirme	( ) Evet ( ) Hayır

Ek-4

EBEVEYN GÖRÜŞME FORMU

Görüşme Yeri: .....

Tarihve Saat (Başlangıç-Bitiş): .....

Görüşülen Kişi: ( )Anne ( ) Baba

Çocuğa İlişkin Kod: .....

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Müdriye Yıldız Bıçakcı danışmanlığında yüksek lisans programını yürütmekteyim. Yüksek lisans programı kapsamında yürütecek olduğum “Pandemi Sürecinin Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Davranış İle Psikolojik Dayanıklılık Özelliklerine Yansımalarının Öğretmen ve Ebeveyn Gözüyle Değerlendirilmesi ” konulu tez çalışmasını gerçekleştirmeyi planlamaktayım. Çalışmamın bir bölümünde nitel bir modelde, siz katılımcılarla yüz yüze görüşme yapmayı istiyorum. Görüşme süresince verilen bilgiler gizli tutulacak ve görüşülen bireylerin isimleri kesinlikle araştırmada belirtilmeyecektir.

Görüşmenin yaklaşık 15-20 dakika süreceği tahmin edilmektedir.

Başlamadan önce bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?

İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

Ses Kayıt Cihazı

Yüz Yüze Görüşme

Sözel Konuşma

Online Görüşme

Görüşme Formu

SORU
Pandemi ilan edildiğinde neler yaşadınız?
Pandemi sürecine ilişkin olumsuz duygu ve düşünceler ile yaşadınız mı? Bunları yönetmek için neler yaptınız?
Yaşadığımız duygu ve düşünceleri çocuğunuza yansıttığınızı düşünüyor musunuz? Zaman içinde değişim var ise bunlara vurgu yapabilir misiniz? Örneklendirerek açıklayınız?
Pandemi ilan edildiğinde çocuğunuzun duygu, düşünce ve davranışlarını anlatır mısınız?
Pandemi süreci ilerledikçe süreçte bir değişim oldu mu? Olumsuz bir değişim olduysa, çocuğunuzu desteklediniz mi? Neler yaptınız?
Çocuğunuzun bu sürecin öncesinde ve sonrasında; davranışlarında; (sorumluluk alma, ağlama, vurma vb. gib.) sosyal ilişkilerinde (aile, arkadaş, akraba vb.); duygularını paylaşma ve kontrol etme;(mutluluk, sevinç, heyecanlanma, ani ağlama krizleri, kızgınlık, kaygılı olma, vb.) becerilerinde değişiklik olduğunu düşünüyor musunuz? Neler değişti? Örneklendirerek açıklayınız?
Bu süreçte çocuğunuzun ekran (telefon, tablet, bilgisayar vb.) kullanma durumu için neler söylersiniz?
Çocuğunuz bu sürece uyum sağlayabildi mi? Pandemi ilan edildiğinden bugüne kadar çocuğunuzu sosyal-duygusal açıdan değerlendirir misiniz?

Başkaca söylemek istediğiniz bir şey var mı?